

**Stichting
Bedrijfspensioenfonds
voor de Koopvaardij**

Jaarverslag 2019

Ten geleide

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij bieden wij u het jaarverslag 2019 aan van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij.

Het jaarverslag bestaat uit het bestuursverslag, de jaarrekening en de overige gegevens. In het bestuursverslag informeren wij u over de karakteristieken van het pensioenfonds, waaronder de missie, visie en strategie, het profiel van de organisatie en de kenmerken van de pensioenregeling, de gerealiseerde doelstellingen en de belangrijkste bestuursbesluiten die in het jaar 2019 zijn genomen. Tevens treft u in het verslag het oordeel en de bevindingen van de pensioenraad aan alsmede de rapportage van de raad van toezicht.

In de jaarrekening presenteren wij het fondsvermogen bestaande uit de reserves en technische voorzieningen en de mutaties daarin gedurende 2019. In de toelichting vindt u onder meer de grondslagen voor de waardering en de mutaties in de beleggingsportefeuille.

Onder de overige gegevens zijn de actuariële verklaring van de waarmerkend actuaris en de controleverklaring van de waarmerkend accountant opgenomen.

Ten tijde van het schrijven van het jaarverslag is de wereld opgeschrikt door het coronavirus. Dit heeft grote gevolgen voor de pensioenfondsen, niet alleen door het menselijk leed maar ook in verband met de gevolgen op de financiële markten in het eerste kwartaal van 2020.

Het bestuur dankt allen die zich in 2019 voor het pensioenfonds hebben ingezet. In het bijzonder de mensen die zich tevens hebben ingezet in de periode maart en april 2020 bij de totstandkoming van dit jaarverslag ten tijde van de uitbraak van het coronavirus. Zonder hun inzet had dit jaarverslag er niet tijdig gelegen.

*Het bestuur van de
Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij*

R. Kloos, voorzitter

H.J.A.H. Hijlkema, plaatsvervangend voorzitter

Jaarverslag

Karakteristieken

Profiel	3
Organisatie	5
Kerncijfers	13

Bestuursverslag

Hoofdpijnen	15
Code Pensioenfondsen	19
Communicatie	32
Pensioenregeling	35

Algemene ontwikkelingen	39
--------------------------------	----

Beleggingen	41
--------------------	----

Risicoparagraaf	50
------------------------	----

Transparantie van de kosten	65
------------------------------------	----

Toekomstparagraaf	72
--------------------------	----

Pensioenraad: verslag, bevindingen en oordeel	77
--	----

Reactie van het bestuur	79
-------------------------	----

Rapportage raad van toezicht 2019	80
--	----

Reactie van het bestuur	88
-------------------------	----

Bijlage 1: Nevenactiviteiten	89
-------------------------------------	----

Jaarrekening

Balans per 31 december 2019	92
Staat van baten en lasten over 2019	94
Kasstroomoverzicht	95
Algemene toelichting	96
Grondslagen voor de balans	98
Grondslagen voor de staat van baten en lasten	104
Grondslagen voor het kasstroomoverzicht	105
Toelichting op de balans per 31 december 2019	106
Niet in de balans opgenomen activa & verplichtingen	118
Risicoparagraaf	119
Toelichting op de staat van baten en lasten	128
Gebeurtenissen na balansdatum	133
Actuariële analyse	134

Overige gegevens

Actuariële verklaring	135
Controle verklaring van de onafhankelijke accountant	137

Karakteristieken

Profiel

De Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij, statutair gevestigd te Hoofddorp, (hierna: Bpf Koopvaardij of het pensioenfonds) is opgericht op 1 februari 1954. De laatste statutenwijziging was op 29 mei 2019. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41195579. Het pensioenfonds is een bedrijfstakpensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Missie

Het pensioenfonds wil nu en in de toekomst voor zeevarenden en oud-zeevarenden in de bedrijfstak koopvaardij op betrouwbare, maatschappelijk verantwoorde, transparante en kostenefficiënte wijze de pensioenregeling uitvoeren.

Visie

Het pensioenfonds streeft naar een evenwichtige risicodeling tussen alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden in het pensioenfonds. Het pensioenfonds belegt en beheert het vermogen tegen verantwoorde risico's en doet dit op een maatschappelijk verantwoorde wijze. Een uitdaging voor het pensioenfonds hierbij is de balans te vinden tussen het nakomen van de toegezegde uitkeringen en het nastreven van zoveel mogelijk koopkrachtbehoud waarbij transparantie, verantwoording en effectieve communicatie een hoge prioriteit hebben.

Strategie

Het pensioenfonds heeft in 2017 strategische ambities vastgesteld voor de periode 2017-2021 en evalueert die jaarlijks. Op 29 januari 2020¹ heeft het bestuur de jaarlijkse evaluatie gehouden. Hieronder staan de strategische ambities en de realisatie tot dusverre:

- Verlagen van de kosten en verhogen van de kwaliteit van de dienstverlening:
 - *Pensioenbeheer*: verlaging van de structurele kosten met minimaal 15% ten opzichte van het kostenniveau van 2016 en een hogere kwaliteit die tot uitdrukking komt in een klanttevredenheidsscore van minimaal een 8. De ambitie om de structurele kosten met minimaal 15% te reduceren t.o.v. 2016 is in 2019 gehaald. In 2019 is geen klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd (tweejaarlijks) en de score in 2018 bewoog zich rond de 8.
 - *Vermogensbeheer*: het behalen van een overrendement van minimaal 110 basispunten ten opzichte van de verplichtingen door middel van een strategische beleggingsmix van 60% matchingportefeuille en 40% returnportefeuille. Tevens streeft het pensioenfonds voor de beleggingsportefeuille naar een kostenniveau dat (in relatie tot de beleggingsmix) lager is dan de benchmark van vergelijkbare pensioenfondsen. Het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid (MVB) wordt integraal toegepast op de gehele beleggingsportefeuille en meegenomen in elke investeringsbeslissing. Het overrendement van minimaal 110 basispunten is nog niet gerealiseerd. In 2019 zijn de beleggingen met 14,4% gestegen terwijl de verplichtingen op basis van de marktrente zijn gestegen met 15,4% wat een resultaat is van -80 basispunten. Het maatschappelijk verantwoord beleggen wordt waar mogelijk op de gehele portefeuille toegepast.

¹ Deze bijeenkomst stond aanvankelijk gepland in december 2019 maar is verplaatst naar 29 januari 2020.

- Samenwerking met andere maritieme pensioenfondsen. Samenwerking met andere maritieme fondsen komt langzaam van de grond. Vanaf 1 januari 2019 vindt samenwerking plaats tussen de bestuursbureau 's van het Bpf Koopvaardij en het Beroepspensioenfonds Loodsen (BPL Loodsen).
- Anticiperen op externe ontwikkelingen. Het wachten is met name op de uitwerking van het pensioenakkoord. Zodra helder is wat dit betekent zal het pensioenfonds de sociale partners faciliteren m.b.t. het vaststellen van een nieuwe pensioenregeling.

Organisatie

Samenstelling bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de dagelijkse uitvoering van de werkzaamheden uitbesteed aan MN Services N.V. en MN Services Vermogensbeheer B.V. (MN). Deze werkzaamheden betreffen de pensioenadministratie en het fiduciair beheer van het vermogen. De bestuursondersteuning is ondergebracht bij het bestuursbureau. Uitgangspunt is dat het bestuur, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk blijft voor de uitvoering van de uitbestede taken.

Het pensioenfonds wordt bestuurd door een paritair bestuur van negen leden. Het bestuur bestaat uit vier personen die voorgedragen worden door werkgeversorganisaties in de geleding werkgevers, twee personen die voorgedragen worden door werknemersorganisatie in de geleding werknemers, twee personen die gekozen worden door de pensioengerechtigden in de geleding pensioengerechtigden en één extern bestuurslid. Het bestuur wordt bijgestaan door externe adviseurs.

Het bestuur benoemt:

- twee leden voorgedragen door het Sociaal Maritiem Werkgeversverbond, gevestigd te Rotterdam;
- twee leden voorgedragen door de Vereniging van Werkgevers in de Handelsvaart, gevestigd te Rotterdam;
- twee leden voorgedragen door Nautilus International, gevestigd te Rotterdam;
- twee leden namens pensioengerechtigden na verkiezing door de pensioengerechtigden;
- één extern lid, dat geen deel uitmaakt van de eerder genoemde geledingen.

Voor zover de benoeming op basis van voordracht geschiedt, is de desbetreffende organisatie bevoegd de voordracht van een bestuurslid te herroepen.

Het bestuur legt aan de hand van een functieprofiel de benoeming van een kandidaat-bestuurslid voor aan de raad van toezicht. De raad van toezicht kan de benoeming van het kandidaat-bestuurslid beletten indien deze naar de mening van de raad van toezicht niet voldoet aan het profiel. In geval benoeming plaatsvindt na verkiezingen, legt het bestuur de voorlopige kieslijst voor aan de raad van toezicht. De raad van toezicht kan het opnemen van een kandidaat-bestuurslid op de definitieve kieslijst beletten indien deze niet voldoet aan het profiel.

Een bestuurslid kan, na het horen van de raad van toezicht, door het bestuur worden geschorst of ontslagen indien het desbetreffende bestuurslid:

- naar het oordeel van het bestuur niet (naar behoren) functioneert;
- in gebreke blijft te voldoen aan de aan het bestuurslidmaatschap verbonden verplichtingen of handelt in strijd met de statuten of de (pensioen)reglementen van het pensioenfonds;
- naar het oordeel van het bestuur zodanig gedrag vertoont dat de goede naam of de belangen van het pensioenfonds worden geschaad;
- een taak of functie uitvoert die, naar het oordeel van het bestuur, niet verenigbaar is met het bestuurslidmaatschap.

Een besluit tot schorsing of ontslag wordt schriftelijk door het bestuur aan betrokkene en voordragende organisatie meegedeeld met opgave van redenen en is onmiddellijk van kracht. Het bestuur kent geen ontslagvergoeding toe.

De raad van toezicht heeft de bevoegdheid om het bestuur te schorsen of tussentijds te ontslaan.

In 2019 was het bestuur² als volgt samengesteld:

Leden werknemers:

De heer H.J.A.H. Hijlkema (1949), voorzitter
De heer M.H.W. van Dam (1962)

Leden pensioengerechtigden

De heer C.C. van der Sluis (1948)
De heer P.G. van der Horst (1947)

Extern lid

Mevrouw M.M. Verheul (1969)

Leden werkgevers:

(1) De heer R. Kloos³ (1972) plv. voorzitter (2)
(1) De heer A.W.P.M. Zimmerman (1954) (3)
De heer R.M. Eltingh (1964) (3)
De heer G.X. Hollaar (1963) (2)

(5) **Aspirant lid werkgevers:**

Mevrouw L.M. Verbove-Kuijntjes (1960) (3)

Voorgedragen door:

Werknemersorganisaties:

(1) Nautilus International
Postbus 8575, 3009 AN Rotterdam

Pensioengerechtigden organisaties:

(4) Maritiem Platform Gepensioneerden
Postbus 8575, 3009 AN Rotterdam
(5) Vereniging van Nederlandse oud-Loodsen
Noorddijk 57H 3142 EB Maassluis

Werkgeversorganisaties:

(2) Vereniging van Werkgevers in de Handelsvaart
Boompjes 40, 3011 XB Rotterdam
(3) Sociaal Maritiem Werkgeversverbond
Boompjes 40, 3011 XB Rotterdam

Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur van het pensioenfonds wordt gevormd door de voorzitter en de plaatsvervangend voorzitter. Het dagelijks bestuur is het aanspreekpunt voor het bestuursbureau voor de dagelijkse zaken. Alle operationele besluiten worden voorgelegd aan het bestuur, tenzij het dagelijks bestuur een mandaat heeft gekregen van het bestuur of MN daarvoor is gemandateerd. Het mandaat voor het dagelijks bestuur wordt door het bestuur in een bestuursvergadering en/of overleg besloten. Het bestuur heeft een lijst vastgesteld voor welke onderwerpen MN een mandaat heeft gekregen.

Per 31 december 2019 was het dagelijks bestuur als volgt samengesteld en waren de portefeuilles als volgt verdeeld:

Dagelijks bestuur:

De heer H.J.A.H. Hijlkema, voorzitter
De heer R. Kloos, plaatsvervangend voorzitter

Verdeling portefeuilles binnen het bestuur:

Beleggingsbeleid:

De heer A.W.P.M. Zimmerman
Mevrouw M.M. Verheul

Risicobeheer

De heer R.M. Eltingh (Beoogd sleutelfunctiehouder Risicobeheer)

² De nevenactiviteiten van de bestuursleden staan vermeld in Bijlage 1: Nevenactiviteiten

³ In april 2020 heeft de heer Kloos het voorzitterschap van de heer Hijlkema overgenomen. Dit jaarverslag is ondertekend op het moment dat de heer Kloos in functie is als voorzitter van het pensioenfonds.

Audit

De heer C.C. van der Sluis (Beoogd sleutelfunctiehouder Interne Audit)

Pensioenzaken en communicatie

De heer M.H.W. van Dam

De heer P.G. van der Horst

De heer G.X. Hollaar

Mevrouw L.M. Verbove-Kuijntjes

Rooster van aftreden van het bestuur

De leden van het bestuur worden benoemd voor een termijn van vier jaar. Na afloop van deze termijn zijn zij maximaal twee keer herbenoembaar en hebben aldus een zittingsduur van maximaal twaalf jaar. Indien de periode van een verkozen bestuurslid afloopt, worden er nieuwe verkiezingen gehouden. Tevens heeft het bestuur een successieplanning opgesteld om de continuïteit van het bestuur te waarborgen. Mede met het oog op de opvolging, heeft het bestuur aspirant leden aangetrokken zodat deze bij aftreden van een bestuurslid deze kunnen opvolgen. Rekening houdend met deze termijn treden zij volgens het hieronder staande rooster af.

<u>Bestuur:</u>	<u>datum benoeming</u>	<u>herbenoeming</u>	<u>datum aftreden</u>
De heer H.J.A.H. Hijlkema	1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
De heer A.W.P.M. Zimmerman	1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
De heer M.H.W. van Dam	1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
De heer C.C. van der Sluis	1 april 2012	1 juli 2018	30 juni 2022
De heer P.G. van der Horst	1 juli 2014	1 juli 2018	30 juni 2022
De heer G.X. Hollaar	1 juni 2016	1 juni 2020	31 mei 2024
Mevrouw M.M. Verheul	1 juni 2016	1 juni 2020	31 mei 2024
De heer R. Kloos	1 april 2016	1 april 2020	31 maart 2024
De heer R.M. Eltingh	1 juli 2018		30 juni 2022

Voor een aspirant lid is geen termijn bepaald.

Aspirant lid:

Mevrouw L.M. Verbove-Kuijntjes	1 september 2018
De heer L. Mese	15 januari 2020

Vergoedingsregeling bestuur

Conform Artikel 21a van het Besluit financieel toetsingskader en de (wettelijke verankerde) Code Pensioenfondsen voert het pensioenfonds een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit komt tot uitdrukking doordat er rekening wordt gehouden met de huidige maatschappelijke opvattingen en met de gemiddelde hoogte van de beloning van de werknemers/deelnemers in de bedrijfstak, voor wie het pensioenfonds de pensioenregeling uitvoert. De vergoedingsregeling van het bestuur is afgestemd met de pensioenraad en de raad van toezicht en is vanaf 1 januari 2015 van kracht. In 2019 is de vergoedingsregeling voor alle organen geëvalueerd. Er is besloten dat er met ingang van 1 januari 2020 een indexatie plaatsvindt met de prijsindex die het pensioenfonds hanteert, op het bedrag zoals vastgesteld in 2012.

Voor de invulling van het beloningsbeleid zijn de volgende lijnen gevolgd:

- Er is een keuze gemaakt voor een normbedrag. Voor het vaststellen van het normbedrag wordt aangesloten bij de methode van vervangingswaarde zoals opgenomen in de Aanbevelingen deskundig en competent pensioenfondsbestuur van de Pensioenfederatie van april 2011. Om aan te sluiten op het beloningsbeleid in de bedrijfstak wordt uitgegaan van het vergoedingsniveau van een middelgroot bedrijfstakpensioenfonds;
- Dat normbedrag bedraagt bij een fulltime bestuurslidmaatschap (1 fte) € 125.000. De beloningen van de bestuursleden, voorzitter, plaatsvervangend voorzitter en aspirant bestuurder zijn afgeleid van dit normbedrag;
- De honorering van alle bestuursleden is gebaseerd op hetzelfde normbedrag. De argumentatie hiervoor is dat alle bestuursleden op basis van gelijkwaardigheid discussiëren en ieder bestuurslid ook één stem uitbrengt. Een uitzondering geldt voor een aspirant-bestuurslid, die in een leertraject zit en formeel geen stem heeft in de besluitvorming. Voor deze functie wordt 2/3 van het normbedrag aangehouden;
- De tweede factor die van invloed is op de hoogte van de beloning is de factor tijdsbesteding. Bij de tijdsbesteding wordt een onderscheid gemaakt naar de rol van bestuurder, (plaatsvervangend) voorzitter en aspirant bestuurslid.

Het beloningsbeleid ziet er tot en met 2019 als volgt uit:

Functie	Bruto vergoeding op jaarbasis (excl. Reiskosten)	Tijdsbesteding (fte)
Voorzitter	€ 43.750,-	0,35
Plaatsvervangend voorzitter	€ 43.750,-	0,35
Bestuurslid	€ 31.250,-	0,25
Aspirant bestuurslid	€ 16.667,-	0,20

Samenstelling pensioenraad (Verantwoordingsorgaan)

De pensioenraad is belast met het beoordelen van het door het bestuur uitgevoerde beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Ook heeft de pensioenraad de bevoegdheid om een oordeel te geven over het handelen van het bestuur op basis van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie waaronder de bevindingen van de raad van toezicht.

De pensioenraad adviseert het bestuur gevraagd of ongevraagd over aangelegenheden die het pensioenfonds betreffen. Tevens adviseert de pensioenraad het bestuur bij de benoeming van leden van de raad van toezicht.

De pensioenraad heeft een oordeel gegeven over het gevoerde beleid in 2019. Voordat (her)benoeming tot lid of plaatsvervangend lid van de pensioenraad plaatsvindt, onderzoekt het bestuur of de kandidaten voldoende geschikt zijn dan wel de intentie hebben om de vereiste geschiktheid te verkrijgen. Een lid van de pensioenraad dient één jaar na zijn benoeming tenminste geschikt te zijn op niveau A.

De pensioenraad is als volgt samengesteld:

	datum benoeming	herbenoeming	datum aftreden
<i>Nautilus International:</i>			
<i>Leden</i>			
Dhr. R.W. Vlietman (1949), voorzitter	1 april 2012	1 april 2016	31 maart 2020
Dhr. J.M. de Boer (1961), <i>plv. voorzitter</i>	1 augustus 2013	1 augustus 2017	31 juli 2021
Dhr. D.J. Lakerveld (1954), <i>plv. secretaris</i>	1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
Dhr. F. Vons (1948), secretaris	1 april 2012	1 april 2016	31 maart 2020
Dhr. W. Kwak (1936)	1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
Dhr. J. Kooij (1945)	1 augustus 2013	1 augustus 2017	31 juli 2021
Dhr. C. Zuidweg (1962)	1 april 2019		31 maart 2023
Dhr. J. van Vuuren (1972)	1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
<i>Plv. lid</i>			
vacature			
<i>Van de Nederlandse Vereniging van Kapiteins ter Koopvaardij</i>			
<i>Leden</i>			
Dhr. H. van der Laan (1952)	1 april 2012	1 april 2020	31 maart 2024
Dhr. B. Kollen (1955)	1 november 2012	1 november 2016	31 oktober 2020
<i>Plv. lid</i>			
Dhr. C.J.W. Herfst (1960)	1 januari 2019		31 december 2022
<i>Namens de werkgevers:</i>			
Dhr. M.S. Mobach (1969)	1 mei 2019		30 april 2023
Vacature			

De leden en plaatsvervangende leden van de pensioenraad worden benoemd voor een termijn van vier jaar. Na afloop van deze termijn zijn zij maximaal twee keer herbenoembaar en hebben aldus een zittingsduur van maximaal twaalf jaar.

De pensioenraad heeft ook de mogelijkheid om een lid te ontslaan. Ontslag door de pensioenraad is alleen mogelijk wanneer de betrokkene, naar de mening van ten minste zeven leden van de pensioenraad, ernstig in gebreke blijft in de uitoefening van zijn functie. Ook het bestuur heeft op basis van de nieuwe code pensioenfondsen de mogelijkheid een lid van de pensioenraad te ontslaan, na het horen van de raad van toezicht. Dit kan alleen in uitzonderlijke situaties. Er wordt geen ontslagvergoeding toegekend.

Vergoedingsregeling pensioenraad

De vergoedingen voor de pensioenraad zijn gebaseerd op de richtlijnen van de SER omtrent vacatievergoedingen en vergoedingen voor reis- en verblijfskosten. De vacatievergoeding bedroeg in 2019 € 410,- per vergadering exclusief reis- en verblijfskosten. De vergoeding wordt met ingang van 1 januari 2020 op basis van de prijsindex van het pensioenfonds vanaf 2012 en vervolgens jaarlijks geïndexeerd.

Samenstelling raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit ten minste drie onafhankelijke, deskundige en gezaghebbende personen. De leden zijn op geen enkele wijze, anders dan uit hoofde van de raad van toezicht, betrokken bij het functioneren van het pensioenfonds. De leden van de raad van toezicht worden, aan de hand van een functieprofiel, benoemd door het bestuur nadat de pensioenraad over het voornemen hiertoe bindend advies heeft uitgebracht. De raad van toezicht houdt intern toezicht.

De leden⁴ zijn:

Raad van Toezicht:	datum benoeming	herbenoeming	datum aftreden
Mevrouw M.J. Hoekstra (1963), voorzitter	1 april 2016	1 juli 2019	30 juni 2022
De heer E.E. Hagen (1970)	1 april 2015	1 april 2018	31 maart 2021
De heer J.A. Kuijsten (1958)	1 juli 2018		30 juni 2021

Benoemingstermijn raad van toezicht

De benoemingstermijn van een lid van de raad van toezicht is maximaal drie jaar. Een lid van de raad van toezicht kan maximaal één keer worden herbenoemd.

Het bestuur heeft de mogelijkheid om een lid van de raad van toezicht te ontslaan. Ontslag van een lid van de raad van toezicht is alleen mogelijk wanneer de betrokkene, naar de unanieme mening van het bestuur ernstig in gebreke blijft in de uitoefening van zijn/haar functie en nadat de pensioenraad het betreffende lid gesproken heeft en over dit functioneren een bindend advies heeft uitgebracht. Er wordt geen ontslagvergoeding toegekend.

Vergoedingsregeling voor de leden van de raad van toezicht

De raad van toezicht kent een door het bestuur vastgestelde vaste vergoeding die gebaseerd is op de tijdsbesteding. De jaarlijkse vergoeding voor de gewone leden van de raad van toezicht bedraagt € 12.500,-, dit is exclusief reis- en verblijfskosten. De vergoeding voor de voorzitter van de raad van toezicht bedraagt € 15.000,- eveneens exclusief reis- en verblijfskosten. Ook de vergoedingen van de raad van toezicht worden vanaf 1 januari 2020, met de prijsindex van het pensioenfonds vanaf 2012 en vervolgens jaarlijks geïndexeerd.

⁴ De nevenactiviteiten van de leden van de raad van toezicht staan vermeld in Bijlage 1: Nevenactiviteiten.

Bestuursbureau

Het bestuursbureau ondersteunt op dagelijkse basis het bestuur, de pensioenraad en raad van toezicht. Het bestuursbureau is, onder verantwoordelijkheid van het bestuur, belast met de beleidsvoorbereiding, regievoering, het advies, de controle en monitoring van de (uitbestede) werkzaamheden van het pensioenfonds. Daarnaast onderhoudt het bestuursbureau, namens het bestuur, externe contacten met onder andere De Nederlandsche Bank, de Autoriteit Financiële Markten, de Pensioenfederatie en collega bestuursbureaus. Het bestuursbureau heeft het bestuur evenals in voorgaande jaren in projectgroepen vertegenwoordigd.

In het verslagjaar werkten de volgende personen bij het bestuursbureau:

De heer E.G.M. Cramer, directeur

Mevrouw D. Oppelaar-Doncker, manager pensioenzaken

Mevrouw H. Kuiper, manager communicatie

Mevrouw F. Kurt, managementassistente

De heer H.G. van Elburg, manager finance, risk & investments tevens privacy officer

De heer P. Langereis⁵, risicomanager

De heer R.F. Grobbe⁶, vervuller risicobeheer

Geschillencommissie

Dit is een intern orgaan dat wordt bemand door externe deskundigen. De leden zijn:

De heer R. Degenhardt

De heer G. Heeres

De heer L.L. Lennaerts

Secretaris: Mevrouw D. Oppelaar-Doncker

Externe partijen

Actuaris

Adviserend actuaris:

De heer M.W. Heemskerk

Mercer (Nederland) B.V.

Startbaan 6

1185 XR Amstelveen

Waarmerkend actuaris:

De heer S.I. Keijmel⁷

Mevrouw K. Kusters-van Meurs

Mercer (Nederland) B.V.

Conradstraat 18

3013 AP Rotterdam

⁵ De heer P. Langereis is per 1 april 2019 uit dienst getreden

⁶ Per 1 februari 2019

⁷ Opgevolgd door mevrouw K. Kusters per 1 juli 2019, de heer S.I. Keijmel heeft in 2019 de verantwoording over boekjaar 2018 afgerond alsmede de werkzaamheden van waarmerkend actuaris over eerste half jaar 2019.

Pensioenbeheer

MN Services N.V.
Postbus 30025
2500 GA Den Haag

Vermogensbeheer

MN Services Vermogensbeheer B.V.
Postbus 30025
2500 GA Den Haag

Adviseur vermogensbeheer

De heer M. Euverman AAG CFA
Sprenkels & Verschuren
Haaksbergweg 13
1101 BP Amsterdam

Accountant

De heer J. Niewold
Ernst & Young Accountants LLP
Antonio Vivaldistraat 150
1083 HP Amsterdam

Compliance Officer

De heer P.R.F. de Koning
TriVu
Akkerwindestraat 7
4761 ZG Zevenbergen

Kerncijfers 2015 - 2019

	2019	2018	2017	2016	2015
Werkgevers en deelnemers (aantallen)					
Aangesloten werkgevers met personeel	193	207	204	211	213
Actieve deelnemers	5.232	5.394	5.429	5.454	5.559
Pensioengerechtigden	29.505	30.258	30.921	31.132	31.347
Gewezen deelnemers ¹⁾	19.046	18.575	18.249	17.787	16.939
Totaal deelnemers	53.783	54.227	54.599	54.373	53.845

Pensioenverplichtingen en pensioenvermogen (x €1.000)

<i>Technische voorzieningen</i>					
Voorziening pensioenverplichtingen	3.792.977	3.411.883	3.418.532	3.539.842	3.340.112
Voorziening prepensioenverplichtingen	36.273	34.756	35.253	36.748	35.575
Voorziening AIP verplichtingen	784	915	1.196	1.153	1.432
Overige technische voorzieningen	225	225	198	186	144
Totaal technische voorzieningen (a)	3.830.259	3.447.779	3.455.179	3.577.929	3.377.263
Marktrente verplichtingen ²⁾	0,72%	1,35%	1,48%	1,31%	1,66%
Verplichting in verband met VPL	19.804	19.812	27.136	28.418	27.886
Verplichting in verband met AIP	8.340	13.036	12.686	12.621	11.552
<i>Reserves</i>					
Algemene reserve	49.151	- 15.368	52.263	- 71.684	- 33.183
Algemene reserve prepensioen	2.496	4.056	3.679	1.915	2.834
Solvabiliteitsreserve	471.163	442.884	394.697	408.416	373.238
Solvabiliteitsreserve prepensioen	4.498	4.484	4.089	4.226	3.984
Bestemmingsreserve premie egalisatiedepot	7.850	2.500	-	-	-
Totaal reserves (b)	535.158	438.556	454.728	342.873	346.873
Totaal vermogen (c = a + b)	4.365.417	3.886.335	3.909.907	3.920.802	3.724.136
Af: bestemmingsreserves (d)	7.850	2.500	-	-	-
Vermogen t.b.v. dekkingsgraad (e = c - d) ³⁾	4.357.567	3.883.835	3.909.907	3.920.802	3.724.136
Dekkingsgraad (f = e / a)	113,8%	112,6%	113,2%	109,6%	110,3%
Vereiste dekkingsgraad	112,4%	113,0%	111,5%	111,5%	111,2%
Beleidsdekkingsgraad ⁴⁾	112,2%	113,7%	112,5%	107,4%	112,2%
Reële dekkingsgraad ⁵⁾	91,4%	92,8%	92,2%	88,9%	89,7%

1) Inclusief ambtshalve uitkeringen.

2) Voor de marktrente van de verplichtingen wordt uitgegaan van de actuele rentetermijnstructuur (RTS) zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank (DNB).

3) Het totale vermogen bestaat uit het belegd vermogen en de overige activa en passiva op de balans. Deze overige activa en passiva zijn niet gerelateerd aan het vermogensbeheer en betreffen bijvoorbeeld de te vorderen premiebijdragen op werkgevers en de VPL- en AIP-verplichting. Daarnaast is het totale vermogen gelijk aan het totaal van stichtingskapitaal, reserves en de technische voorzieningen.

Het totale vermogen ten behoeve van de dekkingsgraad is gelijk aan het totale vermogen exclusief de bestemmingsreserves. Deze bestemmingsreserve betreft het premie egalisatiedepot dat eind 2018 is gevormd op grond van een besluit van de sociale partners. Deze post is in de jaarrekening nader toegelicht.

4) De beleidsdekkingsgraad wordt vanaf 2015 gebruikt voor de toets of een pensioenfonds voldoet aan de eisen inzake het (minimaal) vereist eigen vermogen. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als het gemiddelde van de aan DNB per ultimo maand gerapporteerde dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

5) Naast de nominale pensioenverplichtingen wordt ook rekening gehouden met de toekomstige indexatie. Om invulling te geven aan het voorwaardelijk karakter van de indexatie wordt deze gekwantificeerd met een (voor alle fondsen gelijk) verwacht rendement. Zie voor de exacte berekeningswijze art. 133b van de Pensioenwet (PW). De berekening van de reële dekkingsgraad sluit aan op de indexatieregel in het herziene financieel toetsingskader, met ingangsdatum 1 januari 2015, die op dezelfde wijze onderscheid maakt tussen de nominale toezegging en de voorwaardelijke indexatietoezegging. De reële dekkingsgraad ultimo 2019 komt uit op 91,3%, (ultimo 2018: 92,8%) waarbij conform art. 23a Besluit FTK het maximaal te hanteren aandelenrendement van 5,6% is toegepast. Bij de vermelde reële dekkingsgraad ultimo 2015 is het gehanteerde aandelenrendement gelijk aan het desbetreffende (lagere) ALM-rendement.

	2019	2018	2017	2016	2015
Financiële gegevens	(x € 1.000)				
Feitelijke premie	55.687	54.867	54.424	53.363	52.864
Mutatie premie egalisatiedepot ⁶⁾	1.316	- 2.500	-	-	-
Premie ter dekking pensioenopbouw	57.003	52.367	54.424	53.363	52.864
Kostendekkende premie ⁷⁾	59.695	51.791	53.236	53.579	59.912
Gedempte kostendekkende premie	57.003	52.092	53.864	52.531	51.450
Uitkeringen	133.947	133.960	138.866	136.755	139.073
Actuele waarde belegd vermogen ⁸⁾	4.214.219	3.733.394	3.763.293	3.802.799	3.536.585
Beleggingsresultaat ⁹⁾	561.439	56.652	80.663	291.821	3.622
Rendement	14,4%	1,5%	2,1%	7,9%	0,0%
Z-score ¹⁰⁾⁺¹²⁾	0,23	0,27	0,51	- 0,30	- 0,10
Beoordeling performance toets ¹¹⁾⁺¹²⁾	1,55	1,39	1,40	1,25	2,28
Resultaat boekjaar ¹³⁾	96.602	- 16.172	111.855	- 4.000	- 160.503

6) In 2018 zijn sociale partners overeengekomen om vanuit het verwachte overschot aan premiedekking over 2018 een bedrag van 2.500 duizend Euro toe te voegen aan het premie egalisatiedepot (PED). In 2019 is de helft van deze toevoeging (1.250 duizend Euro) vrijgevallen uit het PED ten behoeve van financiering van de pensioenopbouw in het boekjaar 2019. De Sociale partners hebben vervolgens besloten om een additioneel bedrag van 66 duizend Euro te laten vrij vallen uit het PED ten behoeve van financiering van de pensioenopbouw in het boekjaar 2019. Een even groot bedrag is in 2019 vanuit het resultaat over boekjaar 2019 toegevoegd aan het PED. Het PED is onderdeel van het eigen vermogen, zodat wijzigingen in het PED niet resultaatbepalend zijn, maar plaatsvinden via de resultaatbestemming.

Ten behoeve van de premie ter dekking van pensioenopbouw is alleen het saldo van de mutaties in het PED van toepassing dat een effect heeft op de pensioenopbouw, ofwel een vrijval ten behoeve van de financiering van de pensioenopbouw ($1.250 + 66 = 1.316$ duizend Euro in 2019), ofwel een toevoeging uit een verwacht overschot in de feitelijke premie (-2.500 duizend Euro in 2018).

7) De kostendekkende premie wordt vastgesteld op basis van de inkoop van nieuwe pensioenopbouw in het boekjaar, is gebaseerd op marktwaarde en bevat opslagen voor administratiekosten en het Vereist Eigen Vermogen.

8) Inclusief vorderingen en schulden uit hoofde van beleggingen.

9) Het beleggingsresultaat is inclusief indirecte beleggingsopbrengsten en beleggingskosten, maar exclusief de toerekening van beleggingsresultaat aan de verplichting in verband met VPL en AIP, en exclusief toerekening van algemene kosten aan het beleggingsresultaat.

10) De z-score geeft de afwijking weer van het feitelijke rendement ten opzichte van het normrendement.

11) De performancetoets geeft aan in hoeverre het feitelijk behaalde beleggingsrendement over een periode van vijf jaar afwijkt van het beleggingsrendement van de normportefeuille (benchmark) over dezelfde periode. Als beoordeling van de performancetoets is de uitkomst van deze toets (zoals die is beschreven in bijlage 1 bij het Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000) vermeld inclusief optelling van correctiefactor 1,28. Daardoor is de performancetoets gehaald als de vermelde uitkomst groter of gelijk is aan nul.

12) Uit een herberekening is vastgesteld dat de z-score uitkomsten van 2015, 2016 en 2017, en de daaraan gekoppelde beoordeling performance toets, licht zijn aangepast ten opzichte van de kerncijfers in het jaarverslag 2018.

13) Op deze cijfers zijn (indien van toepassing) de kosten van de indexeringen per 1 januari van het volgende boekjaar reeds in mindering gebracht.

Bestuursverslag

Hoofdpijnen

Verrichte activiteiten in het verslagjaar

Onderstaand zijn de verrichte activiteiten beschreven conform de lijn van de verschillende portefeuilles:

Algemeen

- ✓ Net als in voorgaande jaren zijn er ook in 2019 functioneringsgesprekken gehouden tussen de voorzitter, de directeur van het bestuursbureau en de afzonderlijke bestuurders en heeft het bestuur een functioneringsgesprek gehad met de voorzitter.
- ✓ Ter bevordering van de deskundigheid van de bestuursleden zijn er kennissessies gehouden en heeft een aantal bestuursleden deelgenomen aan externe opleidingen gegeven door SPO, Business Universiteit Nyenrode, KPMG en het Nederlands Debat Instituut. Ook heeft het bestuur een boardroom effectiveness workshop gevolgd aan de Rotman School of Management University of Toronto. Tevens zijn onder andere door De Nederlandsche Bank (DNB) en de Pensioenfederatie georganiseerde seminars bijgewoond;
- ✓ Een bestuurslid heeft samen met het bestuursbureau zitting gehad in het afstemmingsoverleg betreffende het project Nieuwe Pensioenstroom van MN. Dit ten behoeve van de procesvoortgang en kwaliteitsbewaking van het project Nieuwe Pensioenstroom dat een nieuw IT-platform voor de dienstverlening van MN moet realiseren;
- ✓ In 2019 is, net als in voorgaande jaren, verdere samenwerking tussen de pensioenfondsen in de maritieme sector gestimuleerd.

Beleggingsbeleid

- ✓ De economische ontwikkelingen in relatie tot de beleggingsportefeuille zijn gemonitord;
- ✓ Verschillende aanpassingen in de beleggingsportefeuille zijn doorgevoerd, mede op basis van het beleggingsplan 2019;
- ✓ Er is een haalbaarheidstoets uitgevoerd om inzicht te behouden in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden;
- ✓ Er is opvolging gegeven aan diverse DNB-themaonderzoeken.

Risicobeheer

- ✓ Het risicomanagementproces is uitgewerkt en ingeregeld;
- ✓ Er is opvolging gegeven aan enquêtes en nadere vragen die door DNB zijn gesteld.

Audit

- ✓ Het Auditplan 2019 is gerealiseerd;
- ✓ De opvolging van de bevindingen uit de ISAE 3402 rapportage 2018 is gemonitord.

Pensioenzaken en communicatie

- ✓ De pensioenregeling is uitgevoerd conform de fiscale kaders;
- ✓ Het pensioenfonds heeft gegevensgerichte kwaliteitscontroles en themaonderzoeken uitgevoerd ten behoeve van de borging van de kwaliteit van de gegevens;
- ✓ Het communicatie jaarplan 2019 is gerealiseerd;

- ✓ Het pensioenfonds heeft geparticipeerd in werkgroepen voor de verdere ontwikkeling van het deelnemersportaal en de pensioenplanner. Tevens is geparticipeerd in de werkgroep voor de ontwikkeling van een nieuw werkgeversportaal;
- ✓ De UPO's en jaaropgaven zijn zowel per post als digitaal aangeboden via de berichtenbox van MijnOverheid.nl en Mijnkoopvaardij.nl aan deelnemers en pensioengerechtigden woonachtig in Nederland.
- ✓ Tevens zijn het deelnemersportaal en de pensioenplanner beschikbaar gekomen voor deelnemers en pensioengerechtigden in een aantal EU landen, die inmiddels aangesloten zijn op een eIDAS inlogmiddel.
- ✓ Er zijn verschillende initiatieven genomen ter handhaving van de verplichtstelling.

Belangrijke bestuursbesluiten en gevoerde discussies

Het bestuur van het pensioenfonds kwam in 2019 18 maal bijeen. Bij vrijwel alle vergaderingen is het voltallige bestuur aanwezig geweest. Het bestuur, raad van toezicht en de pensioenraad kwamen tweemaal gezamenlijk bijeen en wel op 15 mei en 13 november. De genomen bestuursbesluiten en gevoerde discussies hadden betrekking op:

- Het vaststellen van de functieprofielen van het bestuur, risicomanager en audit;
- Het vaststellen van het bijgestelde Integraal Risicomanagement beleidsdocument;
- Het vaststellen van het Audit Charter;
- Het vaststellen van het opleidingsplan;
- Het updaten en vaststellen van diverse reglementen en statuten;
- Het wijzigen van de portefeuille structuur en het benoemen van (beoogd) sleutelfunctiehouders Risicobeheer, Audit en Actuarieel ten einde compliant te zijn aan IORP II;
- Het afnemen van de dienst van een deskonderzoeker handhaving/werkings sfeer;
- Het vaststellen van de Balance scorecards Risicobeheer, Pensioenbeheer en Vermogensbeheer;
- Het vaststellen van het auditplan 2019;
- Het vaststellen van diverse begrotingen;
- Het vaststellen van het jaarverslag 2018;
- Het updaten en vaststellen van het Strategisch Beleggingskader;
- Het aanstellen van een nieuwe waarmedkend actuaris;
- Het updaten van diverse fondsdocumenten;
- Het vaststellen van de haalbaarheidstoets 2019;
- Het aanpassen van het beloningsbeleid;
- Het updaten en vaststellen van het ICT-beleid;
- Het vaststellen van de kwetsbaarheidsanalyse 2019;
- Het vaststellen van de jaarplannen 2020 voor Risicobeheer, Audit, Pensioenzaken en Communicatie, Dagelijks Bestuur en Beleggingsbeleid;
- Het vaststellen van het integriteitsplan;
- Het vaststellen van de SIRA 2019;
- Het updaten en vaststellen van de ABTN 2020;
- Het vaststellen van het communicatiejaarplan 2020;
- Het vaststellen van de kerncijfers, premie, parameters en verhoging voor 2020;
- Het vaststellen van het beleggingsplan 2020;
- Het beoordelen van verzoeken van werkgevers om vrijstelling van de verplichte deelname voor hun werknemers die onder de verplichtstelling vallen.

Reglementswijzigingen

In 2019 is het pensioenreglement 2015 op een aantal punten gewijzigd. Hieronder de belangrijkste wijzigingen:

Wijziging in wetgeving en redactionele aanpassingen

Het pensioenreglement 2015 is op een aantal punten inhoudelijk en redactioneel aangepast, onder meer aan gewijzigde termen in de pensioenwet. Ook heeft de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen en de wetgeving omtrent IORP II geleid tot enige reglementaire aanpassingen ten aanzien van waardeoverdracht en afkoop van pensioenen.

Opbouw partnerpensioen en risicopartnerpensioen

De sociale partners hebben besloten om met ingang van 1 januari 2019 de verhouding tussen opbouw- en risicopartnerpensioen te wijzigen. Het gedeelte op opbouwbasis is per 1 januari 2019 verhoogd van 24% naar 33%. Het risicodeel is met ingang van 1 januari 2019 verlaagd van 46% naar 37%.

Extra aanspraken op ouderdomspensioen (VPL)

Het percentage van de groep geboren in 1958 staat in 2019 niet meer in het reglement omdat de aanspraken voor deze groep zijn ingekocht. Het percentage van de groep 1959 t/m 1972 is gewijzigd van 14,47% naar 14,88%.

Fiscale aanpassing deelnemingsjarenpensioen (DJP)

Ingevolge de Wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd (Wet VAP) moet het DJP gelijke tred houden met de jaarlijkse stijging van de AOW-leeftijd. Het DJP moest werknemers oorspronkelijk in staat stellen om op 63 jaar te stoppen met werken tegen 70% eindloon onder de voorwaarde dat de werknemer ergens in Nederland 40 deelnemingsjaren heeft doorgebracht waarover pensioen is opgebouwd. Per 1 januari 2019 is de AOW-leeftijd gestegen naar 66 jaar en 4 maanden. Daardoor wordt het aantal deelnemingsjaren verhoogd tot 41 jaar en 4 maanden en de leeftijd naar 64 jaar en 4 maanden. Deze wijzigingen zijn verwerkt in hoofdstuk 20 van pensioenreglement 2015.

Pensioengevend loon

De definitie van pensioengevend loon is verduidelijkt. Uit het reglement kon ten onrechte afgeleid worden dat de maximering alleen toegepast moet worden op de eerste drie componenten. Het totale pensioengevend loon over de componenten 1 t/m 5 wordt gemaximeerd. In het eerste lid is tevens het bedrag van het per 1 januari 2019 geldende maximum dagloon opgenomen. Daarnaast is besloten dat per 1 januari 2019 in cao's kan worden overeengekomen dat aanvullende toeslagen niet tot het pensioengevend loon behoren.

Statutenwijzigingen

In 2019 zijn de statuten op een aantal redactionele -en inhoudelijke- punten aangepast. De wijzigingen betreffen:

IORP II

IORP II schrijft voor dat sleutelfunctiehouders benoemd worden door het bestuur. In de statuten is hiervoor de definitie van sleutelfunctie toegevoegd.

De functie van secretaris in het dagelijks bestuur vervalt. In plaats daarvan wordt de functie van plaatsvervangend voorzitter ingesteld. Daarnaast zijn er nog enkele kleine wijzigingen in de statuten doorgevoerd.

Uitvoeringsreglement

Het deelnemen in het pensioenfonds is verplicht gesteld voor de zeevarenden die door scheepsbeheerders tewerk zijn gesteld aan boord van door hen beheerde zeeschepen onder Nederlandse vlag en naar omstandigheden beoordeeld wonen:

- hetzij binnen het Rijk;
- hetzij in een land dat lid is van de Europese Unie;
- hetzij in een land behorende tot de Europese Economische Ruimte (EER), met uitzondering van Zwitserland;
- hetzij in een ander land waarmee Nederland een Verdrag of Overeenkomst inzake Sociale Zekerheid heeft gesloten, met uitzondering van de Verenigde Staten van Noord Amerika.

Een en ander met dien verstande, dat de verplichtstelling aanvangt op de dag dat de zeevarende 21 jaar oud is en eindigt op de dag waarop de leeftijd van 67 jaar wordt bereikt.

Als een werkgever een premieachterstand heeft ter grootte van 5% van de door het pensioenfonds te ontvangen jaarpremie kan dit gevolgen hebben voor de pensioenopbouw van de werknemers. Als een werkgever een dwangbevel ontvangt en daar na zes weken nog niet op heeft gereageerd, informeert het pensioenfonds de werknemers over de betalingsachterstand.

Tevens zal het pensioenfonds elk kwartaal de ondernemingsraad van de onderneming die nog premie verschuldigd is aan het pensioenfonds over de ontwikkelingen informeren.

Code Pensioenfondsen

Motivering bestuursmodel

Het bestuur hecht grote waarde aan de verbinding met de sector. Bij de keuze van het bestuursmodel is door het bestuur aangegeven dat het paritair model het model is dat het meest tegemoet komt aan de wens om de betrokkenheid vanuit de sector te borgen. Het pensioenfonds acht het wenselijk om de sociale partners dichtbij te houden ten behoeve van het behoud van draagvlak in de sector. De binding en het onderhouden van deze binding met de sector wordt gezien als een belangrijke meerwaarde voor het pensioenfonds. Naast de betrokkenheid met de achterban is een goede mix van deskundige bestuurders uit de sector en van buiten de sector hierbij een vereiste. Het bestuur is van mening dat hier gelet op de huidige bezetting sprake van is. Tijdens de zelfevaluatie van het bestuur op 29 januari 2020 is door het bestuur aangegeven, dat zowel de werkwijze van het bestuur als de keuze van het bestuursmodel nog steeds goed zijn, waarbij de opvatting is dat de wijzigingen in de bezetting van zetels ook een bijdrage hebben geleverd aan de verhoging van de kwaliteit en de continuïteit van het pensioenfondsbestuur. Zolang er in het bestuur voldoende deskundige bestuurders zitten die uit de sector komen en er ook geen andere ontwikkelingen zijn, is het bestuur van mening dat het paritair model het beste past bij het pensioenfonds en de sector Koopvaardij.

Daarnaast zijn er op dit moment twee aspirant-bestuurders benoemd vanuit de sector. Mochten er ontwikkelingen van binnen dan wel buiten het bestuur zijn die rechtvaardigen dat het bestuur het gekozen model wederom tegen het licht houdt dan zal het bestuur niet schromen zijn verantwoordelijkheid te nemen.

Code Pensioenfondsen en integere bedrijfsvoering

Per 1 januari 2014 is de Code Pensioenfondsen (Code) in werking getreden die op basis van artikel 11 van het Besluit Uitvoering Pensioenwet geldt voor alle pensioenfondsen en waar in 2018 wijzigingen zijn aangebracht. Deze Code is opgesteld in samenspraak tussen de Stichting van de Arbeid en de Pensioenfederatie. Het doel van de Code is het verbeteren en het inzichtelijker maken van het functioneren van pensioenfondsen, zodanig dat het vertrouwen van belanghebbenden toeneemt dat het pensioengeld goed wordt beheerd en dat de belangen van alle belanghebbenden evenwichtig worden afgewogen.

De Code bestaat uit acht thema's waar goed pensioenfondsbestuur om draait:

1. Vertrouwen waarmaken
2. Verantwoordelijkheid nemen
3. Integer handelen
4. Kwaliteit nastreven
5. Zorgvuldig benoemen
6. Gepast belonen
7. Toezicht houden en inspraak waarborgen
8. Transparantie bevorderen

In onderstaand overzicht wordt weergegeven of het pensioenfonds voldoet aan de thema's als gesteld in de Code Pensioenfondsen. Ingeval van afwijking wordt aangegeven waar de afwijking betrekking op heeft.

Thema 1 Vertrouwen waarmaken

Norm	Beschrijving	Toelichting
1	Het bestuur voert de regeling naar beste vermogen uit, in een evenwichtige afweging van belangen, en heeft hiervoor de eindverantwoordelijkheid.	Voldaan
2	Het bestuur is verantwoordelijk en zorgt voor de uitvoering van de pensioenregeling. Het heeft een visie op die uitvoering, stelt eisen waaraan deze moet voldoen en bepaalt welk kostenniveau aanvaardbaar is.	Voldaan
3	Het bestuur stelt een missie, visie en strategie op. Ook zorgt het voor een heldere en gedocumenteerde beleids- en verantwoordingscyclus. Daarnaast toetst het bestuur periodiek de effectiviteit van zijn beleid en stuurt zo nodig bij.	Voldaan
4	Bij alle besluiten legt het bestuur duidelijk vast op grond van welke overwegingen het besluit is genomen.	Voldaan
5	Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Voldaan
6	Het bestuur houdt rekening met de verplichtingen die het pensioenfonds is aangegaan en draagt daarbij zorg voor optimaal rendement binnen een aanvaardbaar risico.	Voldaan
7	Het bestuur zorgt ervoor dat er onder belanghebbenden draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen.	Voldaan
8	Het bestuur bevordert en borgt een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is. Ook zorgt het ervoor dat het integrale risicomanagement adequaat georganiseerd is.	Voldaan
9	Het bestuur zorgt voor een noodprocedure om in spoedeisende situaties te kunnen handelen.	Voldaan

Thema 2 Verantwoordelijkheid nemen

Norm	Beschrijving	Toelichting
10	Het bestuur zorgt voor een heldere en expliciete taak- en rolverdeling tussen bestuur en uitvoering. Hierbij horen passende sturings- en controlemechanismen.	Voldaan
11	Bij uitbesteding van taken neemt het bestuur in de overeenkomst met de dienstverlener adequate maatregelen op voor als de dienstverlener of een door hem ingeschakelde derde onvoldoende presteert, de overeenkomst niet naleeft, schade veroorzaakt door handelen of nalaten.	Voldaan
12	Het bestuur zorgt dat het zicht heeft op de keten van uitbesteding.	Voldaan
13	Het bestuur zorgt ervoor dat het beloningsbeleid van partijen aan wie taken worden uitbesteed, niet aanmoedigt om meer risico's te nemen dan voor het pensioenfonds aanvaardbaar is. Om dit te bereiken maakt het bestuur dit onderdeel van de contractafspraken bij het sluiten of verlengen van de uitbestedingsovereenkomst of – indien van toepassing – via zijn aandeelhouderspositie.	Voldaan
14	Het bestuur evalueert jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering en de gemaakte kosten kritisch en spreekt een dienstverlener aan als deze de afspraken niet of onvoldoende nakomt.	Voldaan

Thema 3 Integer handelen

Norm	Beschrijving	Toelichting
15	Het bestuur legt de gewenste cultuur vast en stelt een interne gedragscode op.	Voldaan
16	De leden van het bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere medebeleidsbepalers ondertekenen de interne gedragscode van het pensioenfonds en een jaarlijkse nalevingsverklaring, en zij gedragen zich daarnaar.	Voldaan
17	Alle nevenfuncties worden gemeld aan de compliance officer.	Voldaan
18	Tegenstrijdige belangen of reputatierisico's worden gemeld. De leden van het bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere medebeleidsbepalers vermijden elke vorm en elke schijn van persoonlijke bevoordeling of belangenverstremming. Zij laten zich op hun functioneren toetsen.	Voldaan
19	Het lidmaatschap van een orgaan is niet verenigbaar met dat van een ander orgaan binnen het pensioenfonds of van de visitatiecommissie.	Voldaan
20	Het bestuur zorgt dat onregelmatigheden kunnen worden gemeld en dat betrokkenen weten hoe en bij wie.	Voldaan
21	De organisatie kent een klokkenluidersregeling en bevordert dat ook externe dienstverleners een klokkenluidersregeling hebben. De organisatie zorgt ervoor dat men weet hoe en bij wie kan worden gemeld.	Voldaan
22	Het bestuur kent de relevante wet- en regelgeving en interne regels, weet hoe het pensioenfonds daar invulling aan geeft en bewaakt de naleving (compliance).	Voldaan

Thema 4 Kwaliteit nastreven

Norm	Beschrijving	Toelichting
23	Het bestuur is collectief verantwoordelijk voor zijn functioneren. De voorzitter is eerste aanspreekpunt; hij/zij is als eerste verantwoordelijk voor zorgvuldige besluitvorming en procedures.	Voldaan
24	Het bestuur waarborgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen opereren.	Voldaan
25	Ieder bestuurslid heeft stemrecht.	Voldaan
26	Het bestuur zorgt voor permanente educatie van zijn leden.	Voldaan
27	Het bestuur staat open voor kritiek en leert van fouten.	Voldaan
28	Het eigen functioneren is voor het bestuur en voor het intern toezicht een continu aandachtspunt. Het bestuur en het intern toezicht evalueren in elk geval jaarlijks het eigen functioneren van het orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betrekken het bestuur en het intern toezicht één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.	Voldaan
29	Het eigen functioneren is voor het BO een continu aandachtspunt. Het BO evalueert in elk geval jaarlijks het functioneren van het eigen orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betreft het BO één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.	n.v.t.
30	Het eigen functioneren is voor het VO een continu aandachtspunt. Het VO evalueert met enige regelmaat het functioneren van het eigen orgaan.	Voldaan

Thema 5 Zorgvuldig benoemen

Norm	Beschrijving	Toelichting
31	De samenstelling van pensioenfondorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Voldaan
32	Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het bestuur. Daarbij houdt het rekening met opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd. Het bestuur toetst de geschiktheid van bestuursleden bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap.	Voldaan
33	In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Niet aan voldaan
34	De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde pensioenfonds.	Voldaan
35	Het bestuur, het BO en het intern toezicht houden bij het opstellen van de profielschets rekening met het diversiteitsbeleid. Het VO houdt hier rekening mee bij het opstellen van de competentievisie.	Voldaan

36	Het bestuur, het VO of het BO en de raad van toezicht leggen bij de vacature de eisen voor de vacante functie vast. Hierbij wordt rekening gehouden met de in de normen 31, 32 en 33 opgenomen eisen.	Voldaan
37	Bij de vervulling van een vacature wordt actief gezocht (en/of actief opgeroepen om te zoeken) naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen. Het bestuur neemt hierover tijdig contact op met degenen die betrokken zijn bij het voordragen of de verkiezing van kandidaten.	Voldaan
38	Het bestuur en het BO toetsen voorgedragen kandidaten mede aan de hand van de diversiteitsdoelstellingen. Het VO bevordert dat in de procedure de competentievisie wordt meegenomen, inclusief de diversiteitsdoelstellingen.	Voldaan
39	Een bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure. Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en wordt ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan. Een lid van het verantwoordingsorgaan wordt benoemd door het bestuur en ontslagen door het verantwoordingsorgaan zelf. In uitzonderlijke situaties kan het bestuur in overleg met het intern toezicht een lid ontslaan.	Voldaan
40	Het bestuur zorgt dat de statuten een schorsingsprocedure kennen.	Voldaan

Nadere duiding van de invulling van norm 33:

In het bestuur zit tenminste één man en één vrouw maar zitten er geen bestuurders van onder de 40 jaar. In het verantwoordingsorgaan zit geen vrouw en ook geen personen onder de 40 jaar. Het bestuur stelt een stappenplan op om de diversiteit in alle organen te bevorderen. Per 15 januari 2020 is een aspirant bestuurslid onder de 40 jaar benoemd.

Thema 6 Gepast belonen

Norm	Beschrijving	Toelichting
41	Het pensioenfonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beleid is in overeenstemming met de doelstellingen van het pensioenfonds. Ook is het beleid passend gelet op de bedrijfstak, onderneming of beroepsgroep waarvoor het pensioenfonds de pensioenregeling uitvoert.	Voldaan
42	De beloningen staan in redelijke verhouding tot verantwoordelijkheid, functie-eisen en tijdsbeslag.	Voldaan
43	Het bestuur is terughoudend als het gaat om prestatie-gerelateerde beloningen. Prestatie-gerelateerde beloningen zijn niet hoger dan 20 procent van de vaste beloning. Ze zijn niet gerelateerd aan de financiële resultaten van het pensioenfonds.	Voldaan
44	Het bestuur voorkomt dat door een te hoge beloning van de leden van het intern toezicht, een financieel belang een kritische opstelling in de weg staat.	Voldaan
45	Bij tussentijds ontslag van een bestuurslid zonder arbeidsovereenkomst of van een lid van het intern toezicht verstrekt het bestuur geen transitie- of ontslagvergoeding. Bij ontslag van een (andere) medebeleidsbepaler moet een eventuele transitie- of ontslagvergoeding passend zijn gelet op de functie en de ontslagreden.	Voldaan

Thema 7 Toezicht houden en inspraak waarborgen

Norm	Beschrijving	Toelichting
46	Intern toezicht draagt bij aan effectief en slagvaardig functioneren van het pensioenfonds en aan beheerste en integrale bedrijfsvoering.	Voldaan
47	Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Voldaan
48	Leden van het intern toezicht zijn betrokken bij het pensioenfonds en moeten zich zodanig onafhankelijk opstellen dat belangentegenstellingen worden voorkomen. Ze hebben daarbij het vermogen en de durf om zich kritisch op te stellen richting het bestuur.	Voldaan
49	De raad van toezicht stelt zich op als gesprekspartner van het bestuur.	Voldaan
50	Het bestuur weegt de aanbevelingen van raad van toezicht of visitatiecommissie zorgvuldig en motiveert afwijkingen.	Voldaan
51	Het BO voert zijn taak uit als 'goed huisvader' (m/v) voor alle belanghebbenden.	n.v.t.
52	Het BO zorgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen functioneren.	n.v.t.
53	Het BO bewaakt of het bestuur de uitvoeringsovereenkomst of het uitvoeringsreglement en het pensioenreglement juist uitvoert. Ook bewaakt het BO of het bestuur de belangen van de verschillende groepen belanghebbenden evenwichtig afweegt.	n.v.t.
54	Het BO onderneemt actie als het van oordeel is dat het bestuur niet naar behoren functioneert.	n.v.t.
55	Het bestuur gaat een dialoog aan met het VO dan wel het BO bij het afleggen van verantwoording.	Voldaan
56	Het bestuur draagt de accountant of waarmede actuaris die controle uitvoert in beginsel geen andere werkzaamheden op dan controle. Geeft het bestuur wel een andere opdracht, dan vraagt dit zorgvuldige afweging en een afzonderlijke opdrachtformulering.	Voldaan
57	Het bestuur beoordeelt vierjaarlijks het functioneren van de accountant en de waarmede actuaris en stelt het intern toezicht en VO of BO van de uitkomst op de hoogte.	Voldaan

Thema 8 Transparantie bevorderen

Norm	Beschrijving	Toelichting
58	Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	Voldaan
59	Het bestuur geeft inzicht in het beleid, de besluitvormingsprocedures, de besluiten en de realisatie van het beleid.	Voldaan
60	Het bestuur vervult zijn taak op een transparante (open en toegankelijke) manier. Dat zorgt ervoor dat belanghebbenden inzicht kunnen krijgen in de informatie, overwegingen en argumenten die ten grondslag liggen aan besluiten en handelingen.	Voldaan
61	Het bestuur legt gemotiveerd vast voor welke wijze van uitvoering is gekozen. Deze informatie is beschikbaar voor de belanghebbenden.	Voldaan
62	Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Voldaan

63	Het bestuur stelt beleid vast rond transparantie en communicatie. Het bestuur evalueert dit beleid periodiek en in ieder geval eens per drie jaar.	Voldaan
64	Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Voldaan
65	Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Voldaan

Het beleid van het pensioenfonds is gericht op een beheerste en integere bedrijfsvoering. Deze verantwoordelijkheid is vastgelegd in artikel 143 van de Pensioenwet. Dit houdt onder meer in:

- het beheersen van bedrijfsprocessen en bedrijfsrisico's;
- integriteit;
- de soliditeit van het pensioenfonds, waaronder verstaan wordt:
 - het beheersen van financiële risico's; en
 - het beheersen van andere risico's die de soliditeit van het pensioenfonds kunnen aantasten;
- het beheersen van de financiële positie over de lange termijn door periodiek een haalbaarheidstoets uit te voeren.

Diversiteitsbeleid

De eerste prioriteit bij de samenstelling van de diverse organen van het pensioenfonds is de geschiktheid van personen. Kennis, vaardigheden en professioneel gedrag blijven daarbij leidend. Daarnaast is het bestuur van mening dat het functioneren van de pensioenfondsorganen beter wordt door het inzetten van diverse vaardigheden, culturen en zienswijzen. Dit kan worden aangeduid met complementariteit en diversiteit.

Diversiteit geen doel op zich

Het pensioenfonds onderschrijft de Code Pensioenfondsen en streeft naar diversiteit binnen het bestuur. Voor het pensioenfonds is diversiteit echter geen op zichzelf staand doel. Diversiteit moet leiden tot de volgende doelen:

- a. minder risico's door meer genuanceerde besluitvorming binnen de pensioenfondsorganen;
- b. grotere betrokkenheid van de belanghebbenden in het pensioenfonds; en
- c. meer vertrouwen in het pensioenfonds door de belanghebbenden.

Als vertegenwoordigers van diverse groepen betrokken zijn bij het proces, ontstaat er een meervoudig perspectief, waardoor besluiten genuanceerder tot stand kunnen komen, wat een beperking van de risico's tot gevolg heeft. Diversiteit kan de besluitvorming derhalve ten goede komen. De belanghebbenden in het pensioenfonds moeten zich vertegenwoordigd kunnen voelen in de verschillende pensioenfondsorganen. Wanneer zij zich in deze organen herkennen, zal dat leiden tot een toename van het vertrouwen in het pensioenfonds. Ook kan het een toenemende belangstelling voor het doen en laten van het pensioenfonds tot gevolg hebben en zal het draagvlak worden vergroot voor beslissingen die het bestuur moet nemen. De herkenbaarheid wordt vergroot door de samenstelling van de verschillende organen van het pensioenfonds een weerspiegeling te laten zijn van de samenstelling van de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Analyse leeftijdsopbouw, demografie en geografische spreiding

De weerspiegeling van de leeftijdsopbouw en van de demografie van het pensioenfonds moet zo goed mogelijk gereflecteerd worden in de samenstelling van de organen.

Leeftijdsopbouw

Gelet op de leeftijdsopbouw van de populatie in het pensioenfonds (bijna 80% is 50 jaar of ouder; slechts 14% is jonger dan 40 jaar) is het bestuur van oordeel dat de 40-ers meegeteld kunnen worden bij de jongeren. Het pensioenfonds streeft er daarom naar om minimaal één 40-er als bestuurslid en één 40-er als lid van de pensioenraad te hebben.

Verhouding mannen/vrouwen

De Code Pensioenfondsen schrijft voor dat er minimaal één vrouw in het bestuur dient te zitten. Het totale deelnemersbestand (deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden) bestaat voor 20% uit vrouwen. Het bestuur kiest er daarom voor om niet af te wijken van de Code Pensioenfondsen en heeft één vrouw als bestuurslid, een tweede in opleiding en streeft ernaar ook minimaal één vrouw als lid van de pensioenraad te hebben.

Geografische spreiding (gewezen) deelnemers & pensioengerechtigden

De populatie van het pensioenfonds laat zich kenmerken door een verscheidenheid aan nationaliteiten. Uit de geografische spreiding blijkt dat de verhouding tussen de in Nederland woonachtigen en in het buitenland woonachtigen 75% om 25% is. Aan deze percentages zit één kanttekening. Het percentage zegt niet alles over de nationaliteiten. De voertaal van het pensioenfonds is Nederlands. Er wordt echter ook in het Engels gecommuniceerd voor wie dit nodig is.

Diversiteit bestuur

Voor wat betreft het bestuur voldoet het pensioenfonds deels aan de geformuleerde diversiteitseisen (man/vrouw & leeftijd). Om dit zo te houden zal bij de vervulling van een vacature actief gezocht worden naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen. Kennis, vaardigheden en professioneel gedrag blijven echter leidend.

Diversiteit pensioenraad

Voor wat betreft de pensioenraad voldoet het pensioenfonds niet aan de hierboven geformuleerde diversiteitseisen (man/vrouw & leeftijd). Bij vervulling van een vacature zal aan de sociale partners worden verzocht actief te zoeken naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen. Dit geldt temeer omdat de pensioenraad ook wordt gezien als “kweekvijver” voor potentiële bestuurders.

Diversiteit raad van toezicht

Voor wat betreft de raad van toezicht voldoet het pensioenfonds sinds de aanstelling van de raad van toezicht aan de geformuleerde diversiteitseisen betreffende de verhouding tussen mannen en vrouwen.

Geschiktheidsbevordering bestuur

In 2019 is gewerkt met de volgende portefeuilles:

- Pensioenzaken en communicatie;
- Risicobeheer;
- Audit;
- Beleggingsbeleid.

Het bestuur hecht grote waarde aan de verdere ontwikkeling van de geschiktheid van het bestuur en de pensioenraad. Onder geschiktheid wordt verstaan: kennis, vaardigheden en professioneel gedrag.

Om de algehele geschiktheid op niveau te bevorderen worden collectieve kennissessies voor de bestuurders gehouden. In 2019 hebben de volgende kennissessies plaatsgevonden:

- Op 23 januari stond het thema Maatschappelijk Verantwoord Beleggen op de agenda;
- Op 10 april stond de kennissessie in het teken van de toekomst van het pensioenstelsel en het thema systematische integriteitrisicoanalyse (SIRA);
- Op 16 oktober stond de kennissessie in het teken van Derivaten en Valuta afdekking;
- Op 30 oktober is gesproken over het thema Bewuste Selectie;
- Op 16 november stond opnieuw het thema systematische integriteitrisicoanalyse (SIRA) op de agenda en is er gesproken over Impact Investing;
- Op 4 december stond het beleggingsplan 2020 op de agenda en is er ook gesproken over de mega trends, het wereldbeeld en portefeuillevoorkeuren.

Daarnaast zijn er in 2019 door verschillende bestuursleden diverse opleidingen gevolgd zoals:

- Executive pension program, Nyenrode Business University;
- Integraal Risicomanagement voor Beleidsbepalers in de Pensioensector, Nyenrode Business University;
- Frauderisicofactoren ABI's in een financiële rol, NBA;
- Masterclass Internal Audit, KPMG;

In 2019 zijn bestuursleden bij bijeenkomsten van de Pensioenfederatie en DNB aanwezig geweest. Tevens hebben verschillende bestuursleden themagerichte seminars bijgewoond.

Pensioenraad

Het bestuur van het pensioenfonds besteedt conform de Pensioenwet en de Code Pensioenfonds veel aandacht aan de opzet en inrichting van de organisatie.

De pensioenraad bestaat uit leden afkomstig uit de groepen deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers, die door Nautilus International en de Nederlandse Vereniging van Kapiteins ter Koopvaardij worden voorgedragen. Tevens worden er twee leden benoemd door het Sociaal Maritiem Werkgeversverbond (SMW) en de Vereniging van Werkgevers in de Handelsvaart (VWH).

Het reglement van de pensioenraad benoemt de onderwerpen waarover het bestuur advies moet vragen aan de pensioenraad. Dit reglement is met inachtneming van de toepasselijke bepalingen van de Pensioenwet vastgesteld. Het bestuur formuleert een voorgenomen besluit. Het bestuur neemt in zijn definitieve besluitvorming het advies van de pensioenraad mee in de overwegingen.

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan de pensioenraad over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd alsmede over de naleving van de Code Pensioenfondsen.

De pensioenraad heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur gevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst.

De pensioenraad baseert zijn oordeel mede op het bestuursverslag en de jaarrekening van het pensioenfonds, de bevindingen van het interne toezicht en overige informatie. Op 13 mei 2020 heeft het bestuur gezamenlijk met de pensioenraad vergaderd over het gevoerde beleid in 2019.

In 2019 kwam de pensioenraad tien keer bijeen voor een vergadering. Tevens werd tweemaal gezamenlijk met het bestuur vergaderd en legde de raad van toezicht op 7 april 2019 verantwoording af aan de pensioenraad.

Geschiktheidsbevordering pensioenraad

In de Code Pensioenfondsen staat onder meer dat ook de pensioenraad de geschiktheid van zijn leden moet bevorderen. De taak van de pensioenraad vergt steeds meer kennis en ervaring om als gesprekspartner van het bestuur te fungeren. De pensioenraad heeft afgelopen jaar een aantal kennissessies gehouden. Zo zijn onderwerpen als oordeelsvorming, Strategisch Beleggingskader, verdieping op de kwartaalrapportages vermogensbeheer, toekomst pensioenstelsel, haalbaarheidstoets en de Uniforme Rekenmethodiek (URM) besproken.

Raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit drie externe, onafhankelijke, deskundige en gezaghebbende personen. De raad van toezicht vervult zijn toezichttaak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het pensioenfonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering door het pensioenfonds. De raad van toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De raad van toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan de pensioenraad en daarmee aan de werkgevers en in het bestuursverslag. De raad van toezicht staat het bestuur met raad ter zijde. Artikel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek is van overeenkomstige toepassing op de leden van de raad van toezicht.

De raad van toezicht legt zijn bevindingen ten minste eenmaal per jaar schriftelijk vast. Tevens heeft de raad van toezicht in 2019 een zelfevaluatie gehouden.

Daarnaast heeft de raad van toezicht goedkeuringsrecht over de voorgenomen besluiten van het bestuur tot vaststelling van:

- het bestuursverslag en de jaarrekening;
- de profielschets voor bestuursleden;
- de gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- de liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek;
- het beleid inzake beloningen met uitzondering van de beloning van de leden van de raad van toezicht.

Daarbij heeft de raad van toezicht recht op:

- alle informatie die de raad nodig acht om de bovengenoemde taken goed te kunnen uitvoeren;
- overleg met het bestuur over alle bestuurstaken;
- overleg met de externe accountant en waarmerkend actuaaris.

Tevens toetst de RvT een kandidaat bestuurslid op passendheid aan het profiel.

Ook kan de raad van toezicht op basis van het Besluit uitvoering Pensioenwet artikel 28c, lid 1 en lid 3, het bestuur schorsen of ontslaan wegens disfunctioneren. Daarnaast kan een bestuurslid en/of sleutelfunctiehouder worden geschorst of ontslagen na horen van de raad van toezicht. Tevens houdt de raad van toezicht, toezicht op de in het kader van de naleving van de gedragscode door de Compliance officer uitgevoerde werkzaamheden.

De rapportage van de raad van toezicht vindt u op pagina 80 terug in dit bestuursverslag.

Gedragscode

Het pensioenfonds hanteert een gedragscode. Deze gedragscode geeft regels en richtlijnen voor alle bestuursleden en andere verbonden personen:

- ter voorkoming van verstrengeling van belangen;
- ter vermijding van verspreiding en misbruik van vertrouwelijke informatie;
- ter voorkoming van koersmanipulatie.

De Compliance Officer heeft over 2019 geen gedragingen gesignaleerd die strijdig zijn met de gedragscode van het pensioenfonds. Tevens heeft de Compliance Officer geconstateerd dat bij de jaarlijkse uitvraag over de naleving van de gedragscode aan alle verbonden personen, over het algemeen de vragen correct en consequent zijn ingevuld, maar vraagt extra aandacht voor het feit dat alle functies gemeld dienen te worden.

Toeziethouder

De Nederlandsche Bank (DNB) houdt toezicht op pensioenfondsen op basis van de Pensioenwet. DNB kijkt daarbij vooral naar de financiële opzet van het pensioenfonds en de deskundigheid en integriteit van de bestuurders. Daarnaast is ook de Autoriteit Financiële Markten (AFM) toezichthouder. Deze bewaakt de wettelijke uitingen (UPO, Pensioen 1-2-3) in het kader van de Pensioenwet.

Ook afgelopen jaar heeft het pensioenfonds zich bezig gehouden met de door DNB verzochte (thema) onderzoeken. In 2019 heeft DNB een uitvraag gedaan naar de vorderingen van het programma NPS bij de uitvoerder. Het pensioenfonds heeft de uitvraag beantwoord en heeft een gesprek gehad met DNB ten aanzien van de aansturing van het programma bij de uitvoerder, DNB heeft aangegeven dit onderwerp bij de uitvoerder onder verscherpt toezicht te stellen. Daarnaast heeft het pensioenfonds de reguliere uitvragen van DNB behandeld en ingezonden.

Houdbaarheid bedrijfsmodel

Het pensioenfonds heeft verslag gedaan van de uitkomsten van de kwetsbaarheidsanalyse. Uit de kwetsbaarheidsanalyse, zoals naar voren komt uit de volgende tabel, blijkt dat onder normale omstandigheden het pensioenfonds voldoet aan de zeven gestelde criteria van DNB. Indien de cijfers/percentages groen zijn gekleurd dan voldoet dit aan de door DNB opgestelde norm, bij rood wordt hier niet aan voldaan.

Indicator	Definitie	Score 2019 ⁸	Score lange termijn
<i>Kosten per deelnemer</i>	Meer dan twee maal gemiddelde per pensioenfonds (> € 250,- per deelnemer)	111	138
<i>Vergrijzing</i>	Meer dan 60% technische voorziening betreft gepensioneerden	55%	53%
<i>Premiestuur</i>	Minder dan 1%	1,6%	2,6%
<i>Krimp</i>	Meer dan 20% in vijf jaar	-7,0%	-0,6%
<i>Kostenvoorziening</i>	Minder dan tien jaar	Voldoende	Voldoende
<i>Dekkingsgraad</i>	Glijdende schaal	113%	120%
<i>Omvang van het pensioenfonds</i>	Glijdende schaal	€ 3,9 mld. & stijgend	€ 4,1 mld. & stijgend

In 2019 heeft het bestuur de kwetsbaarheidsanalyse getoetst aan de huidige ontwikkelingen. De volgende punten zijn hierbij behandeld:

1. Kosten per deelnemer⁹:

Dit gaat over de kosten van het voeren van een deelnemersadministratie. De gemiddelde kosten per deelnemer per pensioenfonds zijn € 102. De gemiddelde kosten per deelnemer voor het pensioenfonds zijn momenteel € 111 en op lange termijn € 138.

2. Vergrijzing:

Op basis van de demografische veronderstellingen daalt het aandeel gepensioneerden t.o.v. overige deelnemers op de lange termijn. Dit heeft een positief effect op de dekkingsgraad.

3. Premiestuur:

De demografische veronderstellingen zorgen voor een stijgend premievolume a.g.v. de dalende verhouding tussen gepensioneerden en actieven.

4. Krimp:

De demografische veronderstellingen zorgen voor een sneller krimpende voorziening t.o.v. de vorige kwetsbaarheidsanalyse. Dit wordt o.a. veroorzaakt door de grotere leeftijdsspreiding van de intredende actieven. Een hogere leeftijd zorgt voor een minder lange periode van pensioenopbouw en daarmee een lagere voorziening.

5. Kostenvoorziening:

In de voorziening zit een opslag van 3% om toekomstige kosten te kunnen betalen voor een veel langer periode. Daarnaast is 3,1% van de doorsneepremie beschikbaar voor kosten.

6. Dekkingsgraad:

De veronderstelde demografische en economische ontwikkeling zorgt voor een stijgende trend van de dekkingsgraad zowel bij going concern als bij een slapersfonds.

7. Omvang van het pensioenfonds:

Als gevolg van het verwachte overrendement stijgt het belegd vermogen t.o.v. de voorziening, dit is in lijn met de stijgende dekkingsgraad bij going concern.

⁸ De kwetsbaarheidsanalyse is uitgevoerd in december 2019 en baseert zich op de kosten 2018. De kwetsbaarheidsanalyse loopt daarmee altijd een jaar achter in de vaststelling van de kosten per deelnemer dan het vigerende financiële verslag. De werkelijke kosten per deelnemer zijn voor 2019 € 180,08. Deze kosten worden afgezet tegen de gemiddelde kosten van een T2 pensioenfonds die bedragen € 192,00 (maart 2020). In het onderdeel transparantie kosten zijn de werkelijke kosten per deelnemer te vinden. In de risicoparagraaf vindt de toetsing tegen de gemiddelde kosten van een T2 pensioenfonds plaats.

⁹ De kosten zijn afkomstig uit de kwetsbaarheidsanalyse en zijn incl. slapers. De kosten zijn gebaseerd op de kosten 2018 die op het moment van opstellen van de kwetsbaarheidsanalyse bekend waren. De 138 euro is een prognose van de actuaire op termijn.

Klachten- en geschillenregeling

Er is sprake van een klacht als een belanghebbende¹⁰ zich niet kan verenigen met de wijze waarop hij of zij is behandeld of bejegend of waarop aan hem of haar diensten zijn verleend. Een klacht heeft betrekking op de uitvoering van de reglementen.

Een adequate klachten- en geschillenprocedure behelst naast een interne procedure ook de mogelijkheid om het genomen besluit voor te leggen aan de Ombudsman Pensioenen. Het pensioenfonds verwijst belanghebbenden, deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en hun nabestaanden naar de Ombudsman Pensioenen, als hun klachten en geschillen niet kunnen worden opgelost via de interne klachten- en geschillenprocedure. De Ombudsman Pensioenen kan een onafhankelijke bemiddelende rol spelen en brengt adviezen uit over klachten en geschillen die belanghebbenden inbrengen over de uitvoering van het pensioenreglement.

In 2019 zijn elf klachten ingediend waarvan drie herhaalklachten. MN heeft namens het bestuur de klachten afgehandeld en er is in één geval een beroep gedaan op het bestuur.

Er is sprake van een geschil als een belanghebbende zich niet kan verenigen met een inhoudelijk (uitsluitend) jegens hem of haar genomen besluit van het bestuur.

Met inachtneming van het pensioenreglement is de geschillencommissie uitsluitend bevoegd tot het beoordelen van geschillen tussen de belanghebbende en het pensioenfonds betreffende de uitvoering van de pensioenregeling en individuele beslissingen uit hoofde van die pensioenregeling die het bestuur betreffende deze belanghebbende heeft genomen. De beslissing van de geschillencommissie is voor beide partijen bindend. Als een belanghebbende in hoger beroep wil gaan tegen de beslissing van de geschillencommissie kan hij of zij naar de civiele rechter stappen. De civiele rechter kan echter geen inhoudelijk oordeel meer vellen over de kwestie. Wel kan deze rechter kijken of er al dan niet sprake is geweest van procedurefouten en dergelijke.

De geschillencommissie had in 2019 geen dossiers in behandeling.

¹⁰ Dit betreft deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden en werkgevers.

Communicatie

In het verslagjaar is aan de deelnemers het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) verstuurd alsmede een prepensioenoverzicht voor de netto prepensioenregeling. Nieuw aangemelde deelnemers bij het pensioenfonds hebben de Pensioen 1-2-3 ontvangen; deelnemers die de bedrijfstak hebben verlaten hebben een eindbrief ontvangen.

Communicatiebeleidsplan 2019 - 2021

Het bestuur heeft een communicatiebeleidsplan voor 2019 - 2021 opgesteld.

Communicatie is een van de sturingsinstrumenten van het pensioenfonds. Het doel van het communicatiebeleidsplan is om het bestuur zo goed mogelijk in staat te stellen doelgericht en effectief te communiceren.

Op basis van het communicatiebeleidsplan 2019 - 2021 wordt jaarlijks een plan gemaakt.

Communicatiejaarplan 2019

Het communicatiejaarplan is onderdeel van het communicatiebeleid van het pensioenfonds en is gebaseerd op het communicatiebeleid dat is vastgesteld voor 2019 tot en met 2021.

In 2020 wordt gewerkt aan de communicatiedoelstellingen zoals die zijn geformuleerd in het communicatiebeleidsplan 2019 - 2021. Deze doelstellingen zijn gericht op:

- verhogen van het pensioenbewustzijn van deelnemers;
- aanzetten tot actie als het gaat om de eigen pensioenzaken;
- bieden van duidelijk inzicht in de persoonlijke pensioensituatie van de deelnemer en pensioengerechtigde;
- de betrokkenheid van werkgevers bij Bpf Koopvaardij verhogen.

PensioenPeiling

Er is in het verslagjaar één PensioenPeiling verzonden aan deelnemers. De PensioenPeiling is zowel in het Nederlands als in het Engels te vinden op de website van het pensioenfonds.

In de verzonden PensioenPeiling is aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- Kerncijfers 2019;
- E-mailadres en Mijn Koopvaardij;
- Uw pensioen verhoogd in 2019;
- Percentage opbouw partnerpensioen verhoogd;
- Uw pensioen en koopkracht;
- Reglementswijzigingen;
- Klanttevredenheidsonderzoek 2018;
- Automatische waardeoverdracht klein pensioen.

PensioenKompas

In juni 2019 is er een PensioenKompas verschenen. Het PensioenKompas is aan alle deelnemers en pensioengerechtigden verstuurd, maar is ook, zowel in het Nederlands als in het Engels, te vinden op de website van het pensioenfonds.

Nieuwsbrief voor werkgevers

In maart, juni en december 2019 is de digitale nieuwsbrief voor werkgevers in de Koopvaardij verzonden. Het pensioenfonds brengt met deze nieuwsbrief werkgevers op de hoogte van de activiteiten van het pensioenfonds. Ook worden in het kort handige tips besproken om de pensioenuitvoering makkelijker te maken. In deze nieuwsbrieven is o.a. aandacht besteed aan onderstaande onderwerpen:

- Brexit;
- Beveiligers niet aanmelden volgens Wet Bescherming Koopvaardij;
- Welke medewerkers uit verdragslanden meldt u aan?;
- Werkgeverschecklist;
- Tweede ziektejaar via Koopvaardij Portaal;
- Vermelding juiste contactpersoon in Excel bij loonopgave;
- Uw medewerker (bijna) 67 jaar? Afmelden doet u via Koopvaardij Portaal;
- Op zoek naar foto's van de koopvaardij in actie;
- Een veiliger en gebruikersvriendelijker Koopvaardij Portaal;
- Medewerker in of uit dienst? Geef dit zo snel mogelijk aan ons door;
- BSN medewerker alsnog bekend? Gebruik dit in het Koopvaardij Portaal;
- Helpt u mee meer digitaal te communiceren?

Welkomstfolder

Het pensioenfonds heeft voor nieuwe werkgevers een digitale welkomstfolder beschikbaar. Hierin wordt uitgebreid uitleg gegeven over de premie-inhoudingen, de communicatie-uitingen van het pensioenfonds, de organen van het pensioenfonds en de pensioenregelingen. Deze folder is zowel in het Nederlands als in het Engels te vinden op de website van het pensioenfonds.

Digitale specificatie

Werkgevers kunnen op verzoek naast de papieren specificatie met daarop de door de werkgevers aangemelde deelnemers en de bijbehorende pensioenpremies, ook een digitale versie ontvangen.

Website

De website www.koopvaardij.nl is ook grotendeels in het Engels beschikbaar. Gedurende 2019 is de Nederlandse website 32.503 keer bezocht en de Engelstalige website 984 keer.

Engelstalige communicatie

Door de toenemende contacten met buitenlandse deelnemers heeft het bestuur in 2019 verdere invulling gegeven aan het streven om de communicatie tweetalig (Nederlands en Engels) te laten verlopen.

Deelnemersportaal en Pensioenplanner

Veel zaken worden tegenwoordig online geregeld. Daarom ontwikkelde het pensioenfonds 'Mijn Koopvaardij'. Een eigen beveiligde omgeving met de persoonlijke pensioensituatie van deelnemers bij Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij. Ook is er een vernieuwde pensioenplanner ontwikkeld en kunnen deelnemers en gepensioneerden meteen een eerste stap naar digitale post zetten.

Klantpanel

Het klantpanel bestaat uit ongeveer vijftien leden en is samengesteld uit pensioengerechtigden, werkgevers en (gewezen) deelnemers.

Het klantpanel houdt zich voornamelijk bezig met de beoordeling van de communicatie-uitingen op leesbaarheid. In 2019 zijn diverse communicatie-uitingen ter beoordeling aan het klantpanel voorgelegd.

Mijnpensioenoverzicht.nl

Het pensioenfonds is aangesloten bij www.mijnpensioenoverzicht.nl. Deze website maakt het voor elke Nederlandse burger die in het bezit is van een Burgerservicenummer mogelijk om een overzicht te krijgen van de door hem of haar opgebouwde en op te bouwen pensioenaanspraken bij pensioenfonds en pensioenverzekeraars en zijn of haar opgebouwde AOW-rechten.

Bijeenkomsten

Het pensioenfonds heeft in 2019 drie informatiebijeenkomsten georganiseerd. Deze bijeenkomsten vonden plaats in Zwolle, Dordrecht en Hoofddorp. Tijdens deze bijeenkomsten is het bestuur in de ochtenden in gesprek gegaan met de actieve deelnemers en in de middagen in gesprek gegaan met de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van het pensioenfonds. De bijeenkomsten stonden in het teken van de actualiteiten rondom het pensioenfonds. De bijeenkomsten zijn bijgewoond door 83 deelnemers en 406 gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Pensioenregeling in het verslagjaar

Sinds 1 januari 2015 bestaat de pensioenregeling van het pensioenfonds uit twee regelingen.

- **Pensioenreglement 2015:**

Het Pensioenreglement 2015 is een ouderdomspensioenregeling vanaf 67 jaar. Deze regeling geldt voor deelnemers die geboren zijn op of na 1 januari 1950.

- **WGA-hiaatregeling:**

De WGA-hiaatregeling geldt voor zeevarenden die 21 jaar of ouder zijn en verplicht verzekerd zijn voor de WIA. Bij arbeidsongeschiktheid voorziet de regeling in een aanvulling op de vervolgitkering van de WGA.

Pensioenreglement 2015

Omdat we langer leven veranderen de wettelijke regels voor de opbouw van pensioenen. Sociale partners in de Koopvaardij, bestaande uit werkgeversverenigingen en de vakbond, hebben daarom de pensioenregelingen aangepast. Deze aanpassingen zijn in werking getreden per 1 januari 2015.

De pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd van het pensioenfonds is 67 jaar. De AOW-leeftijd loopt de komende jaren op tot 67 jaar en 3 maanden.

Opbouwpercentage vanaf 1 januari 2019

Ouderdomspensioen

Het opbouwpercentage (bij pensioenleeftijd 67 jaar) is 1,604% per jaar van de pensioengrondslag.

Partnerpensioen

Het opbouw partnerpensioen bedraagt 33% van het ouderdomspensioen. Daarnaast is 37% van het ouderdomspensioen verzekerd als partnerpensioen op risicobasis.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen bedraagt 14% van het op te bouwen ouderdomspensioen.

Franchise 2019

De franchise is afgeleid van de AOW-uitkering en is het gedeelte van het pensioengevend loon waarover geen pensioen kan worden opgebouwd.

De franchise voor het jaar 2019 voor de pensioenregeling bedraagt € 37,77 per dag, dit is voor het gehele jaar (365 dagen) € 13.786,05. Het maximum pensioengevend loon per 1 januari 2019 bedraagt € 88.614,70.

Pensioenpremie 2019

Er geldt vanaf 1 januari 2019 een premie van 25,9% (geheven premie in 2019 is 25,3%) van de pensioengrondslag (zijnde het pensioengevend dagloon minus de franchise van € 37,77). De premieverdeling tussen werkgever en werknemer is 50/50.

De premiebijdragen bestaan uit:

(x € 1.000)	Werknemersdeel	Werkgeversdeel	Totaal
Verplichte verzekering	27.737	27.737	55.474
Prepensioen	40	41	81
Voortgezette verzekering	66	67	133
Gemoedsbezwaren	-	-1	-1
Totaal feitelijke premie	27.843	27.844	55.687

Pensioengevend loon

Het pensioengevend loon bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Basissalaris
2. Tankerverhoging
3. Vakantietoeslag
4. Overwerkforfait van 15% over component 1+2+3¹¹
5. Extra forfait van 5% over component 1+2+3 als volgens de cao of arbeidsovereenkomst – naast component 1 t/m 4 – sprake is van aanvullende toeslagen¹²

Dit ziet er schematisch als volgt uit:

Vakantietoeslag					
Tankerverhoging					
Basisgage		15% van A		5% van A	
A. Basisgrondslag	+	B. Overwerkforfait	+	C. Toeslagenforfait	= Pensioengevend loon
		<i>Geldt alleen als het overwerk nog niet geheel of gedeeltelijk verwerkt is in de basisgage.</i>		<i>Geldt alleen als volgens de cao of arbeidsovereenkomst sprake is van aanvullende toeslagen. Wordt slechts eenmaal toegepast.</i>	

Premievrije deelname bij arbeidsongeschiktheid

Voor zowel degenen die nu in aanmerking komen voor premievrije deelname bij arbeidsongeschiktheid als voor toekomstige arbeidsongeschikten die onder de werking van de WAO c.q. WIA vallen is de opbouw bij premievrije deelname verhoogd tot de AOW-leeftijd. Tevens wordt bij zowel de huidige arbeidsongeschikten als bij toekomstige arbeidsongeschikten voor iemand die volledig arbeidsongeschikt is de premievrije opbouw verlaagd van 100% naar 80% van hetgeen hij op zou bouwen als hij niet arbeidsongeschikt zou zijn geworden. Voor de overige arbeidsongeschiktheidsklassen wordt de opbouw naar rato verlaagd.

¹¹ Het overwerkforfait geldt niet als het overwerk (gedeeltelijk) in de basisgage is verwerkt.

¹² Het extra forfait van 5% wordt slechts eenmaal bijgeteld, ook als er meerdere aanvullende toeslagen zijn zoals bijvoorbeeld een 13^e maand of een eindejaarsuitkering.

Netto prepensioenregeling

De sociale partners hebben besloten om de prepensioenregeling met ingang van 1 januari 2015 te beëindigen omdat deze netto pensioenregeling vanaf 2015 niet meer kan worden uitgevoerd onder de verplichtstelling. De opgebouwde aanspraken blijven echter staan en de regeling loopt van 62 tot 67 jaar waarbij eventueel vervroegd kan worden tot 60 jaar.

Toeslagambitie

Al geruime tijd staat de financiële situatie van het pensioenfonds het niet toe om de pensioenen volledig te laten meegroeien met de stijging van de prijzen. De verwachting is dat dit in de komende jaren ook niet lukt. Dit was wel de ambitie, zoals vastgelegd in het financiële beleid. Om realistische verwachtingen te scheppen, heeft het bestuur die ambitie naar beneden bijgesteld. Vanaf 2019 streeft het bestuur naar een jaarlijkse verhoging van de pensioenen met 50% van de prijsinflatie.

Een eventuele toeslag wordt betaald uit het behaalde rendement van het pensioenfonds. Vanaf 2015 gelden nieuwe en strengere wettelijke financiële eisen, die de pensioenen toekomstbestendiger moeten maken. Eén van de eisen is dat er pas toeslagverlening plaatsvindt bij een beleidsdekkingsgraad vanaf 110% en alleen als pensioenfonds dat langjarig kunnen volhouden. Het bestuur van het pensioenfonds beslist ieder jaar of het pensioen kan worden aangepast en met welke percentage. Dit hangt onder meer af van de financiële situatie van het pensioenfonds. Het pensioenfonds verwacht dat de beleidsdekkingsgraad in de komende periode niet heel snel fors zal stijgen. Daarom moet er rekening mee worden gehouden dat in de komende jaren geen of slechts een kleine verhoging van het pensioen kan plaatsvinden. Het pensioenfonds verwacht in de nabije toekomst geen verlaging van het pensioen te hoeven doorvoeren. Het is niet uit te sluiten dat een verlaging in de verdere toekomst plaatsvindt.

Toeslagverlening

De opgebouwde aanspraken en rechten zijn dit jaar (per 1 januari 2020, over 2019) verhoogd met 0,41%. De prijzen zijn het afgelopen jaar gestegen met 1,49%.

Bestuursbesluiten met betrekking tot toeslagen voor 2020

- De (pre)pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten van de pensioengerechtigden worden verhoogd met 0,41% per 1 januari 2020. De verandering van de prijsindex alle huishoudens, afgeleid over de periode juli 2018 (103,82%) juli 2019 (105,37%) is 1,49%. Met de huidige reserve verlagen wij per 1 januari 2020 de VPL-aanspraken met 11,1%;
- Voor 2020 wordt voor pensioengerechtigden, die voor 1 januari 2003 al een pensioen ontvingen, de "A-toeslag" van 5% met een maximum van € 2.105,88 voortgezet. Deze toeslag wordt beëindigd per de 1ste van de maand waarin de 65-jarige leeftijd wordt bereikt.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de verleende toeslagen op de pensioenaanspraken en pensioenrechten van (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden voor de periode vanaf 2016 tot en met 2020.

De pensioenuitkeringen en de pensioenrechten van pensioengerechtigden, actieve deelnemers gewezen deelnemers worden verhoogd met de stijging van de afgeleide consumentenprijsindex van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) over de periode juli – juli.

Per 1 januari	Toeslag Deelnemers, Pensioengerechtigden, Gewezen deelnemers (%)	Prijsindex cijfer (%)
2016	0,17	0,81
2017	0	-0,32
2018	0,13	1,37
2019	0,56	1,73
2020	0,41	1,49

Premie WGA-hiaatregeling

De premie is voor 2019 voor werknemers vastgesteld op 0,25%. Vooralsnog wordt deze premie niet geheven, dit in verband met de aanwezige reserve. Werkgevers zijn voor de WGA-hiaatregeling geen premie verschuldigd.

Prepensioenregeling

Vanaf 1 januari 2015 vindt geen opbouw van prepensioenaanspraken meer plaats. De op 31 december 2014 bestaande prepensioenaanspraken zijn premievrij gemaakt.

De prepensioenregeling was een middelloonregeling met een opbouw van 0,37% van de prepensioengrondslag per deelnemingsjaar en is gestart per 1 januari 2006 en beëindigd per 31 december 2014. De regeling kent een voorwaardelijke jaarlijkse toeslagverlening. Het prepensioen gaat in op leeftijd 62, tenzij de gewezen deelnemer gebruikt maakt van de mogelijkheid om de pensioeningangsdatum uit te stellen. Het prepensioen gaat uiterlijk een maand voor het bereiken van de leeftijd 67 jaar in.

Algemene ontwikkelingen

ALM-studie

Met behulp van de in 2018 uitgevoerde ALM-studie zijn de uitgangspunten voor het strategisch beleggingsbeleid vastgelegd.

Het strategisch beleggingsbeleid vormt de basis voor de jaarlijkse beleggingsplannen voor de komende periode. Een conceptuele kadering van het strategisch beleggingsbeleid wordt vormgegeven door vier elementen:

1. De doelstelling: wat probeert het pensioenfonds met het beleggingsbeleid te bereiken?
2. De investment beliefs: waarmee probeert het pensioenfonds deze doelstelling te bereiken?
3. De policy beliefs: welke governance- en beleidsbeginselen heeft het pensioenfonds voor ogen?
4. Het risicoraamwerk: welke indicatoren en begrenzingen zijn van toepassing, oftewel hoe houdt het pensioenfonds controle op de ontwikkelingen binnen de portefeuille?

De conclusies uit de ALM-studie zijn:

1. Het pensioenfonds heeft als strategische doelstelling een overrendement van 1,1% boven de waardeverandering van de verplichtingen opgenomen. Het bestuur heeft besloten een (geleidelijke) uitbreiding van de returnportefeuille van 30% naar 40% door te voeren en de matching-portefeuille af te bouwen van 70% naar 60%. Dit is in 2019 geëffectueerd;
2. Het pensioenfonds heeft een indexatieambitie op basis van de prijsindex. Het bestuur wenst een ambitie te hebben die haalbaar en realistisch is. De ambitie is vastgesteld op 50% van de prijsindex;
3. Het pensioenfonds heeft de mate van rente-afdekking gekoppeld aan de hoogte van de rente. Op basis van die staffel is de strategische rente afdekking bepaald op 65%. Daarnaast heeft het pensioenfonds in 2019 bepalingen opgenomen in het beleggingsplan en het financieel crisisplan om de rente afdekking te verhogen indien de UFR dekkingsgraad onder de 107,5% raakt.

Haalbaarheidstoets

In juni 2019 heeft het pensioenfonds de haalbaarheidstoets uitgevoerd. Deze haalbaarheidstoets is verplicht voor alle pensioenfonds in Nederland. De haalbaarheidstoets geeft een indicatie hoe, over een zeer lange termijn gerekend, de pensioenuitkeringen en toekomstige opbouw naar verwachting de prijsinflatie zullen bijhouden. De uitkomsten van de toets geven aan wat het pensioenresultaat ten opzichte van een jaarlijks volledig geïndexeerde uitkering zal zijn op basis van het huidige beleggings- en risicobeleid van het pensioenfonds. Als bij de jaarlijkse toetsing zou blijken dat de verwachte resultaten aanzienlijk afwijken van de voorgaande jaren, dan zal het bestuur van het pensioenfonds hierover in overleg moeten treden met de belanghebbenden binnen en buiten het pensioenfonds.

De haalbaarheidstoets, die is uitgevoerd, geeft aan dat het pensioenfonds de ambitie met betrekking tot het verlenen van toeslagen over een langere periode kan realiseren tegen acceptabele risico's. Het pensioenfonds hanteert een beleggingsmix van 60% vastrentende waarden (voornamelijk obligaties) en 40% in onder andere aandelen en onroerend goed. Daarmee kan het pensioenfonds volgens de haalbaarheidstoets een groot deel van de verwachte toekomstige inflatie compenseren door toeslagen te verlenen ter compensatie van de inflatie. Gelet op het feit dat de haalbaarheidstoets over een zeer

lange periode gaat is het onzeker of het pensioenfonds ook daadwerkelijk altijd toeslagen zal kunnen verlenen.

Nieuwe Pensioenstroom

De uitvoeringsorganisatie MN is al enige tijd bezig met de vernieuwing van de IT systemen voor de pensioenadministratie. Het verandervermogen van MN was, mede in het licht van de impact van een nieuw pensioenstelsel, een belangrijk gespreksonderwerp in 2019. De noodzakelijke vernieuwing is een complex vraagstuk dat vraagt om een gedegen projectaanpak die vanuit MN in 2018 is ingezet en in 2019 verder is doorgevoerd. MN heeft in 2019 een start gemaakt met de herontwikkeling van de zogenaamde midoffice en heeft in 2019 het werkgeversportaal verder ontwikkeld. De in productie name van het werkgeversportaal zal in 2020 plaatsvinden.

Het gaat voor het bestuur om een moderne, flexibele pensioenadministratie die in staat is de wijzigingen van een nieuw pensioenstelsel uit te voeren waarbij de kwaliteit van de dienstverlening verbetert en waarbij een bijdrage wordt geleverd aan de realisatie van een lager kostenniveau. Het bestuur en het bestuursbureau van het pensioenfonds zijn nauw betrokken bij het monitoren van de voortgang van het project voor de vernieuwing van de IT systemen voor de pensioenadministratie en bezien of de vastgestelde doelstellingen van het bestuur worden gerealiseerd. Naar verwachting zal het programma nog enige jaren in beslag gaan nemen.

Looncontroles

Het werkingssfeeronderzoek omvat de toetsing van de verplichte deelname aan de pensioenregeling en het op basis hiervan aanbieden en afhandelen van collectief verplichte of vrijwillige deelname. De aansluiting van de werkgever wordt getoetst door uitvoering van periodieke onderzoeken, bestaande uit werkingssfeeronderzoek (nieuwe werkgever) en afstemmingsonderzoek (bestaande uit periodieke looncontroles en tussentijdse bezoekopdrachten). Naast werkingssfeeronderzoeken worden ook relatiebeheerbezoeken uitgevoerd. Dit zijn kennismakingsgesprekken met daarbij de aankondiging dat in de toekomst looncontroles gaan plaatsvinden. In 2019 zijn er 36 werkingssfeeronderzoeken geweest, 59 reguliere looncontroles uitgevoerd, 70 telefoonrapporten opgemaakt en hebben er 26 tussentijdse bezoeken plaatsgevonden. De looncontroles hebben geleid tot verschillende mutaties in de administratie. Tevens is in 2019 een nieuwe medewerker aangetrokken die desk research uitvoert ter ondersteuning van de handhaving.

Beleggingen

Macro-economische terugblik

2019 was een uitzonderlijk jaar. Rentes in Europa daalden tot historisch lage niveaus en Amerikaanse aandelen bereikten recordhoogtes. Het escaleren van de handelsoorlog tussen de VS en de rest van de wereld in mei leidde tot neerwaartse bijstellingen van de groeiverwachtingen en afnemend vertrouwen. Hierop reageerden centrale banken wereldwijd met wijziging in hun beleid. Preventief wordt nu een verruimend monetair beleid gevoerd. De Fed (de centrale bank van de VS) verlaagde tot drie keer toe de rente. De Europese Centrale Bank (ECB) hervatte haar obligatie-aankopen na een korte pauze, dit keer zonder einddatum en gekoppeld aan een inflatiedoelstelling van 2%. Dit is een duidelijk signaal voor de markten dat het monetair beleid voorlopig ruim blijft.

Rentemarkten reageerden sterk op deze wijziging en bereikten in Europa nieuwe dieptepunten met de 10-jaars Duitse rente op -0,72% en de 30-jaars Euroswaprente rond het nulpunt. In de VS was kort sprake van een inverse yield curve (rentetermijnstructuur waarbij de korte rente boven de lange rente ligt) toen de 10-jaars rente tot onder de Fed Funds rate daalde. Dit werd gezien als een van de signalen van een recessie. Zorgen sloegen over van de industrie- naar de dienstensector, maar deze zetten niet door. De consument steunde de economie dankzij een sterke arbeidsmarkt en oplopende vermogensposities. In de zoektocht naar rendement stak het dividendrendement positief af en Amerikaanse aandelenmarkten bereikten zoals gezegd recordhoogtes.

Europa had nog te maken met specifieke uitdagingen. De sterk negatieve rente leidde tot associaties met “Japanificatie” (een situatie van structureel lage economische groei als gevolg van demografie (vergrijzing), schuldsanering en dreigende deflatie). Er zijn gelijkenissen, maar ook verschillen. Zo is de ECB er alles aan gelegen om activa en/of prijsdeflatie te voorkomen. In Italië leek de populistische regering voor onrust te zorgen, maar deze regering hield maar kort stand. Ook in Oostenrijk verlieten de populistische regering. Daarnaast zorgden de chaotische Brexit-taferelen voor onzekerheid. Premier May vertrok en Brexiteer Johnson, die het vertrek voor 31 oktober geregeld wilde hebben, volgde haar op. De tijdlijnen van zijn Deal waren te kort om voldoende steun te krijgen, maar hij dreef het niet op de spits door een No Deal Brexit te forceren. Wederom werd de Brexit datum verschoven naar uiterlijk 31 januari 2020 en volgden er nieuwe verkiezingen. Met de ruime meerderheid voor de conservatieven lijkt een no deal Brexit vermeden, maar nog niet volledig uitgesloten.

Ondanks al deze turbulentie, eindigde het jaar in rustiger vaarwater. Een eerste fase handelsakkoord tussen de VS en China werd getekend op 15 december, economische groei stabiliseerde en rentes veerden op van historisch lage niveaus. Het is echter nog te vroeg om al van serieus herstel te spreken.

Vooruitblik financiële markten 2020

Voorlopig blijft de basisaanname lage economische groei, lage inflatie en lage rentes. Machtsstrijd, protectionisme, populisme en nationalisme zijn blijvende (groei remmende) verschijnselen die in meer of mindere mate kunnen opspelen. Dit kan zorgen voor beweeglijkheid in markten, waar risicovolle beleggingen gevoeliger voor zijn. Zorgen over een recessie in 2020 in een van de grote ontwikkelde regio's of zelfs mondiaal blijven dan ook aanwezig. Echter, ruim monetair beleid van centrale banken en - indien nodig – fiscale stimulering door overheden zijn ondersteunende factoren. In een dergelijke omgeving gaat de voorkeur uit naar beleggingscategorieën met een vaste inkomensvergoeding. De ontwikkelingen na balansdatum betreft het coronavirus waar momenteel de financiële markten op reageren. Deze ontwikkelingen hebben geleid tot een daling van de aandelen op de (inter)nationale

beurzen en hebben tevens geleid tot verdere rentedaling. Het herstel van de rentestand blijft momenteel verder uit. Het pensioenfonds had rekening gehouden met het lager voor langer scenario en zal dit blijven doen. In het beleggingsplan 2020 zijn maatregelen getroffen indien de dekkingsgraad wegzakt als gevolg van een lagere rentestand. In de toekomstparagraaf en de risicoanalyse wordt een en ander nader geduid.

Strategisch Beleggingsbeleid en -beslissingen 2019

Het strategisch beleggingsbeleid van Bpf Koopvaardij is enerzijds gericht op het inperken van het risico dat kortingen zich kunnen voordoen en anderzijds op het behalen van het maximaal reëel langetermijnrendement ten behoeve van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden in het pensioenfonds. Het strategisch beleggingsbeleid is gebaseerd op twee pijlers: het Strategisch Beleggingskader en de ALM-studie. Bpf Koopvaardij heeft in 2018 een ALM-studie uitgevoerd en een nieuw strategisch beleggingsbeleid vastgesteld. Dit nieuwe beleggingsbeleid is in 2019 in de beleggingsportefeuille geïmplementeerd.

Strategisch Beleggingskader

Bpf Koopvaardij heeft een Strategisch Beleggingskader waarin is vastgelegd wat de doelstelling van het beleggingsbeleid is en welke beginselen en risicohouding het pensioenfonds hanteert om dit doel te bereiken. De beleggingsbeginselen geven aan waar Bpf Koopvaardij rendement wil en denkt te kunnen behalen. De uitvoeringsbeginselen leggen de governance, organisatie en de praktische uitvoering van het beleggingsproces vast. In de risicomanagementbeginselen wordt de werkwijze rond het vaststellen, evalueren en het bijsturen van het risicoprofiel van de beleggingsportefeuille vastgelegd. Het Strategisch Beleggingskader staat op de website van Bpf Koopvaardij.

Benodigd overrendement

In het Strategisch Beleggingskader is een concrete doelstelling vastgesteld in vorm van een benodigd langetermijn overrendement van 1,1% per jaar ten opzichte van de verplichtingen. Dit betekent dat het rendement op de beleggingen op langetermijn jaarlijks gemiddeld 1,1% hoger moet zijn dan de waardeverandering van de verplichtingen. Op korte- en middellange termijn kunnen hier (grote) fluctuaties in optreden, weergegeven door een balansrisico van gemiddeld 5,5%. Deze percentages komen voort uit de afweging ambitie en risico en is kwantitatief onderbouwd in de ALM-studie van 2018.

Rendement

In 2019 bedroeg het rendement van de beleggingen 14,4%. De waardeontwikkeling van de verplichtingen was in 2019 15,4%. Het overrendement van de beleggingen ten opzichte van de verplichtingen (op basis van de marktrente) over 2019 komt daarmee niet boven de langjarige doelstelling van 1,1% uit. Dit komt met name door de sterk gedaalde rente in 2019, waardoor de waardeontwikkeling van de verplichtingen van het pensioenfonds sterker was dan de waardeontwikkeling van de beleggingsportefeuille.

Naast de doelstelling om een overrendement ten opzichte van de verplichtingen te behalen wordt ook beoordeeld hoe het rendement van het pensioenfonds zich verhoudt tot de specifieke portefeuillebenchmark. In 2019 heeft deze beleggingsbenchmark 14,3% gerendeerd. Het rendement (na kosten) van 14,4% was dus 0,1% hoger dan de beleggingsbenchmark. In het resultaat van de benchmark worden de kosten niet meegenomen.

In onderstaande tabel zijn de resultaten over meerdere jaren weergegeven:

	Rendement Beleggingen	Waarde- ontwikkeling Verplichtingen (marktrente)	Beleggingen Benchmark	Overrendement t.o.v. verplichtingen	Overrendement t.o.v. benchmark
1 jaar *	14,4%	15,4%	14,3%	-1,0%	0,1%
3 jaar *	5,8%	5,0%	5,7%	0,8%	0,1%
5 jaar *	5,0%	4,1%	5,1%	0,9%	-0,1%

* betreft geannualiseerd rendement

Verhouding matching- en returnportefeuille

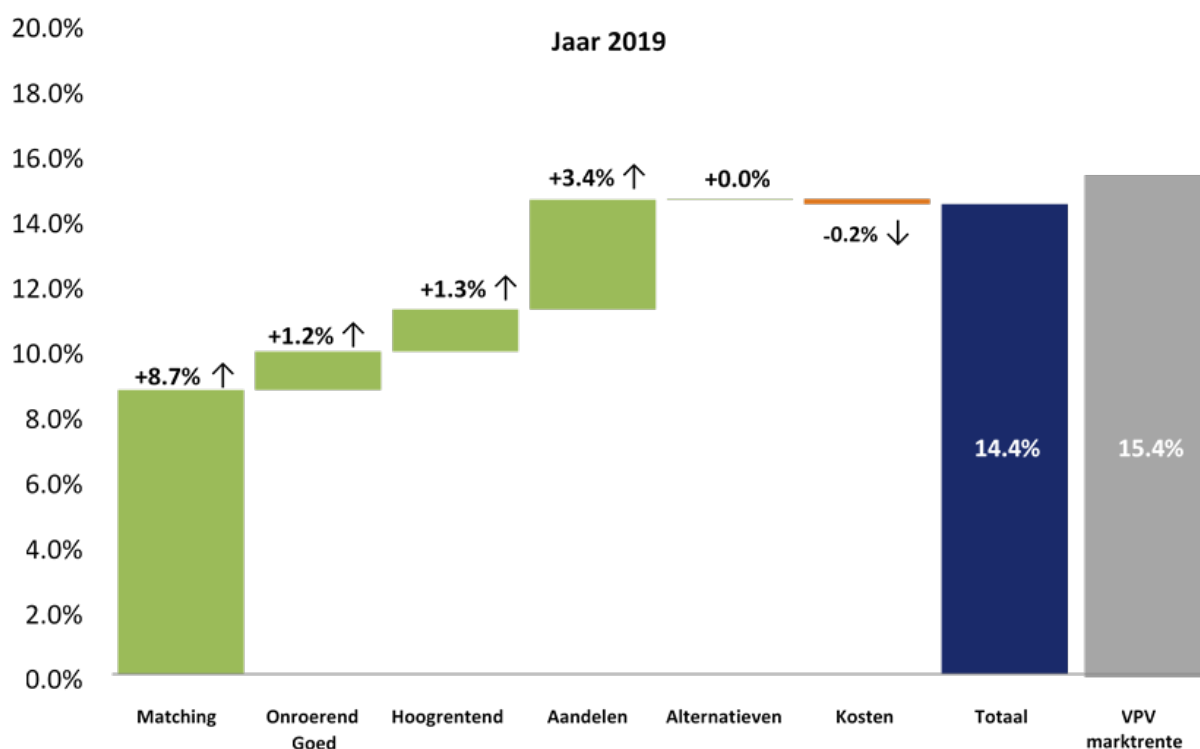
Bpf Koopvaardij deelt de portefeuille op in een matchingportefeuille en een returnportefeuille. Het doel van de matchingportefeuille is het repliceren van de waardeverandering van de verplichtingen. Het doel van de returnportefeuille is het generen van overrendement ten opzichte van de verplichtingen, om op totaalniveau de overrendementsdoelstelling van 1,1% te kunnen behalen. In 2019 is het nieuwe strategische beleggingsbeleid geïmplementeerd. Daarbij is de strategische verhouding tussen de matching- en returnportefeuille op 60% - 40% vastgesteld. Eind 2019 bedroeg de feitelijke verhouding van de portefeuille 59,9% - 40,1% en was daarmee binnen de bandbreedtes van het strategisch beleggingsbeleid gepositioneerd.

Bijdrage vermogensclusters

De matchingportefeuille heeft onder invloed van de gedaalde rente een rendement van 13,1% behaald in 2019. Binnen de returnportefeuille worden drie vermogensclusters onderscheiden die allemaal een andere rendementsdoelstelling en risicopremie als basis hebben. Het betreft Aandelen, Onroerend goed en Hoogrentende waarden. Alle clusters hebben dit jaar positief bijgedragen aan het totale rendement van 14,4%. Elk vermogenscluster heeft een overrendementsdoelstelling ten opzichte van de waardeontwikkeling van de verplichtingen. In 2019 heeft alleen het cluster Aandelen deze doelstelling behaald.

In onderstaande tabel en figuur wordt de bijdrage van de vermogenscluster weergegeven:

	Rendement	Bijdrage portefeuille aan totaal rendement	Overrendement t.o.v. verplichtingen (15,4%)	Clusterdoelstelling (overrendement t.o.v. verplichtingen)
Matchingportefeuille	13,1%	8,7%	-2,3%	0,0%
Returnportefeuille	16,1%	5,9%	0,7%	2,7%
<i>Onroerend goed</i>	12,4%	1,2%	-3,0%	2,0%
<i>Aandelen</i>	26,2%	3,4%	10,8%	3,3%
<i>Hoogrentende waarden</i>	10,2%	1,3%	-5,3%	2,5%

Rente- en valuta-afdekking

Bpf Koopvaardij heeft in haar beleggingsbeginselen (investment beliefs) opgenomen dat renterisico op lange termijn niet beloond wordt. Het pensioenfonds heeft een strategische renteafdekking van 65%. Daarbij hanteert het pensioenfonds een rentestafel in zijn (dynamisch) renteafdekkingsbeleid. Zodra de rente stijgt boven een vastgesteld niveau, zal de strategische afdekking ook stijgen. Daarnaast dekt het pensioenfonds een deel van het valutarisico af. In 2019 was de Amerikaanse Dollar 100% afgedekt in de matchingportefeuille en 75% afgedekt in de returnportefeuille. Het afdekkingspercentage over het Britse Pond en de Japanse Yen was 90% in 2019. De overige valuta worden niet afgedekt.

Ontwikkelingen binnen de portefeuille

Implementatie nieuw strategisch beleggingsbeleid

In 2018 is door Mercer een ALM-studie uitgevoerd. Het belangrijkste doel van deze ALM-studie was de optimalisering van het beleggingsbeleid. In het Strategisch Beleggingskader is de strategische portefeuilleverdeling (de verhouding matching- en returnportefeuille) bijgesteld van 70% - 30% naar 60% - 40%. Dit nieuwe strategische beleggingsbeleid is in 2019 geïmplementeerd. Om de returnportefeuille te vergroten is met name het cluster Hoogrentende waarden uitgebreid. Ook is de categorie Zakelijke Hypotheken vanaf 1 januari 2019 onder de returnportefeuille gepositioneerd in plaats van onder de matchingportefeuille, omdat het pensioenfonds vond dat het risicoprofiel van Zakelijke Hypotheken niet goed paste bij de doelstelling van de matchingportefeuille. Daarnaast heeft Bpf Koopvaardij in 2018 besloten om de Hedge Funds portefeuille geleidelijk af te bouwen. In 2019 is deze portefeuille nagenoeg volledig afgebouwd.

Landenraamwerk Staatsobligaties Opkomende Landen

Bij de herziening van de beleggingscategorie voor staatsschuld in opkomende landen (Emerging Market Debt, EMD) is Environmental, Social & Governance (ESG) geïntegreerd in de selectie van landen waar in kan worden belegd. Naast het financiële risicoprofiel waarop landen worden geselecteerd, gelooft het

pensioenfondsen dat ook ESG-factoren invloed hebben op de lange termijn houdbaarheid van beleggingen. In het Landenraamwerk staat expliciet beschreven hoe keuzes zijn gemaakt tussen verschillende landen en welke overwegingen zijn meegenomen. Zo wordt er bijvoorbeeld gekeken naar de mate van corruptie in een land en de klimaatrisico's die het land loopt. Landen die niet voldoen aan het Landenraamwerk worden uitgesloten van het beleggingsuniversum.

Z-score en performancetoets

In het Vrijstellings- en Boetebesluit Wet Bpf 2000 is een aantal gronden opgenomen voor vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds. Eén van deze gronden betreft de vrijstelling op basis van de beleggingsperformance (z-score). De z-score wordt elk jaar vastgesteld en laat zien of een pensioenfonds de normportefeuille (benchmark) al dan niet heeft verslagen.

Voor de performancetoets worden de z-scores over een periode van vijf jaar opgeteld en gedeeld door de wortel van vijf. Vervolgens wordt bij dit getal 1,28 opgeteld (vastgesteld in het Besluit). Vrijstelling kan worden verleend van de verplichte deelname indien de performancetoets van het pensioenfonds lager is dan 0.

De Z-score van Bpf Koopvaardij in 2019 bedraagt 0,23. De score voor de performancetoets was in 2019 1,55.

Jaar	2015	2016	2017	2018	2019
Z-score	-0,10	-0,30	0,51	0,27	0,23
Performancetoets ¹³	2,28	1,25	1,40	1,39	1,55

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

Het pensioenfonds wil rekening houden met de invloed van zijn beleggingen op de maatschappij. Tevens is het pensioenfonds ervan overtuigd dat mens, milieu en ondernemingsbestuur op de lange termijn de risico-rendementsverhouding van beleggingen beïnvloeden. Deze factoren staan ook wel bekend onder de term ESG). Vanuit deze visie is het pensioenfonds ondertekenaar van de Principles for Responsible Investment (Principes voor Verantwoord Beleggen), een organisatie ondersteund door de Verenigde Naties en ontwikkelaar van een wereldwijde standaard voor verantwoord beleggen. Het verantwoord beleggingsbeleid van het pensioenfonds is op deze principes gebaseerd en komt tot uitdrukking in de instrumenten Uitsluiting, ESG-integratie en Actief Aandeelhouderschap. Bpf Koopvaardij is tevens ondertekenaar van het IMVB (Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen) convenant brede spoor. Dit is een Nederlands initiatief van de SER en de Pensioenfederatie. Pensioenfondsen beleggen in internationaal opererende bedrijven en kunnen door middel van die beleggingen mogelijk invloed uitoefenen op die bedrijven. Daarom wordt in de context van pensioenfondsen gesproken over een Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen convenant. In Brede Spoor van het IMVB convenant dat Bpf Koopvaardij heeft ondertekend zijn afspraken gemaakt over de implementatie van de richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en van de Verenigde Naties (UNGP's). De richtlijnen zijn erop

¹³ In 2019 is gebleken dat vanwege een verfijning van de berekening van de z-score een correctie dient te worden doorgevoerd ten aanzien van de z-score en de daaraan gekoppelde performance toets. Deze correctie heeft betrekking op de jaren 2015-2017. De verfijning heeft betrekking op technische verbeteringen in het proces van de berekening van z-scores die door de uitvoerder zijn doorgevoerd. De gewijzigde resultaten hebben invloed op de vijf-jaren toets echter de uitkomst van de performance toets blijft boven het wettelijk minimum van -1,28.

gericht om negatieve effecten van een onderneming (of de keten erachter) in kaart te brengen, te prioriteren en te adresseren.

De Shareholder Rights Directive (SRD II) is een wet van de EU, waarvan op 1 december 2019 in Nederland de implementatiewet in werking is getreden. Naast nieuwe rechten voor aandeelhouders bevat de richtlijn ook nieuwe verplichtingen voor institutionele beleggers. De SRD II vereist onder andere dat alle institutionele beleggers een beleid voor actief aandeelhouderschap ontwikkelen en openbaar maken. De richtlijn vereist ook dat institutionele beleggers openbaar maken hoe dit beleid wordt uitgevoerd. Dit omvat een algemene beschrijving van het stemgedrag, een toelichting op de belangrijkste stemmen en het gebruik van de diensten van proxy-advisors. Ten slotte verplicht de SRD II het pensioenfonds om op de website te vermelden waar dergelijke steminformatie is gepubliceerd door de fiduciair manager, wanneer deze namens het pensioenfonds stemt en / of het opdrachtbeleid implementeert. Bpf Koopvaardij en fiduciair manager MN voldoen aan de SRD II.

Uitsluiting

Het uitsluitingsbeleid bepaalt welke ondernemingen en landen van mogelijke beleggingen worden uitgesloten wegens betrokkenheid bij respectievelijk controversiële producten óf naar aanleiding van sancties uitgevaardigd door de Verenigde Naties óf de Europese Unie. Bpf Koopvaardij sluit ondernemingen uit als hun activiteiten of een deel er van in strijd zijn met internationale verdragen. Ook wordt een onderneming uitgesloten, wanneer een dialoog met een onderneming over een significant ESG-risico niet het vooraf beoogde resultaat heeft bereikt. Daarnaast belegt Bpf Koopvaardij ook niet in staatsobligaties van een land onderhevig aan internationale sancties. In 2019 heeft het pensioenfonds in totaal twaalf landen en 32 bedrijven uitgesloten.

Bpf Koopvaardij sluit specifiek bedrijven uit die direct betrokken zijn bij de ontwikkeling, productie of het onderhoud van producten en diensten die niet in lijn zijn met de Convention on cluster munitions. Dit verdrag inzake clustermunities is een internationaal verdrag dat het gebruik, de overdracht en de opslag van clusterbommen verbiedt. Een clusterbom is een explosieve bom die zich boven de grond verdeelt in kleinere bommen die zelf ook weer ontploffen. Het gebruik van clusterbommen is controversieel omdat deze kunnen leiden tot veel burgerslachtoffers. Het verdrag is ingegaan op 1 augustus 2010 en meer dan 100 landen hebben dit verdrag ondertekend.

Bpf Koopvaardij ziet betrokkenheid bij clustermunities onder andere als een of meerdere van de volgende zaken zich voordoen: wanneer het bedrijf betrokken is bij ontwikkeling, productie, onderhoud of distributie van het complete wapen of het grootste gedeelte hiervan, de munitie of het lanceringsysteem. Ook sluit Bpf Koopvaardij een bedrijf uit als het bedrijf een groot aandeel heeft in een bedrijf dat is betrokken bij een of meer van de bovengenoemde activiteiten.

Bpf Koopvaardij heeft in 2019 op grond van het uitsluitingscriterium clustermunities dertien bedrijven uitgesloten.

ESG-integratie

Bpf Koopvaardij houdt bij de keuze voor beleggingen rekening met sociale- (mensenrechten) en milieufactoren en goed ondernemingsbestuur. ESG-integratie betekent het systematisch meewegen van de mogelijke invloeden van mens, milieu en ondernemingsbestuur in beleggingsbeslissingen. Op deze manier is het mogelijk om bedrijven en landen op basis van hun ESG-prestaties een score te

geven. Een zwakke score kan leiden tot uitsluiting (ook wel “negative screening” genoemd), sterke scores leiden tot insluiting (“positive screening”). In het geval van actieve beleggingen worden ESG-factoren in de bedrijfsanalyses meegewogen.

Zo heeft het pensioenfonds sinds 2016 een negative screening op basis van ESG-factoren in de aandelenportefeuilles. Per regio (Europa, Verenigde Staten, Azië en Opkomende Landen) worden de 10% slechtst scorende bedrijven op criteria voor milieu, mensenrechten en goed ondernemingsbestuur uit de portefeuille gehaald. Vorig jaar is deze ESG-screening geëvalueerd. Uit deze evaluatie bleek dat de ESG-screening per saldo een positief effect heeft gehad op de rendementen van de aandelenportefeuille. In Europa, het Verre Oosten en Opkomende Landen hebben de uitsluitingen een positieve toegevoegde waarde opgeleverd. Uitsluitingen in Noord-Amerika hebben daarentegen beperkt negatief bijgedragen.

Daarnaast wordt bij beleggingsbeslissingen voor staatsobligaties uit opkomende landen (onder andere) gekeken van welk niveau de democratische instituties van landen zijn en of daar verbetering of verslechtering in is te zien.

Bpf Koopvaardij wil ook dat (externe) vermogensbeheerders dezelfde waarde hechten aan verantwoord beleggen als het pensioenfonds zelf. Daarom monitort het pensioenfonds deze vermogensbeheerders op basis van de zogenaamde Planet-score, waarbij punten worden toegekend aan het niveau van beleid, de ESG-integratie en ESG-rapportage. Waar mogelijk verwacht het pensioenfonds van (externe) managers dat zij ESG-factoren in het beleggingsbeleid meenemen.

Actief aandeelhouderschap

Het pensioenfonds stelt zich namens zijn deelnemers op als een actief aandeelhouder. Dit bestaat uit het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en het uitvoeren van een constructieve dialoog met bedrijven waarin belegd wordt. MN voert conform het mandaat het actief aandeelhouderschap namens het pensioenfonds uit.

Stemmen

Het stembeleid van het pensioenfonds wordt uitgevoerd voor de ondernemingen waarin wordt belegd. Door middel van het uitoefenen van stemrechten op aandeelhoudersvergaderingen beïnvloedt het pensioenfonds het bestuursbeleid van ondernemingen. Hiermee voldoet het pensioenfonds aan de eisen die de wetgever stelt aan institutionele beleggers zoals pensioenfondsen. Het pensioenfonds stemde in 2019 wereldwijd op 35.601 onderwerpen van de aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waar Bpf Koopvaardij in heeft belegd. Het stembeleid wordt jaarlijks geëvalueerd en zo nodig aangepast.

Dialoogprogramma

Bij het dialoogprogramma gaat MN namens Bpf Koopvaardij in gesprek met bedrijven waar de ESG-factoren kunnen worden verbeterd. De dialoog wordt aangegaan met ondernemingen die betrokken zijn bij controverses of in overtreding zijn van internationale standaarden op het gebied van verantwoord ondernemen. Het doel van deze dialoog is om de verbeteringen op het gebied van maatschappelijk verantwoordelijk ondernemen te bespreken en zo langetermijn waardecreatie te bewerkstelligen. Tijdens het dialoogprogramma worden de vorderingen gemeten en beoordeeld. De mate waarin een bedrijf wil meewerken en de openheid van zaken die het geeft, zijn belangrijke graadmeters. Bpf

Koopvaardij sluit een onderneming uit wanneer de dialoog met de onderneming niet het vooraf beoogde resultaat heeft bereikt. Daarbij zal ook een zorgvuldige afweging gemaakt worden over de mogelijke impact op betrokken belanghebbenden.

Klimaat

In aansluiting op maatschappelijke ontwikkelingen zoals het klimaatakkoord van Parijs in 2015 heeft het pensioenfonds een klimaatbeleid opgesteld dat bestaat uit de volgende acties:

- Jaarlijks meten en publiceren van de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuilles;
- Binnen deze aandelenportefeuilles de tien bedrijven met een hoge CO₂-uitstoot aanspreken op hun verantwoordelijk, hen motiveren deze uitstoot terug te brengen, de dialoog aangaan over klimaatrisico's en hen motiveren klimaatdoelstellingen op te nemen die in lijn zijn met het Parijsakkoord;
- Meedenken met en het adviseren van overheden en andere wet- en regelgevers over het naleven van effectieve klimaatregulering;
- Bewustzijn over klimaat bij externe managers vergroten door onder andere hen verantwoordelijk te stellen voor het inzichtelijk en meetbaar maken van de CO₂-uitstoot van de bedrijven die zij in hun portefeuilles hebben.

Bpf Koopvaardij heeft het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen-convenant ondertekend

Bpf Koopvaardij heeft in 2018 het convenant voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) ondertekend. Binnen dit convenant werken pensioenfondsen, NGO's, vakbonden en de overheid samen om de risico's van bedrijven waarbij zij betrokken zijn te verkleinen. Bpf Koopvaardij volgt daarbij het zogenaamde Brede Spoor. De afspraken gaan over risico's die niet alleen mogelijk negatieve impact hebben op de bedrijfsresultaten van een onderneming – en daarmee mogelijk negatieve impact kunnen hebben op de omgeving en betrokken belanghebbenden, bijvoorbeeld werknemers en omwonenden. Deze afspraken zijn gebaseerd op internationale standaarden en richtlijnen, zoals de standaarden van de Verenigde Naties over bedrijfsleven en mensenrechten (United Nations Guiding Principles for Business and Human Rights) en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen waarin wordt weergegeven op welke wijze internationale bedrijven mensenrechtenrisico's in hun bedrijfsvoering identificeren, prioriteit moeten geven en hier ook gevolg aan dienen te geven.

Benchmark onderzoeken op het vlak van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Bpf Koopvaardij neemt elk jaar deel aan twee benchmarkonderzoeken die een oordeel vormen over de mate waarin en de wijze waarop Bpf Koopvaardij duurzaamheid meeneemt in haar investeringen. Het betreft UN PRI, waar Bpf Koopvaardij ondertekenaar van is, en de VBDO.

UN PRI is de meest toonaangevende organisatie op het gebied van verantwoord beleggen, en heeft als doel de implicaties van ESG-factoren voor investeringen te begrijpen en een internationaal netwerk van investeerders te ondersteunen bij het opnemen van deze factoren in hun investeringsbeslissingen. Eén van de principes van de UN PRI is dat ondertekenaars rapporteren over de activiteiten en vorderingen die gemaakt zijn om ESG-aspecten op te nemen in de beleggingspraktijk.

De PRI survey kent drie belangrijke doelstellingen:

- Vergemakkelijking van leren en ontwikkeling, omdat de implementatie van verantwoord beleggen door de ondertekenaars jaarlijks wordt uiteengezet in verschillende activaklassen en met branchegenoten op lokaal en mondiaal niveau wordt vergeleken;
- Het identificeren van hoe ondertekenaars hun verantwoorde beleggingspraktijken kunnen verbeteren;
- Beoordeling biedt ondertekenaars een vertrouwelijk rapport dat kan worden gebruikt voor intern leren en ontwikkelen.

De uitkomsten van de survey geven een heel positief beeld met voor alle modules een A en A+ uitkomst. Dit is beter dan de benchmark (mediaan score). Bpf Koopvaardij scoort al meerdere jaren op dit hoge niveau.

De VBDO is de Nederlandse Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling. Sinds de oprichting in 1995 werkt de vereniging aan het creëren van een duurzame kapitaalmarkt. De visie van VBDO is dat duurzaam beleggen mainstream is. De VBDO stimuleert financiële instellingen en beursgenoteerde ondernemingen om beter te presteren op het gebied van duurzaam beleggen als ook om hun eigen bedrijfsvoering te verduurzamen. De VBDO doet dit door onderzoeken uit te voeren en benchmarks te maken. In 2019 is Bpf Koopvaardij op positie 22 van de 50 uitgekomen. Dat is elf plaatsen hoger dan het jaar ervoor.

Vooruitblik Beleggingsbeleid 2020

In 2020 zal de doelstelling ten aanzien van het overrendement en de strategische wegingen van matching- en returnportefeuille gelijk blijven aan hetgeen in 2019 is gehanteerd. Om die reden zullen het komende jaar slechts beperkte wijzigingen in het beleggingsbeleid van Bpf Koopvaardij worden doorgevoerd. Daarnaast zal in 2020 aandacht worden besteed aan Maatschappelijk Verantwoord Beleggen en het beleid verder worden uitgewerkt.

Op het moment van schrijven is het coronavirus uitgegroeid tot een mondiale pandemie. Dit heeft (grote) invloed op de economie en de financiële markten en dus ook op de beleggingsportefeuille van Bpf Koopvaardij. In het beleggingsplan heeft Bpf Koopvaardij maatregelen opgenomen die onder bepaalde omstandigheden in werking treden om de dekingsgraad te beschermen tegen grote dalingen. Deze maatregelen zijn door de gevolgen van het coronavirus op de portefeuille in werking getreden. De beleggingsportefeuille wordt op dagelijkse basis gemonitord.

Risicoparagraaf

Risicomanagement is de laatste jaren een integraal onderdeel geworden van het besluitvormingsproces van het pensioenfonds. Integraal risicomanagement (IRM) is één van de kerntaken van het bestuur. IRM is een onderdeel dat een zekere gelaagdheid kent. Het pensioenfonds heeft per 1 januari 2018 het Three Lines of Defence (3LoD) model ingericht, dit ter versterking van de governance rondom het IRM. Middels de inrichting van het 3LoD model wordt de onafhankelijkheid van het tweedelijns risicomanagement ten opzichte van de eerste lijn gewaarborgd. De 3LoD gedachte daarbij is meer dan alleen een organisatiestructuur en het vastleggen van de rol- en taakverdeling: het is een wijze van (samen)werken en denken en draagt zodoende bij aan een versterking van de risicocultuur binnen het pensioenfonds en het nemen van verantwoordelijkheid voor risico's.

Onderstaand wordt de inrichting van het 3LoD model schematisch weergegeven:

Raad van Toezicht		
Bestuur		
1 ^e lijn	2 ^e lijn	3 ^e lijn
<ul style="list-style-type: none"> - Portefeuillehouders beleggingsbeleid - Portefeuillehouders pensioenzaken & communicatie - Bestuursbureau 	<ul style="list-style-type: none"> - Externe compliance officer - Portefeuillehouder en Beoogd Sleutelfunctiehouder Risicobeheer - Externe risicobeheer vervuller - Sleutelfunctiehouder Actuarieel 	<ul style="list-style-type: none"> - Externe validatie - Portefeuillehouder en Beoogd Sleutelfunctiehouder Interne Audit - Externe vervuller Sleutelfunctie Interne Audit

De werking van het 3LoD model leidt tot een meer complete besluitvorming, waarin risico's aantoonbaar worden meegenomen in de besluitvorming. In het besluitvormingsproces is de eerste lijn verantwoordelijk voor het voorbereiden van beleidsvoorstellen voor het bestuur. De eerste lijn kan hierbij, indien gewenst, MN om advies en/of input vragen. MN stelt een advies op, waarin het oordeel van de tweede lijn van MN zichtbaar is. De eerste lijn van het pensioenfonds is vervolgens verantwoordelijk voor het inhoudelijk beoordelen van het advies, inclusief het oordeel van de tweede lijn van MN. Op basis hiervan stelt de eerste lijn van het pensioenfonds een beleidsvoorstel, inclusief risicoparagraaf, op. Het voorstel wordt vervolgens gedeeld met de sleutelfunctiehouder risicobeheer die zitting heeft in de tweede lijn van het pensioenfonds, die het voorstel toetst aan de uitgangspunten en het risicobeleid / kaders van het pensioenfonds. Hierbij is de sleutelfunctiehouder risicobeheer tevens verantwoordelijk voor het beoordelen van de impact op andere risico's en daarmee het bewaken van het overall risicoprofiel van het pensioenfonds. Het voorstel inclusief de risicoparagraaf en risico opinie worden door het bestuur besproken. Vooralsnog vormt de waarmerkend actuaris en sleutelfunctiehouder audit een oordeel over de werking van het risicomanagement. Dit is onderdeel van de zogenaamde 'prudent person toets'.

In 2018 is een start gemaakt met de implementatie van IORP II. Het bestuur heeft er voor gekozen het 3LoD model in stand te houden en zowel risicobeheer als audit te beleggen in aparte portefeuilles. De tweede lijn wordt na invoering van IORP II gevormd door zowel de sleutelfunctiehouder risicobeheer

(portefeuille risicobeheer) alsmede de sleutelfunctiehouder actuarieel (de waarmede actuaris). De derde lijn wordt gevormd door de portefeuille audit met de portefeuillehouder en sleutelfunctiehouder interne audit. De portefeuille audit en de portefeuille risicobeheer richten zich zowel op de processen van de uitvoering als de bestuurlijke processen en acteren conform IORP II richtlijnen. Beide functies worden ondersteund door een vervuller. Daarnaast huurt het pensioenfonds een externe compliance officer in.

IRM Beleid

Het pensioenfonds heeft een IRM beleid dat één van de pijlers van het beleid van het pensioenfonds vormt. Dit IRM beleid beschrijft de integrale benadering en samenhang tussen de risico's en risicobeheersing in de verschillende beleidsdocumenten. De samenhang van de verschillende beleidsdocumenten kan als volgt worden weergegeven:

IRM beleidsdocument			
↓	↓	↓	↓
Strategische risico's	Financiële risico's	Reputatie risico's	Operationele risico's
↓	↓	↓	↓
Strategieplan	Beleggingsbeleid / -plan Premiebeleid Indexatiebeleid	Integriteitsbeleid Communicatiebeleid	Uitbestedingsbeleid IT-beleid

Risicobeheersing & monitoring

In onderstaande tabel staat de hoofdcategorie, het risk appetite statement (de risicobereidheid), de criteria en de status daarvan weergegeven.

Hoofdcategorie	Risk appetite statement	Criteria (tolerantiegrenzen)	Status
Strategisch	Bpf Koopvaardij is bereid beperkt risico's te nemen ingeval van gebeurtenissen die betrekking hebben op de strategie van het pensioenfonds. Het pensioenfonds streeft naar procesinnovatie en heeft daarom een gemiddelde risico-bereidheid met betrekking tot het realiseren van operationele verbetering. Met betrekking tot productinnovatie is de risicobereidheid daarentegen gering: Bpf Koopvaardij is een volger op het gebied van producten en diensten. Overall is de risicobereidheid met betrekking tot strategische risico's derhalve gering.	Typen veranderinitiatieven ten opzichte van verwachtingen deelnemers / werkgevers	Zal in 2020 nader worden uitgewerkt
		Verandervermogen: het % veranderprojecten dat op tijd en binnen budget wordt afgerond	Zal in 2020 nader worden uitgewerkt
Financieel	Bpf Koopvaardij streeft enerzijds naar het inperken van het risico dat kortingen zich	Balansrisico Vastgesteld 5%	Binnen tolerantie

	<p>kunnen voordoen en anderzijds naar het behalen van een maximaal reëel lange-termijn rendement: indien beide doelstellingen naar verwachting niet tegelijkertijd kunnen worden gehaald, heeft het inperken van het risico dat kortingen zich voordoen voorrang boven het behalen van een maximaal reëel lange-termijn rendement. Hierbij wordt te allen tijde geborgd dat tot een evenwichtige afweging van belangen wordt gekomen. Daarnaast heeft het voorkomen van grote eenmalige kortingen prioriteit boven het voorkomen van meerdere kleinere kortingen</p> <p>Voor het realiseren van de doelstelling van een maximaal reëel lange-termijn rendement is het nemen van beleggingsrisico's noodzakelijk. Bpf Koopvaardij accepteert beleggingsrisico's waarvan wordt verwacht dat hier een structurele vergoeding tegenover staat in de vorm van een adequaat rendement.</p>		Balansrisico dient <6,7% te zijn
		Beleidsdekkingsgraad 112,2%	Binnen tolerantie BDG dient > 110% te zijn
		Overrendement (drie jaar geannualiseerd) vastgesteld 0,9%	Buiten tolerantie norm ≥1,1%
		Vermogensbeheerkosten t.o.v. pensioenfondsen met een vergelijkbaar risicoprofiel (VEV) Vastgesteld 39bp	Binnen tolerantie Norm lager dan 75 ^e percentiel
		Kosten per deelnemer t.o.v. overige T2 pensioenfondsen Vastgesteld op € 180,08	Binnen tolerantie norm < 1x gemiddelde T2 pensioenfondsen en
Reputatie	<p>Bpf Koopvaardij accepteert risico's met betrekking tot gebeurtenissen die buiten de invloedssfeer van het pensioenfonds liggen. Daarentegen accepteert Bpf Koopvaardij niet dat de reputatie van het pensioenfonds als gevolg van eigen handelen negatief wordt beïnvloed. Dit betekent dat Bpf Koopvaardij zeer beperkt risico's accepteert met betrekking tot het bewust niet naleven van interne en externe eisen met betrekking tot integriteit, deskundigheid en professionaliteit.</p>	Aantal klachten van deelnemers / werkgevers Vastgesteld op 8 klachten	Binnen tolerantie Norm <20 klachten per jaar
		Frequentie van negatieve berichtgeving in de media Vastgesteld op 0	Binnen tolerantie Norm is geen negatieve berichtgeving.
Operationeel	Bpf Koopvaardij richt zich op een betrouwbare uitvoering van de pensioenregeling en streeft ernaar de risico's die hiermee samenhangen zoveel mogelijk te beperken. Bpf Koopvaardij heeft hierbij een geringe bereidheid als het	% SLA-normen dat wordt gehaald Vastgesteld op 95%	Binnen tolerantie norm ≥ 95%

	<p>aankomt op complexiteit en afwijkingen van de standaard. Daarbij realiseert Bpf Koopvaardij zich dat voor het verhogen van de effectiviteit en/of efficiëntie van de uitvoering investeringen benodigd zijn: het pensioenfonds accepteert de hiermee samenhangende risico's en kosten, mits de investeringen hier aantoonbaar aan bijdragen.</p> <p>Bpf Koopvaardij accepteert echter geen risico's ten aanzien van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het niet voldoen aan wet- en regelgeving; • Het niet kunnen voldoen aan de verwachtingen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden met betrekking tot de dienstverlening; • Significante uitval van kritieke systemen of processen waarmee het behalen van doelstellingen in gevaar komt; • Materiële fouten in de communicatie naar (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en toezichhouders; • Informatiebeveiligingsincidenten resulterend in het niet-beschikbaar zijn van informatie, onjuiste en/of onvolledige informatie, diefstal of misbruik van vertrouwelijke informatie door onbevoegden; • Operationele fouten resulterend in een stijging van de kosten per deelnemer. <p>Bpf Koopvaardij is van mening dat het voorkomen van fouten in de uitvoering op termijn ook bijdraagt aan het verlagen van de kosten en aan de deelnemerstevredenheid. Dit betekent dat Bpf Koopvaardij in beperkte mate bereid is risico's te accepteren die kunnen resulteren in tijdelijk hogere kosten of een lagere deelnemerstevredenheid, mits de fouten in de uitvoering hiermee worden teruggebracht.</p>	<p>Aantal incidenten dat kwalificeert als "Midden" of "Hoog"</p> <p>Vastgesteld op twee incidenten</p>	<p>Buiten tolerantie</p> <p>Norm \leq 1 incidenten</p>
		<p>Uitval (downtime) van servers en applicaties (incl. website en portals).</p> <p>Vastgesteld binnen serviceniveau (24 uur) opgelost.</p>	<p>Binnen tolerantie</p> <p>Norm \leq 24 uur</p>
		<p>Aantal IT beveiligingsincidenten dat kwalificeert als "Midden" of "Hoog"</p> <p>Vastgesteld op 0 incidenten</p>	<p>Binnen tolerantie</p> <p>Norm = 0</p>

Bovenstaande wordt continu door het bestuur gemonitord.

Strategische Risico's door DNB geïnitieerd

DNB heeft een normenkader ontwikkeld dat de pensioenfondsen periodiek moeten invullen en op basis waarvan DNB gesprekken houdt met de pensioenfondsen. De punten genoemd in het normenkader komen voor een groot deel overeen met de strategische actiepunten die het bestuur zelf heeft geformuleerd. Het normenkader van DNB is besproken in de strategische bijeenkomst van het pensioenfonds. Dit heeft geleid tot een door het bestuur gedragen score op de tien genoemde onderdelen.

Nr.	Strategisch Risico	Toelichting	Inschaling risico Laag/Midden/Hoog
1.	Risicobeheersing en Financiële opzet	Integraal risicomanagement is op orde. Toepassing van risicoparagrafen en -opinies heeft een plek gekregen en er vindt periodieke evaluatie plaats. IORP II is in 2019 ingevoerd waarbij beoogde sleutelfunctiehouders een belangrijke rol vervullen. De financiële opzet is in orde en leidt tot een stabiele dekkingsgraad.	Laag IORP II is op alle onderdelen geïmplementeerd. De evaluatie heeft in maart 2020 plaatsgevonden. Vervolgens zal de aanmelding van de sleutelfunctiehouders aan DNB plaatsvinden. De werking van risicoparagrafen- en opinies is geëvalueerd en gestandaardiseerd (formats)
2.	Financiële afhankelijkheid van de sponsor	In principe niet van toepassing voor Bpf Koopvaardij. Geen sponsor en bijstortingsverplichtingen. Wel een beperkt aantal werkgevers (laag risico) en een hoge premiedekkingsgraad (laag risico).	n.v.t.
3.	Budget voor verandering	Bpf Koopvaardij heeft afspraken met MN waarbij vernieuwing uit de tarieven wordt gefinancierd. Het pensioenfonds heeft invloed via Verandering Run Change (VRC) in de activiteiten in het kader van de vernieuwing (NPS) nieuwe pensioenstroom.	Laag Financiering is geregeld, Bpf Koopvaardij participeert op verschillende plekken in de governance van NPS
4.	Opvatting of houding t.o.v. anderen	Bpf Koopvaardij loopt voor een deel mee in de veranderingen en anticipeert op de ontwikkelingen en zorgt dat het ook bij vernieuwingen compliant is aan	Laag/Midden

		wet- en regelgeving. Het pensioenfonds zoekt samenwerking met andere partijen.	Bpf Koopvaardij is compliant aan wet- en regelgeving. Samenwerking met andere maritieme pensioenfondsen staat nog steeds op de agenda. Het restrisico ten aanzien van schaalgrootte wordt geaccepteerd.
5.	Kennis en kunde om veranderingen effectief te initiëren en te realiseren	De bestuurders beschikken over verschillende expertises en competenties die nodig zijn om een juiste bemensing te hebben op de verschillende portefeuilles. Deze zijn complementair aan elkaar. Er is aan de hand van eerder opgedane ervaringen bij meerdere pensioenfondsen expertise aanwezig ten aanzien van transities. De strategie is een periodiek aandachtspunt en komt tijdens zelfevaluaties en aparte strategiesessies terug. De periodieke beoordeling van de realisatie van de strategische doelstellingen en risico's maakt onderdeel uit van de bestuursagenda.	Laag/Midden De portefeuilles zijn aangepast a.g.v. de IORP II wetgeving Er is een aparte portefeuille voor risicobeheer en een voor Interne Audit ingericht. De hierboven staande toelichting is nog steeds valide. Het restrisico is nihil.
6.	Toekomstvastheid van de huidige regeling	Bpf Koopvaardij heeft in samenspraak tussen sociale partners en bestuur de pensioenregeling per 1-1-2015 "platgeslagen"/vereenvoudigd. Daarnaast wordt in het kader van NPS rekening gehouden met het voeren van meerdere regelingen. Dit wordt versneld mogelijk gemaakt indien helderheid bestaat over het nieuwe pensioenstelsel en de regeling die sociale partners op basis hiervan afspreken.	Laag/Midden Bpf Koopvaardij is in afwachting van de uitwerking van het Pensioenakkoord. De uitvoerder kan in de bestaande systemen aanpassingen a.g.v. het pensioenakkoord doorvoeren. Het restrisico van een mogelijke

			desinvestering ¹⁴ wordt geaccepteerd.
7.	Strategische kracht MN en het vermogen om veranderingen te realiseren	Hier ziet het pensioenfonds risico's. Het verleden heeft aangetoond dat MN problemen heeft met grootschalige IT projecten (MN 3.0). Via een meer gefaseerde aanpak via NPS worden de veranderingen doorgevoerd. Met een nieuwe leiding bij MN heeft het bestuur vertrouwen dat de nieuwe ICT tot stand komt (voorbeelden als deelnemersportaal en planner).	Midden/hoog Dit risico is in 2019 verhoogd t.o.v. 2018. NPS heeft nog niet geleverd wat gepland was en daardoor loopt de realisatie uit. Het bestuur zal in de eerste helft 2020 NPS evalueren. Tijdens de evaluatie wordt het restrisico nader bepaald.
8.	Rolopvatting en houding sociale partners inzake pensioen	Met het akkoord om de regeling per 1-1-2015 te vereenvoudigen hebben sociale partners aangetoond dat pensioen als een asset gezien wordt. Er is regelmatig overleg met de sociale partners over de ontwikkelingen op dit gebied. Dit geldt ook voor het vaststellen van de premies.	Laag/Midden Het restrisico wordt onverminderd geaccepteerd.
9.	Draagvlak bij werkgever (voor de huidige regeling)	Er is geen sprake van een sponsor. Het aantal deelnemers is al jaren stabiel. Hetzelfde geldt voor het aantal werkgevers. De gemiddelde leeftijd van alle pensioenfondsdeelnemers is de laatste jaren iets gedaald (m.a.w. het pensioenfonds wordt langzaam iets jonger).	Midden Er is geen aanleiding om aan te nemen dat het draagvlak is veranderd. Het restrisico wordt geaccepteerd.
10.	Draagvlak deelnemer	De (ex) zeevarenden zijn zeer gebonden aan de sector. Ondanks dat de deelnemers minder vertrouwen hebben in het pensioenstelsel als geheel zijn ze zeer tevreden over de uitvoering van de pensioenregeling. In het klanttevredenheidsonderzoek in 2018 werd door alle deelnemers gemiddeld een 8 als score ingevuld.	Laag Idem als 8

Jaarlijks wordt bovenstaand DNB format gemonitord en ingediend bij DNB.

Lange- en kortetermijnrisicohouding

¹⁴ De desinvesting betreft het investeren in een oud systeem waarvoor een vernieuwingstraject (NPS) is gestart. De mogelijkheid bestaat dat het pensioenakkoord eerder gereed is dan het nieuwe systeem bij de uitvoerder in productie wordt genomen.

Voorafgaand aan het nieuwe pensioencontract 2015 heeft het pensioenfonds een risicobereidheidsonderzoek uitgevoerd. Het is belangrijk dat de risicobereidheid van deelnemers en pensioengerechtigden periodiek in kaart wordt gebracht. Uit dit onderzoek is gebleken dat de achterban van het pensioenfonds bereid is om iets meer risico te lopen ten behoeve van koopkrachtbehoud. De risicobereidheid is voor het pensioenfonds het vertrekpunt voor de verdere invulling van IRM. De risicohouding is afgestemd met sociale partners.

In kwantitatieve zin is de risicohouding als volgt geconcretiseerd:

- Voor de korte termijn: via het vereist eigen vermogen. Op basis van het beleggingsbeleid en de strategisch dynamische rente-afdekkingsbeleid bedraagt het (strategisch) vereist vermogen 12,4% met een bandbreedte van +/- 3%.
- Voor de lange termijn: via het verwacht pensioenresultaat.
Het pensioenfonds heeft naar aanleiding van de haalbaarheidstoets de volgende grenzen gedefinieerd:
 - Het verwachte pensioenresultaat dient ten minste gelijk te zijn aan 90%, bij een uitgangspositie waarbij het vereist vermogen aanwezig is;
 - Het verwachte pensioenresultaat dient ten minste gelijk te zijn aan 90%, bij een uitgangspositie op basis van de feitelijke financiële positie;
 - Het pensioenresultaat in het slechtweerscenario (te weten het 75^e percentiel van de waarnemingen) mag ten hoogste 20% lager zijn dan de ondergrens van het verwachte pensioenresultaat.

Operationele risico's

Uitbestedingsrisico's

Het uitbestedingsrisico is een risico dat samenhangt met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting of procesuitvoering. Voorbeelden van operationele risico's zijn: verwerking, uitkering/betaling/settlement, informatie, productontwikkeling, kosten, personeel, fraudegevoeligheid, cyberrisico en preacceptatie/transactie.

In tegenstelling tot sommige risico's die een pensioenfonds bewust wil lopen (zoals marktrisico) hebben operationele risico's alleen een negatieve impact op het bereiken van de doelstellingen. Vandaar dat operationele risico's zo veel mogelijk beperkt worden, tenzij een verdergaande reductie onevenredig veel inspanning en kosten met zich meebrengt.

In de beleidsregels uitbesteding pensioenfonds staan voorwaarden omschreven waar een pensioenfonds aan moet voldoen bij de uitbesteding van zijn bedrijfsprocessen. Voor het pensioenfonds is de beleidsregel van toepassing omdat zowel het pensioenbeheer en de pensioenadministratie als het vermogensbeheer en de vermogensbeheeradministratie (de laatste twee in een fiduciair beheer overeenkomst) zijn uitbesteed. De beleidsregel schrijft onder meer voor dat het pensioenfonds het beleid vaststelt met betrekking tot de beheersing van risico's van uitbesteding. Hiertoe moeten uiteraard de afspraken met de uitvoerder goed worden vastgelegd.

Het bestuur houdt toezicht op de tijdigheid en de kwaliteit van dienstverlening, onder andere door verkregen (kwartaal)rapportages, de afspraken zoals vastgelegd in de productcatalogus (vermogensbeheer) en de uniforme dienstencatalogus (pensioenbeheer). MN heeft zowel voor

pensioenbeheer als voor vermogensbeheer een ISAE 3402-type 2 verklaring afgegeven gecontroleerd door een externe accountant.

Naast de sturing en controle op de uitbestedingsovereenkomst en de fiduciair beheer overeenkomst heeft het pensioenfonds nog aanvullende inspanningen verricht:

- Deelnemers dienen een pensioen te krijgen waar zij op grond van hun deelname en het pensioenreglement recht op hebben. Om inzichtelijk te krijgen of aan deze voorwaarde wordt voldaan worden er over het verleden controles uitgevoerd, mede gebaseerd op de methodiek van DNB (Quinto-P). In samenspraak met MN voert het pensioenfonds gegevensgerichte kwaliteitscontroles uit. Dit om op objectieve en professionele wijze inzicht te krijgen in de kwaliteit van de uitvoering;
- De realisatie van het eigen auditplan 2019;
- De voortgang van de aanvullende maatregelen en het monitoren van de resultaten worden besproken in het kwartaaloverleg risk;
- Daarnaast heeft het pensioenfonds een incidentenregister. Hierbij wordt de monitoring van de implementatie van eventuele “extra” beheersmaatregelen gevolgd.

Ten aanzien van het coronavirus (gebeurtenis na balansdatum) heeft de uitvoerder adequate operationele maatregelen doorgevoerd waarover gecommuniceerd is naar het pensioenfonds. Over de uitvoering wordt regulier gerapporteerd. De uitvoering van zowel pensioenbeheer als vermogensbeheer ondervindt tot het moment van schrijven van het jaarverslag geen hinder van de gevolgen van het coronavirus bij de uitvoerder. De processen gaan onverminderd voort. Overige uitbestedingen van het pensioenfonds betreffen kleine uitbestedingen die niet van strategisch belang zijn voor het pensioenfonds.

Financiële risico's

Beleggingsrisico's

Het pensioenfonds heeft een financieel beleid waarin de eisen opgenomen zijn inzake de kostendekkende premie, het toeslagenbeleid en het (minimaal) vereiste eigen vermogen. In het beleggingsbeleid is er sprake van een grote spreiding over de verschillende beleggingscategorieën en regio's (diversificatie). Per beleggingscategorie is een strategische afweging gemaakt en is de ruimte die benut kan worden, middels bandbreedtes aangegeven. De portefeuille kent een relatief laag risicoprofiel. Dit risicoprofiel wordt ook inzichtelijk in de tracking error – de mate waarin de beleggingen afwijken van de benchmark die als ijkpunt voor de performance geldt – die aan de gehele portefeuille als doel is gesteld. De belangrijkste beleggingsrisico's zijn balans-, dekkingsgraad- en renterisico.

Risicobudget

Het balansrisico meet de verwachte beweeglijkheid van de waarde van de beleggingen ten opzichte van de waarde van de (nominale) voorziening pensioenverplichtingen. Deze maatstaf wordt gebruikt om te toetsen of het gevoerde beleid aansluit op het gewenste risicoprofiel. Het balansrisico wordt berekend op basis van de dagelijkse verschillen tussen de waardeontwikkeling van de portefeuille en de waardeontwikkeling van de verplichtingen gedurende de laatste vijf jaren. In theorie betekent een balansrisico van 0% dat de portefeuille volledig in samenhang met de verplichtingen beweegt. Naar mate het balansrisico hoger ligt wordt het verwachte verschil tussen rendementen van de portefeuille en de rendementen van de verplichtingen groter.

Het balansrisico ultimo 2018 en 2019 is als volgt uit te splitsen:

	2018	2019
Totaal balansrisico	4,40%	5,00%
-Matchingportefeuille	0,90%	0,30%
-Returnportefeuille	3,50%	4,70%

Rente-afdekking

Het pensioenfonds voert een strategische rente-afdekking die afhankelijk is van de 20-jaars swaprente zoals weergegeven is in de onderstaande staffel. De staffel werkt eenzijdig, dat wil zeggen dat de rente-afdekking alleen wordt verhoogd in geval van het bereiken van de grenswaarde. Als referentierente wordt de 20-jaars swaprente gehanteerd. Deze sluit aan bij de rentegevoeligheid van de verplichtingen. De hoogte van de norm van het balansrisico wordt afgeleid van de staffel voor de rente-afdekking. De gehanteerde bandbreedte zal echter voor elke regel gelijk (en vergroot) zijn.

Dit beleid staat samengevat in onderstaande tabel.

		Rente afdekking		Balansrisico	
20-jaars swaprente	Norm	Bandbreedte	Norm	Bandbreedte bij alle renteniveau's	
< 2,00%	65%	62,5% - 67,5%	5,5%		
≥ 2,00%	75%	70,0% - 80,0%	5,25%	4,3% - 6,7%	
≥ 2,50%	85%	75,0% - 90,0%	5,0%		

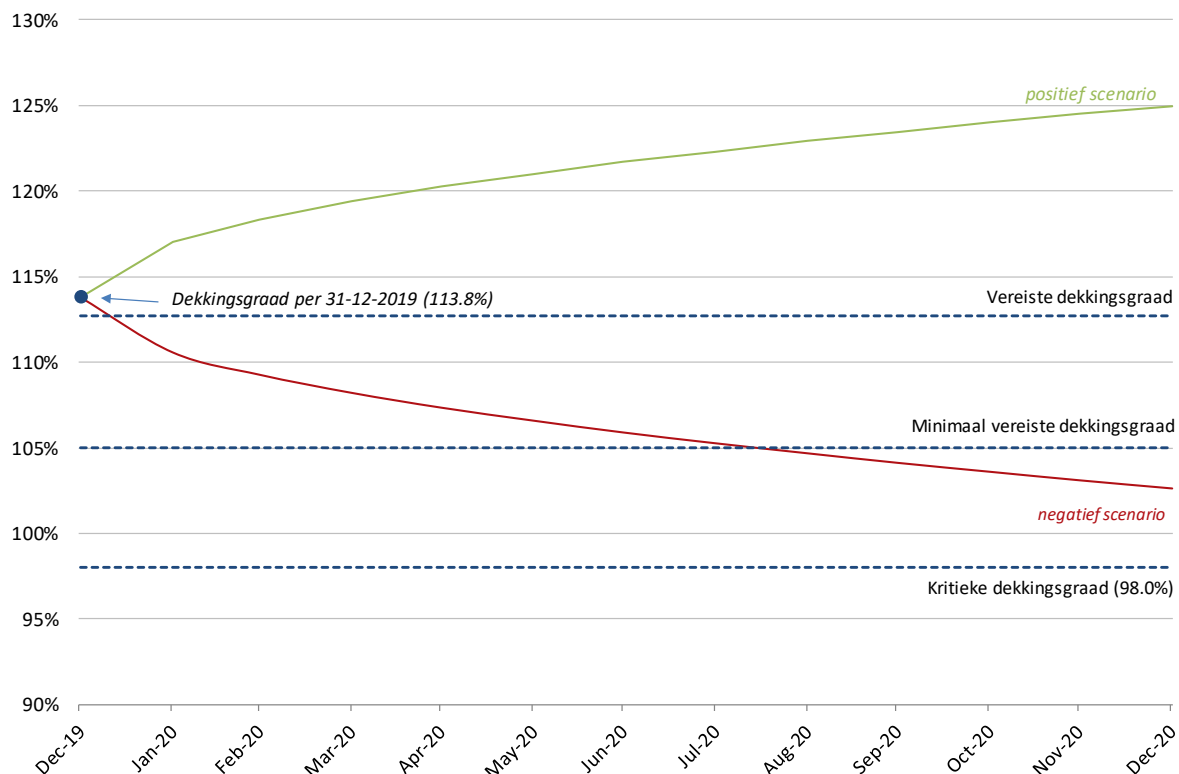
Om verschillende redenen kan er voor worden gekozen om af te wijken van de in het beleggingsplan genoemde bandbreedte. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat het Vereist Eigen Vermogen aanleiding geeft om het beleid aan te passen. Ook kan worden besloten om af te wijken van de bandbreedte in anticipatie op verwachte veranderingen in het balansrisico. Het balansrisico kan wijzigen als gevolg van veranderingen in de volgende factoren:

- De portefeuillesamenstelling: deze kan wijzigen als gevolg van verschuivingen in de portefeuille door marktbevingen en aan- en verkopen;
- Verandering in marktrisico: ook wanneer de portefeuille gelijk blijft ten opzichte van de vorige maand kunnen de volatiliteit en de correlaties van de beleggingen veranderen. Dit omdat de periode op basis waarvan het balansrisico wordt gemeten iedere maand verschuift (volatiliteit) en de onderliggende samenhang van de portefeuille verandert (correlaties);
- Het renteniveau en rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen waaraan het balansrisico wordt gemeten.

Dekkingsgraad ontwikkeling

Op basis van het balansrisico kan een interval berekend worden waarbinnen zich de nominale dekkingsgraad het komende jaar naar verwachting beweegt. De volgende figuur toont deze verwachting. De spreiding tussen de maximum en minimum dekkingsgraad wordt kleiner naarmate het risicoprofiel van de beleggingsportefeuille dichter bij de verplichtingen ligt. De risicoberekening is gebaseerd op een 95% betrouwbaarheidsinterval; dat wil zeggen dat aan de bandbreedte een statistische kans is toegekend van 2,5% dat de feitelijke ontwikkeling slechter is dan de onderkant van de bandbreedte (en een kans van 2,5% dat de feitelijke ontwikkeling beter is dan de bovenkant van de

bandbreedte). Omdat de twaalfmaandsmiddeling langzaam uit de prognose loopt, beweegt de verwachte beleidsdekkingsgraad naar de dekkingsgraad op marktrente.

Ten behoeve van de monitoring van de ontwikkeling van de dekkingsgraad wordt wekelijks een gevoeligheidsanalyse gemaakt. In de analyse wordt de impact berekend van de renteverandering en de veranderingen van de zakelijke waarden portefeuille op de dekkingsgraad.

De gevoeligheidsanalyse ultimo 2019 is als volgt:

Gevoeligheidsanalyse dekkingsgraad (DNB rente)**

		Rendement Returnportefeuille					
		-15,0%	-10,0%	-5,0%	0,0%	5,0%	10,0%
Rentewijziging (bp)	-100	103,4%	105,4%	107,4%	109,3%	111,3%	113,3%
	-50	105,0%	107,1%	109,3%	111,4%	113,5%	115,6%
	0	106,9%	109,2%	111,5%	113,8%	116,1%	118,3%
	50	109,0%	111,5%	114,0%	116,5%	119,0%	121,5%
	100	111,5%	114,2%	117,0%	119,7%	122,4%	125,1%
	150	114,6%	117,6%	120,6%	123,6%	126,6%	129,6%

** groen > Min VEV en rood < Min VEV

Renterisico

Renterisico is het risico dat rentefluctuaties, als gevolg van ontoereikende afstemming tussen rentegevoelige pensioenverplichtingen en de beleggingsportefeuille op het gebied van rentelooptijden en rentevoet, leiden tot ongewenste effecten op balans en resultaat. Als de gemiddelde rentevoet daalt, stijgt de waarde van de verplichtingen en omgekeerd. De gemiddelde nominale rentevoet is het rentepercentage waartegen de pensioenverplichtingen worden verdisconteerd.

Veelal wordt de rentegevoeligheid uitgedrukt in duratie. Duratie is de gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen. De duratie van de beleggingen is 11,2 en de duratie van de verplichtingen is 15,7 op basis van de UFR (18,0 op basis van marktrente). Het renteafdekkingspercentage bedraagt \pm 81% op basis van de UFR (en 64% op basis van marktrente).

Een andere manier om het verschil in rentegevoeligheid zichtbaar te maken is door de invloed te meten die een renteschok op de dekkingsgraad heeft. Dit is weergegeven in de volgende tabel. Hier is een viertal renteschokken gedefinieerd. In de eerste twee kolommen wordt het effect van een rentestijging of daling van 1%-punt voor alle looptijden op de rentecurve (een parallelle renteschok) weergegeven. In de laatste twee kolommen wordt een stijging en daling van het verschil tussen de 10- en 30-jaars rente van 0,5%-punt (een niet parallelle renteschok) doorgerekend. Dit leidt tot een versteiling respectievelijk vervlakking van de curve.

In onderstaande tabel wordt het effect van verschillende renteschokken op de dekkingsgraad weergegeven.	Parallele renteschok: De gehele rentecurve...			Niet parallelle renteschok: Verschil tussen de 10 en 30 jaars rente...	
	Exclusief renteschok	...stijgt 1%-punt	...daalt 1%-punt	...stijgt 0,5%-punt	...daalt 0,5%-punt
Bedragen in mln EUR					
Matching Portefeuille (excl Liquiditeiten)	2.599	2.185	3.148	2.476	2.746
Overige beleggingen	1.768	1.768	1.768	1.768	1.768
Overige balansposten	-8	-8	-8	-8	-8
Totaal Pensioenvermogen	4.358	3.945	4.907	4.236	4.506
Pensioenverplichtingen	3.830	3.299	4.492	3.707	3.967
Dekkingsgraad	113,8%	119,6%	109,3%	114,3%	113,6%
Verandering in dekkingsgraad		+5,8%	-4,5%	+0,5%	-0,2%

Solvabiliteitsrisico

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de verplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds en de deelnemers betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Eind 2019 is het aanwezige vermogen 52,1 miljoen hoger dan het vereist eigen vermogen. De beleidsdekkingsgraad was eind 2019 112,2% en daarmee lager dan de vereiste dekkingsgraad van 112,4%. De beleidsdekkingsgraad wordt gebruikt om te toetsen of het pensioenfonds voldoet aan de eisen inzake het (minimaal) vereist eigen vermogen. De beleidsdekkingsgraad ultimo 2019 was daadwerkelijk lager dan het (minimaal) vereist vermogen. Een herstelplan is dientengevolge opgesteld en voor 1 april 2020 ingediend bij DNB. Het pensioenfonds zal in zijn uitingen melding maken van deze situatie zolang het herstelplan van kracht is (per 1 april 2020). Met het herstelplan toont het pensioenfonds aan dat de dekkingsgraad binnen 10 jaar op niveau zal zijn.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel (inclusief de economische effecten van derivaten) dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van rente- en marktrisico zo veel mogelijk af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekende partijen met een goede financiële stabiliteit. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand (cash en obligaties). Door middel van EMIR¹⁵ is de derivatenmarkt relatief veiliger en transparanter gemaakt.

¹⁵ European Market Infrastructure Regulation (EMIR). EMIR bevat regels voor het afwickelen van derivaten door een centrale tegenpartij (CCP), een vergunningsplicht voor die CCP's en eisen aan het onderpand en de overdraagbaarheid van posities, ook als de afwikkeling van de OTC-derivaten contracten niet via een CCP gebeurt.

Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Deze worden in de praktijk niet vaak en beperkt ingezet, maar zijn een instrument om bepaalde onderdelen binnen de beleggingsportefeuille onder bepaalde (markt)omstandigheden bij te sturen;
- Valutatermijncontracten: dit zijn contracten die met individuele banken zijn afgesloten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt;
- Swaps: dit zijn contracten die met individuele banken zijn afgesloten en waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille en verplichtingen beïnvloeden.

Financieel crisisplan

Het pensioenfonds beschikt over een financieel crisisplan. In 2019 is dit crisisplan niet nodig geweest. Het crisisplan bevat een beschrijving van maatregelen die het bestuur van het pensioenfonds op korte termijn effectief zou kunnen inzetten indien de dekkingsgraad zich bevindt op of zeer snel beweegt richting kritische waarden, waardoor het realiseren van de doestelling van het pensioenfonds in gevaar komt.

Het bestuur stelt vast dat er sprake is van een crisissituatie als de actuele dekkingsgraad lager is dan het Minimaal Vereist Vermogen (104,2%), als de beleidsdekkingsgraad lager is dan het Minimaal Vereist Vermogen (104,2%), als de beleidsdekkingsgraad lager is dan het Vereist Vermogen en gevaar loopt om tot onder het Minimaal Vereist Vermogen te dalen of als er sprake is van reservetekort en het niet meer mogelijk is om binnen tien jaar het Vereist Vermogen te bereiken.

Het beleid van het pensioenfonds is steeds gericht op het beperken van de kans dat de beleidsdekkingsgraad zich richting de kritische beleidsdekkingsgraad beweegt. Middels een ALM-studie wordt dit beleid regelmatig getoetst en indien nodig herijkt. Indien het pensioenfonds toch in een crisissituatie terecht komt kan het de volgende maatregelen treffen, in volgorde van prioritering:

- 1) Gebruik maken van een eventueel toegestane adempauze voor wat betreft de eis tot voldoende premiedekking;
- 2) Toepassen gesplitste kortingsregeling voor zover de premie niet kostendekkend is;
- 3) Kortten van pensioenaanspraken en pensioenrechten.

Indien het bestuur over moet gaan tot het nemen van crisismaatregelen maakt het bestuur voor wat betreft de inzet van de crisismaatregel onderscheid naar de impact ervan op de verschillende groepen belanghebbenden. Hiermee draagt het bestuur zorg voor een evenwichtige verdeling van de lasten in een financiële crisissituatie.

Gedraglijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen

Het pensioenfonds verklaart gehandeld te hebben naar de Gedraglijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen. Het pensioenfonds gaat zorgvuldig om met de verwerking van persoonsgegevens. Dit laat onverlet dat in de verwerking een fout kan optreden die als datalek wordt gesignaleerd. In 2019 is elf maal een melding van een datalek gedaan aan de Autoriteit Persoonsgegevens. Per jaar worden meer dan 125.000 uitingen verzonden. De oorzaken zijn veelal incidenteel van aard. Eenmaal in 2019 is één bulkmelding gedaan na een systeemverstoring die binnen de SLA termijnen na ontdekking van de verstoring is verholpen. Het pensioenfonds is alert op de meldingen vanuit de administratie. De oorzaken van de datalekken worden onderzocht en waar mogelijk volgt een aanpassing in de administratieve processen. In enkele gevallen betreft het foutieve bezorging van poststukken. Dergelijke fouten liggen buiten de invloedssfeer van het pensioenfonds.

Transparantie van de kosten

Het pensioenfonds streeft naar een heldere en transparante weergave van de kosten op het gebied van pensioen- en vermogensbeheer. Het pensioenfonds volgt op dit vlak de belangrijkste aanbevelingen op van de Pensioenfederatie en de AFM.

Verdeling algemene kosten

Het pensioenfonds maakt algemene kosten, zoals de kosten van het bestuur, bestuursbureau, adviseurs en toezichthouders. Deze algemene kosten zijn in veel gevallen moeilijk toe te rekenen aan pensioen- of vermogensbeheer. De aanbeveling van de Pensioenfederatie schrijft voor om de verdeelsleutel voor algemene kosten te bepalen op basis van de verhouding van de 'directe' pensioenbeheer- en vermogensbeheerkosten. Voor het pensioenfonds komt deze verhouding uit op circa 1:3 (2018: circa 1:3). Dat betekent dat 25% van de 'indirecte' algemene kosten naar rato is toegerekend aan de kosten pensioenbeheer en 75% aan de kosten vermogensbeheer zijnde € 1,42 miljoen (2018: € 1,36 miljoen).

Kosten per deelnemer (pensioenbeheer)

De kosten van het pensioenbeheer zijn mede afhankelijk van het type pensioenfonds, de omvang van de populatie, de complexiteit van de regeling en het serviceniveau dat het pensioenfonds nastreeft. Bij het pensioenfonds is sprake van een dalend aantal deelnemers. Dat heeft een stijgend effect op de kosten per deelnemer.

De kosten van pensioenbeheer in 2019 bedragen € 180,08 per deelnemer, dit zijn zowel de actieven als de pensioengerechtigden (2018: 158,28). In 2019 zijn de kosten pensioenbeheer per deelnemer per saldo met bijna € 22 gestegen. Deze stijging bestaat uit een lager aantal deelnemers dat een stijging met € 4 veroorzaakt, hogere uitvoeringskosten van uitvoerder MN voor € 22¹⁶, een hogere toerekening aan beleggingskosten met als effect een daling van € 2 en lagere projectkosten van € 2. De stijging in 2019 volgt na een daling van de kosten per deelnemer in 2018 en 2017 met € 5 respectievelijk € 13.

Kosten pensioenbeheer	2019	2018	2017	2016	2015
Per deelnemer (€) [1]	180,08	158,28	163,52	176,30	138,49

[1] In 2016 waren de kosten per deelnemer fors gestegen door hoge projectkosten.

Aan het eind van 2019 bedraagt het aantal actieven 5.232 (2018: 5.394) en het aantal pensioengerechtigden 29.505 (2018: 30.258). De totale pensioenuitvoeringskosten in 2019 zijn circa € 6,33 miljoen (2018: € 5,64 miljoen). Ook de totale pensioenuitvoeringskosten zijn in 2019 gestegen terwijl er van 2016 tot en met 2018 een dalende trend was.

¹⁶ De toename van de pensioenuitvoeringskosten in 2019 ten opzichte van 2018 betreft een btw-teruggave in 2018 van € 0,3 miljoen euro over 2015 tot en met 2017 (kosten per deelnemer + € 9), een incidenteel kostenvoordeel in 2018 van € 0,2 miljoen euro die in 2019 niet terugkeert (kosten per deelnemer + € 5), hogere kosten bestuursondersteuning onder meer door intensivering van de handhaving premiebeleid (+ € 3), kosten toekennen uitkeringen (+ € 1), kosten website (+ € 1) en overige kleinere mutaties inclusief prijsindexatie onder meer door het aantrekken van een medewerker voor deskresearch werkzaamheden (+ € 3).

Vermogensbeheerkosten

Het pensioenfonds streeft binnen de beleidskaders naar een sterke beheersing van de vermogensbeheerkosten. De vermogensbeheerkosten kunnen niet op zich zelf worden gezien, maar zijn onlosmakelijke verbonden met het gevoerde beleggingsbeleid (bijvoorbeeld actief of passief beleggen) en de beleggingsmix. Daarom geeft een eenvoudige kostenratio onvoldoende basis voor de beoordeling van gemaakte kosten. Voor de beoordeling of de gemaakte kosten passend zijn, moet de relatie worden gelegd tussen kosten, risicoprofiel, rendementspotentieel en de beleggingsfilosofie van het pensioenfonds. Hierbij brengen beleggingen met een hoger risicoprofiel vaak hogere kosten met zich mee.

In 2019 zijn de totale vermogensbeheerkosten met € 0,5 miljoen gedaald naar € 16,5 miljoen (2018: € 17,0 miljoen). Het betreft een daling van beheerkosten (vooral indirecte) met € 1,1 miljoen, de prestatie afhankelijke beheerkosten met € 0,7 miljoen en de overige kosten (inclusief bewaarloon en securities lending) met € 0,1 miljoen. Daar tegenover staat een stijging van de transactiekosten met € 1,3 miljoen en de (aan beleggingen toegerekende) algemene kosten met € 0,1 miljoen.

De daling van de totale vermogensbeheerkosten met € 0,5 miljoen wordt qua beleggingscategorie vooral veroorzaakt door een daling van de beheerkosten direct onroerend goed Nederland en de afbouw van hedge funds (totaal: - € 2,5 miljoen). Daar tegenover staat een stijging van de transactiekosten van hoogrentende staatsobligaties (€ 2,0 miljoen), door uitbreiding van en een transitie binnen deze portefeuille.

Een deel van de beheerkosten, de prestatieafhankelijke vergoedingen en de overige kosten worden via facturen afgerekend: € 3,9 miljoen (2018: € 5,1 miljoen). Dit deel van de totale beleggingskosten is zichtbaar als kosten in de jaarrekening (zie de post Beleggingsresultaat), waarbij zo nodig kostenreserveringen zijn opgenomen als de desbetreffende facturen nog niet zijn ontvangen. Daarnaast is er in de jaarrekening € 1,4 miljoen (2018: € 1,4 miljoen) aan algemene kosten toegerekend aan de post Beleggingsresultaat. Deze algemene kosten zijn wel via facturen afgerekend maar betreffen niet expliciet vermogensbeheerkosten of kosten van het pensioenbeheer. De niet via facturen afgerekende (indirecte of benaderde) kosten bedragen € 11,2 miljoen (2018: € 10,5 miljoen).

Het bruto rendement van de beleggingsportefeuille (inclusief toerekening van de algemene kosten) over 2019 bedroeg 14,81% en het netto rendement 14,42%. Het verschil tussen bruto en netto, zijnde 0,39% oftewel 39 basispunten, geeft de totale vermogensbeheerkosten weer. Het kostenniveau van vermogensbeheer is in 2019 met 5 basispunten gedaald:

Kosten vermogensbeheer	2019	2018	2017	2016	2015
Totaal (x € 1 miljoen)	16,5	17,0	16,6	14,2	15,9
Basispunten [1]	39	44	42	36	41

[1] De kosten zijn vanaf 2016 circa 1,4 basispunt hoger door extra btw-last op de beheervergoeding van uitvoerder MN.

De totale vermogensbeheerkosten bestaan uit reguliere beheerkosten (0,25% van het gemiddeld belegd vermogen), prestatie gerelateerde vergoedingen (0,02%), transactiekosten (regulier en eenmalig) (0,07%), overige kosten (0,02%) en toegerekende algemene kosten (0,03%). De beheerkosten omvatten de kosten voor het beheer van de beleggingsportefeuille van zowel de directe beleggingen als de indirecte beleggingen via beleggingsfondsen.

De beheerkosten (regulier en prestatie gerelateerd) vormen het grootste deel van de totale vermogensbeheerkosten. In 2019 zijn deze totale beheerkosten 26,5 (2018: 33,3) basispunten van het totaal belegd vermogen. Daarmee zijn de beheerkosten qua basispunten terug op het niveau van 2016.

De reguliere beheerkosten zijn in 2019 met € 1,1 miljoen (4,8 basispunten) gedaald ten opzichte van 2018. De wijziging in reguliere beheerkosten komt vooral door een daling van tarieven met de externe managers van:

- Hypotheken (particulier)
De beheerkosten zijn in de opbouwfase van de portefeuille hoger. De portefeuille heeft inmiddels de gewenste omvang bereikt, waardoor de kosten dalen;
- Hoogrentende bedrijfsobligaties (VS)
Hier vonden succesvol heronderhandelingen plaats met de beheerders over de vergoeding;
- Hedge Funds
Deze portefeuille is in 2019 nagenoeg geheel afgebouwd.

De prestatieafhankelijke beheerkosten zijn in 2019 met € 0,7 miljoen gedaald, na een stijging met € 0,2 miljoen in 2018. Dit zijn de kosten die het pensioenfonds betaalt aan externe managers en/of fondsbeheerders in het kader van prestatie gerelateerde afspraken met de desbetreffende managers en/of beleggingsfondsen. De hoogte van deze kosten zijn afhankelijk van de resultaten van de desbetreffende fondsen en daardoor moeilijk te voorspellen. Alleen voor de producten infrastructuur en hedge funds zijn prestatie gerelateerde vergoedingen afgesproken. In 2019 betreft het 1,3 basispunten (2018: 2,3) voor infrastructuur en 0,3 basispunten (2018: 1,3) voor hedge funds, beide zijn indirecte beleggingen via beleggingsfondsen. De daling van de prestatie gerelateerde vergoeding hangt samen met een lager rendement in 2019 dan in 2018.

Transactiekosten zijn de kosten om een transactie tot stand te brengen en uit te voeren. Dit zijn kosten die bijvoorbeeld aan een beurs of aan een makelaar moeten worden betaald. Deze zijn niet altijd afzonderlijk te identificeren. Bij vastrentende waarden zijn deze kosten opgenomen in de handelsprijs. Omdat transactiekosten deel uitmaken van de transactieprijs, zijn deze kosten al ten laste gegaan van het beleggingsrendement. Een deel van de hier genoemde kosten is daarom gebaseerd op schattingen en aannames. De geschatte transactiekosten voor 2019 zijn 7,2 basispunten van het gemiddeld belegde vermogen, ofwel € 3,1 miljoen (2018: € 1,7 miljoen ofwel 4,4 basispunten). De stijging van de transactiekosten wordt vooral veroorzaakt door de verkoop van staatsobligaties (Euro) en de allocatie naar hoogrentende waarden (circa € 100 miljoen). Ook heeft binnen de hoogrentende staatsobligatieportefeuille een transitie plaatsgevonden, wat hogere transactiekosten tot gevolg heeft. De hoge transactievolumes hebben geleid tot hogere relatieve kosten.

In de aanbevelingen van de Pensioenfederatie staat beschreven dat er waar mogelijk een verdere “doorkijk” gegeven dient te worden naar de overige kosten in onderliggende beleggingsfondsen. Het pensioenfonds maakt een indicatieve schatting van deze kosten. In 2019 bedroegen de overige kosten in de onderliggende beleggingsfondsen ongeveer 1,7 basispunten (2018: 2,3 basispunten).

Beleggingskosten versus risico en asset mix

De kosten voor de matchingportefeuille zijn relatief lager dan die voor de returnportefeuille, In de returnportefeuille zitten meer actief beheerde beleggingscategorieën en in de matchingportefeuille meer passief beheerde beleggingscategorieën. Logischerwijs is het grootste deel van de kosten dan ook gerelateerd aan beleggingen in de returnportefeuille. De returnportefeuille bevat 35,9% van het belegd vermogen (2018: 33,7%), terwijl de kosten gerelateerd aan deze portefeuille 77,3% zijn (2018: 75,0%).

Deze beleggingen hebben in de regel een hoger risicoprofiel en worden actiever beheerd dan beleggingen in obligaties. Daar tegenover staat wel een hoger verwacht lange termijn rendement. Bovendien dragen deze beleggingen bij aan de spreiding van de beleggingsportefeuille. De passief beheerde aandelenportefeuilles en staats- en bedrijfsobligaties hebben het laagste kostenniveau.

Aan de totale kosten dragen infrastructuur en hedge funds relatief het meeste bij. De volgende tabel zet de feitelijke weging per beleggingscategorie af tegen de verdeling van kosten per beleggingscategorie:

Categorie	2019		2018	
	Feitelijke weging (%)	Kosten weging (%)	Feitelijke weging (%)	Kosten weging (%)
Matching portefeuille	64,1	22,7	66,3	25,0
Obligaties (langlopend staats en bedrijfs)	53,6	14,6	56,7	14,7
Leningen (Onderhands, hypothecair)	5,0	5,8	5,3	8,9
Overlay Beleggingen	4,4	1,2	1,0	0,0
Liquide Middelen	1,1	1,1	3,3	1,4
Return portefeuille	35,9	77,3	33,7	75,0
Hoogrentende waarden	12,7	33,8	8,1	14,9
Aandelen	9,8	2,2	9,8	2,2
Aandelen - opkomende landen	3,5	8,6	3,6	7,7
Infrastructuur	2,2	16,1	2,1	16,0
Onroerend goed	7,1	12,0	7,7	16,3
Alternatieve investeringen (Hedge Funds)	0,6	4,4	2,4	17,7
Valuta afdekking	0,0	0,2	0,0	0,2
Totaal	100	100	100	100

De returnportefeuille bevat ook illiquide beleggingen. Het aandeel van illiquide beleggingen in de portefeuille is in 2019 gedaald van 17,6% naar 14,2% terwijl het aandeel van de kosten voor illiquide beleggingen is gedaald van 58,9% in 2018 naar 37,6% in 2019. Deze daling betreft vooral lagere beheervergoedingen (vooral hypotheke en hedge funds), lagere prestatievergoedingen (infrastructuur en hedge funds) en lagere transactiekosten (onroerend goed).

Bij de vergelijking van de kosten met vorig jaar is het van belang om ook het bijbehorende risicoprofiel in ogenschouw te nemen. Het balansrisico eind 2019 bedroeg circa 5,0% (2018: 4,4%) en geeft een indicatie van de gevoeligheid van de ontwikkelingen van de beleggingen versus de verplichtingen.

Netto rendement

Het netto rendement betreft het behaalde rendement waarbij alle kosten van het bruto rendement zijn afgehaald. De netto rendementen worden berekend in lijn met de daarvoor geldende richtlijnen. Het over 2019 behaalde rendement is het hoogste in de laatste vijf jaar:

Rendement	2019	2018	2017	2016	2015
Behaald netto rendement	14,42%	1,45%	2,06%	7,85%	0,03%

Beleggingskosten per kostensoort

De ontwikkeling van de kosten vermogensbeheer ten opzichte van het gemiddelde belegd vermogen (GBV) naar kostensoort is als volgt:

Beleggingskosten per kostensoort	2019			2018
	GBV €	Kosten €	Relatieve kosten [1] (basispunten)	Relatieve kosten [1] (basispunten)
Directe beheerkosten	4.241.800.190	4.535.205	10,7	11,8
Indirecte beheerkosten	4.241.800.190	6.010.957	14,2	17,9
Beheerkosten	4.241.800.190	10.546.162	24,9	29,7
Directe kosten prestatievergoeding	4.241.800.190	-	0,0	0,0
Indirecte kosten prestatievergoeding	4.241.800.190	671.223	1,6	3,6
Prestatie afhankelijke beheerkosten	4.241.800.190	671.223	1,6	3,6
Bewaarloon	4.241.800.190	1.167	0,0	0,0
Securities lending	4.241.800.190	84.494	0,2	0,0
Overige kosten	4.241.800.190	756.397	1,7	2,3
Transactiekosten	4.241.800.190	3.055.226	7,2	4,4
Subtotaal excl. toerekening algemene kosten	4.241.800.190	15.114.669	35,6	40,0
Toegerekende algemene kosten	4.241.800.190	1.420.000	3,4	3,5
Totaal	4.241.800.190	16.534.669	39,0	43,5

[1] Relatieve kosten in basispunten t.o.v. het gemiddeld belegd vermogen (GBV) van de totale portefeuille.

De transactiekosten uitgedrukt in het percentage van het gemiddelde belegd vermogen hebben zich de laatste vijf jaar als volgt ontwikkeld:

Transactiekosten	2019	2018	2017	2016	2015
Basispunten	7,2	4,4	5,0	4,0	8,0

Toelichting op de bovenstaande tabel:

- **Directe beheerkosten**

Kosten waarvoor facturen zijn ontvangen.

- **Indirecte beheerkosten**

Bij verschillende beleggingscategorieën (hedge funds, onroerend goed, bank loans en infrastructuur) geldt dat de beleggingen zijn ondergebracht bij externe beleggingsfondsen, waarvoor de kosten worden

verrekenend in de net asset value (NAV) van het desbetreffende fonds. De kosten worden middels schattingsmodellen bepaald; uitgaande van de contractuele afspraken met de betreffende fondsen, het belegd vermogen en de participaties van het pensioenfonds.

Binnen deze externe beleggingsfondsen kan sprake zijn van beleggingen in andere beleggingsfondsen, zogeheten Fund of Funds beleggingen. De kosten van de beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds 'door belegd' zijn dan ook verwerkt in de NAV van het desbetreffende fonds. Een schatting van deze kosten is ook meegenomen bij de indirecte beheerkosten.

- **Prestatieafhankelijke beheerkosten**

Prestatieafhankelijke beheerkosten zijn kosten die het pensioenfonds heeft betaald aan managers en/of fondsbeheerders waarmee prestatie gerelateerde afspraken zijn gemaakt. Deze afspraken kunnen bestaan uit het betalen van een extra vergoeding (bovenop de basis beheervergoeding) bij het beter presteren dan een vooraf gedefinieerde drempelwaarde of het rendement van een bepaalde benchmark. Dit betreft afspraken met MN (fiduciair beheerder) en externe managers en/of fondsbeheerders.

Ook hier geldt dat fondsmanagers in de beleggingscategorieën hun eventuele prestatievergoedingen verrekenen in de NAV van het desbetreffende beleggingsfonds. In dat geval is er een schatting gemaakt van de feitelijke betaalde prestatie gerelateerde kosten (indirecte kosten prestatievergoeding). Waar daadwerkelijke facturen zijn betaald zijn de kosten verantwoord onder de directe kosten prestatievergoeding.

- **Bewaarloon**

Het pensioenfonds betaalt een bewaarloon aan de bewaarder van de beursgenoteerde beleggingstitels. Als deze kosten niet direct toewijsbaar zijn aan een beleggingscategorie, dan worden deze kosten als separate post bewaarloon verantwoord.

- **Overige kosten**

Kosten die noodzakelijk zijn voor het vermogensbeheer van het pensioenfonds, maar die niet tot de beheerkosten behoren. Deze kosten zijn gebaseerd op een toedeling van alle kosten in het onderliggende beleggingsfonds naar rato van het aandeel van het pensioenfonds in de belegging. Dit betreffen onder andere kosten van adviseurs, administrateurs, accountants, taxateurs en ook de kosten van securities lending.

- **Transactiekosten**

Onder de categorie transactiekosten vallen alle kosten die samenhangen met het verkrijgen en vervreemden van beleggingstitels. Het betreft kosten in verband met de in- of uitstap bij beleggingsfondsen, de direct aan derden betaalde kosten voor de totstandkoming van de transactie (bijvoorbeeld de brokercommissies of de op- dan wel afslag die in de transactieprijs is verdisconteerd), kosten voor adviseurs die een begeleidende rol spelen bij het verwerven van beleggingen en acquisitiekosten. De laatste kosten komen vooral voor bij vastgoedbeleggingen (bijvoorbeeld makelaarscourtage en taxatiekosten).

Beleggingskosten per beleggingscategorie

In onderstaand overzicht zijn de totale vermogensbeheerkosten in euro per beleggingscategorie weergegeven:

Beleggingskosten per beleggingscategorie	2019			2018
	GBV €	Kosten €	Relatieve kosten [1] (basispunten)	Relatieve kosten (basispunten)
Matching portefeuille	2.719.031.824	2.876.196	10,6	12,7
Vastrentende waarden	2.483.154.010	2.584.629	10,4	12,8
Overlay Beleggingen	187.726.975	149.879	n.v.t.	n.v.t.
Liquide Middelen	48.150.839	141.688	29,4	13,8
Return portefeuille	1.522.768.366	9.797.607	64,3	74,8
Hoogrentende waarden	537.671.223	4.281.252	79,6	61,5
Aandelen	565.935.706	1.369.258	24,2	24,9
Infrastructuur	91.904.398	2.038.932	221,9	257,7
Onroerend goed	301.709.579	1.527.786	50,6	71,6
Alternatieve investeringen (Hedge Funds)	25.313.968	553.935	218,8	249,5
Valuta afdekking	233.492	26.444	n.v.t.	n.v.t.
Beheerkosten Beleggingscategorieën	4.241.800.190	12.673.803	29,9	33,6
Fiduciar Beheerkosten	4.241.800.190	2.013.438	4,7	5,4
Kosten bewaarloon, sec.lending, overig derden	4.241.800.190	427.428	1,0	1,0
Toegerekende algemene kosten	4.241.800.190	1.420.000	3,4	3,5
Totaal	4.241.800.190	16.534.669	39,0	43,5

[1] Relatieve kosten in basispunten t.o.v. gemiddeld belegd vermogen (GBV) per beleggingscategorie.

Van de matchingportefeuille is 29% van de kosten gefactureerd en 71% geschat met behulp van een model. Bij de returnportefeuille is dat 15% respectievelijk 85%.

Toekomstparagraaf

Welke uitdagingen als ook kansen ziet het pensioenfonds in 2020?

Eén van de grootste onzekerheden in de komende periode is de ontwikkeling en volatiliteit van de financiële markten. De macro-economische ontwikkelingen hebben de afgelopen periode gezorgd voor het manifesteren van één van de grootste financiële risico's voor pensioenfondsen: het lage renterisico. De rente is historisch laag en dat heeft effect op alle pensioenfondsen. Het verschilt per pensioenfonds wat de impact ervan is. Bij ongewijzigd beleid zijn er zorgen over premieontwikkelingen en de toekomstige pensioenopbouw. Deze uitdagingen vragen de komende jaren onze volle aandacht en om oplossingen die houdbaar zijn voor nu en in de toekomst. Het managen van de verwachtingen van onze deelnemers is daarbij van cruciaal belang. De uitdaging is om tot goede en houdbare oplossingen te komen. Daar ligt een opdracht voor de hele pensioensector om de communicatie zodanig aan te scherpen dat de waarde van het tweede pijler pensioen ook in zwaardere tijden helder op het netvlies van deelnemers blijft staan.

Beeldvorming over pensioen

In juni 2019 hebben kabinet en sociale partners het pensioenakkoord gesloten. Een akkoord dat een aantal belangrijke veranderingen zal brengen in het huidige pensioenstelsel. Het ontwikkelen van een nieuw pensioencontract is daar een belangrijk onderdeel van. Het moet de uitdagingen adresseren van het huidige pensioencontract en tevens toekomstbestendig zijn. Geen eenvoudige opgave, wel van groot belang voor een waardevast pensioen. Een belangrijk deel van de uitwerking vindt in 2020 plaats onder regie van een stuurgroep die door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in het leven is geroepen. De Pensioenfederatie vertegenwoordigt de pensioenfondsen door als adviseur deel te nemen aan deze stuurgroep. Dat geldt ook voor de transitie van het huidige contract naar het nieuwe. Het afschaffen van de doorsneesystematiek is een belangrijk onderdeel van die transitie. Voor de pensioenfondsen is het van groot belang dat de uitwerking van het pensioenakkoord een oplossing biedt voor de huidige knelpunten. Daarnaast moeten de contracten uitvoerbaar zijn tegen redelijke kosten, waarbij de verplichtstelling gehandhaafd moet blijven.

Financiële uitdagingen

De pensioensector bevindt zich in roerige financiële tijden. De beleggingsrendementen zijn weliswaar goed en de pensioenfondsen hebben nog nooit zoveel pensioengeld in kas gehad, maar tegelijkertijd moet toch het hoofd worden geboden aan grote financiële uitdagingen. Het pensioenfonds ziet dreigende verlagingen van de pensioenopbouw, stijgende premies, een aanhoudend lage marktrente en mede op basis daarvan nieuwe parameters die op papier de financiële situatie van pensioenfondsen verder verslechteren. Die financiële druk op de pensioenen vraagt om oplossingen, temeer omdat steeds meer deelnemers het vertrouwen in het tweede pijler pensioen dreigen te verliezen. Ook het afschaffen van de doorsneesystematiek zal extra financiële druk leggen op pensioenfondsen. Bij de overgang naar een nieuw pensioencontract zal een grote groep deelnemers van boven de veertig gecompenseerd moeten worden voor het verlies aan pensioenopbouw dat bij hen ontstaat. Onduidelijk is nog wie voor deze kosten op gaat draaien.

Pandemie

Op het moment van schrijven van het jaarverslag is de wereld verwickeld in een pandemie van historische omvang. Het coronavirus heeft de hele wereld in zijn greep. Regeringen nemen wereldwijd maatregelen om het griepvirus in te dammen. Het kost tot nu toe duizenden mensenlevens wereldwijd. De mondiale economie heeft te lijden onder de getroffen maatregelen. Het internationale handelsverkeer wordt geraakt wat ook invloed heeft op de beurs. De rente heeft eveneens te lijden onder de gevolgen van de diverse maatregelen. Het pensioenfonds heeft maatregelen getroffen in het beleggingsplan en het financieel crisisplan om de dekkingsgraad te beschermen tegen een (te) grote terugval. Momenteel weet niemand hoe deze crisis op de financiële markten zich verder gaat ontwikkelen en wanneer we uit deze crisis komen. Het pensioenfonds zal op dagelijkse en wekelijkse basis de dekkingsgraad volgen. De maatregelen uit het beleggingsplan en het financieel crisisplan zullen leidend zijn voor het bestuur om deze financiële crisis te bedwingen.

Naast de financiële risico's spelen bij een pandemie ook de niet financiële risico's van het pensioenfonds een rol. Deze zijn voor het coronavirus in kaart gebracht. Maatregelen die getroffen worden zijn onder meer het niet meer fysiek vergaderen en het monitoren van maatregelen die door de uitvoerder zijn getroffen. In de risico inventarisatie is uitgegaan van de gedefinieerde risico's in het IRM beleid en aanvullende geïdentificeerde risico's. Een door het bestuur ingestelde task force monitort de gestelde niet financiële risico's.

Maatschappelijk verantwoord en duurzaam

Een waardevol pensioen nu en in de toekomst is ook maatschappelijk verantwoord en duurzaam. Het pensioenfonds ziet steeds meer deelnemers voor wie dat bij het opbouwen van pensioen belangrijk is en die niet willen dat hun pensioenopbouw schade toebrengt aan samenleving en milieu. Bpf Koopvaardij onderkent dat en draagt in haar beleggingsbeleid steeds meer bij aan verantwoord en duurzaam beleggen. Zo komt verantwoord beleggingsbeleid niet alleen voort uit risicomanagement maar ook uit de wens om met het beleggingsbeleid negatieve impact van beleggingen te vermijden en zo mogelijk een positieve bijdrage te leveren aan de uitdagingen waar het pensioenfonds in de wereld voor staat.

Informatiemanagement: beheersbaar en doelmatig

Pensioenfondsen hebben te maken met steeds meer datastromen, zo ook Bpf Koopvaardij; vooral data van deelnemers en over de opgebouwde pensioenen. Die datastromen ziet het pensioenfonds alleen maar toenemen in onze informatiegerichte samenleving. Tegelijkertijd ziet het pensioenfonds ook steeds meer informatie-uitvragen en -uitwisselingen die de nodige inspanning vergen van de sector. Informatie is daarmee een spilfunctie geworden. Het is dan ook essentieel voor pensioenfondsen om zo goed en efficiënt mogelijk met gevoelige data om te gaan en informatiestromen zo effectief en efficiënt mogelijk in te richten. Immers, het is primair in het belang van de deelnemers dat zij gemakkelijk inzicht kunnen krijgen in hun pensioen, zonder dat dit leidt tot administratieve rompslomp of hoogoplopende kosten voor de pensioenfondsen. De digitale omgeving van pensioenfondsen vraagt ook om steeds diepgaander kennis van systemen en van goede beheersmaatregelen. De digitale omgeving biedt enorme mogelijkheden voor het verwerken en analyseren van gegevens en communicatie met deelnemers. Tegelijkertijd ontstaan hierdoor nieuwe risico's op het gebied van bijvoorbeeld dataveiligheid, privacy en procesbeheersing. Risico's die van grote invloed kunnen zijn op het vertrouwen van deelnemers in de tweede pijler.

In de komende jaren is het cruciaal dat het pensioenfonds de doelmatigheid en het beheer van de vele informatiestromen effectief en efficiënt inricht, zodat de beschikbare informatie steeds ten dienste kan blijven staan van het waardevolle pensioen dat pensioenfondsen voor hun deelnemers willen realiseren. Het proactief doorgronden en beheersen van risico's op het gebied van IT, Cloud en Cybersecurity is daarmee voor pensioenfondsen een steeds belangrijker onderdeel van besturen. Pensioenfondsen moeten regie hebben op zowel de kansen als de risico's in de keten van uitbesteding en moeten dit kunnen aantonen richting toezichthouders en deelnemers. Een aantal thema's zal centraal staan zoals cybersecurity, innovatie en verandervermogen.

Kosten van informatiemanagement

De kosten van informatiemanagement moeten redelijk zijn. Hoe lager de kosten des te hoger de pensioenen van onze deelnemers. Het pensioenfonds kijkt naar mogelijkheden om kosten te besparen en processen efficiënt in te richten. Zo is de uitwisseling van gegevens een aandachtspunt. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de uitwisseling van gegevens tussen Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) en MN, het vinden van 'onvindbare' deelnemers en de attestatie de vita (in-leven-verklaring) en informatie over arbeidsongeschiktheid van deelnemers. Veelal moeten hiervoor, zeker nu de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht is, extra regels worden opgesteld. Het pensioenfonds wordt geconfronteerd met oplopende kosten van het gebruik van DigiD. Het pensioenfonds betaalt voor elke keer dat wordt ingelogd door deelnemers. Er wordt op basis van een staffelsysteem ook betaald voor raadpleging van de Basisregistratie Personen (BRP). Samen met de Pensioenfederatie zet het pensioenfonds zich in voor kostenverlaging voor de sector en daarmee voor onze deelnemers.

Nieuw Pensioencontract

Het regeerakkoord is stevig gestoeld op de contractvariant persoonlijk pensioenvermogen met collectieve risicodeling. Tegelijkertijd hecht het kabinet aan een pensioenovereenkomst van de SER en wil sociale partners aan het roer laten. Het alternatieve pensioencontract, dat binnen het verband van de SER werd verkend, omvat de opbouw van een persoonlijk pensioenvermogen met collectieve risicodeling en de focus op een zo stabiel mogelijk pensioen in de uitkeringsfase. Het doel: een pensioen dat zowel eerder perspectief biedt op indexatie als beter inzicht in het opgebouwde pensioen. Een pensioen dat past bij de veranderingen die gaande zijn in de samenleving, arbeidsmarkt en economie. Het opent de weg naar een pensioenstelsel met meer mogelijkheden voor maatwerk en keuzemogelijkheden binnen de pensioenregeling en kan daarmee een bijdrage leveren aan het herstel van vertrouwen in de pensioensector. Daarbij zal een vorm van verplichtstelling passend bij het alternatieve pensioencontract nodig zijn. De verplichtstelling voorkomt dat werknemers te weinig sparen, verschaft continuïteit om welvaartswinst van collectieve risicodeling te kunnen incasseren en gaat neerwaartse concurrentie op arbeidsvoorwaarden tegen.

Volgens het regeerakkoord wordt voor alle contracten een leeftijdsonafhankelijke premie verplicht en krijgen de deelnemers een opbouw die past bij de ingelegde premie (degressieve opbouw). Een onderbouwing voor een objectieve rechtvaardiging zou gezocht kunnen worden in werkgelegenheids- of arbeidsmarktbeleid ter bevordering van arbeidsparticipatie van bepaalde leeftijdscategorieën. Cruciaal hierbij is of de arbeidsmobiliteit van bepaalde leeftijdscategorieën wordt bevorderd.

Wil een alternatief pensioencontract kunnen worden geïntroduceerd dan vergt dit dat de overheid helderheid geeft over de wettelijke randvoorwaarden. Eén van de randvoorwaarden is een fiscaal stelsel

dat ruimte geeft aan sociale partners om pensioenregelingen af te spreken waarbij de collectiviteit alle werkenden kan omvatten dus ook de mensen met een hoger inkomen. Het fiscale kader moet verder zowel gedurende de transitie als in de eindsituatie voldoende ruimte bieden voor een adequate pensioenopbouw.

Het regeerakkoord bevat geen pakkend antwoord op de vraag hoe de transitie gemaakt moet worden en hoe de lasten eerlijk verdeeld kunnen worden. Volgens het regeerakkoord krijgen sociale partners gedurende een beperkte implementatieperiode de ruimte om de regelingen aan te passen aan de nieuwe manier van pensioenopbouw en eventueel over te stappen op een nieuw pensioencontract.

Verder is belangrijk dat de overheid een bijdrage levert aan het mitigeren van de risico's bij 'invaren' in de vorm van het wettelijk mogelijk maken van een collectieve overgang naar een nieuwe regeling en tijdelijk meer premieruimte biedt die fiscaal wordt gefaciliteerd omwille van een verkorting van de transitieruimte als partijen daartoe besluiten.

De Pensioenfederatie heeft diverse werkgroepen in het leven geroepen om vorm te geven aan de wijze waarop het pensioenakkoord vorm kan worden gegeven ook met het oog op de uitvoerbaarheid. Bpf Koopvaardij volgt deze ontwikkelingen nauwlettend.

Het dossier zal door het pensioenfonds in 2020 nauwgezet worden gevolgd. Voorzieningen zullen worden getroffen door MN bij de nieuwbouw van de pensioenadministratie (nieuwe pensioenstroom). Indien de overheid in 2020 uitkomt met de eerste maatregelen ten aanzien van het pensioenakkoord dan zal een wendbaarheidstoets door MN worden uitgevoerd ten einde compliant te zijn aan de maatregelen van de regering op het gebied van het pensioenakkoord.

Marktordening in beweging

De pensioenmarkt staat al jaren onder druk. Dat uit zich in de tweede pijler onder andere door lage dekkingsgraden, versoeringen van pensioenregelingen en verwachtingen bij werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden die niet worden waargemaakt.

Veranderingen betekenen niet alleen risico's, maar bieden ook kansen. Gevolgen en impact van gewijzigde regulering op de marktordening, waarbinnen de pensioenfondsen opereren worden nu vaak, per beleidsdossier en derhalve geïsoleerd, gezien. Het is van belang dat bij de inrichtingskeuzes voor een ander pensioenstelsel, nadrukkelijk ook de risico's en kansen van het speelveld waarbinnen de pensioensector opereert, in samenhang worden gezien. Uitgangspunt daarbij is dat de belangen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden leidend zijn.

Den Haag, 13 mei 2020

R. Kloos
Voorzitter

H.J.A.H. Hijlkema
Plaatsvervangend Voorzitter

M.H.W. van Dam

C.C. van der Sluis

R.M. Eltingh

M.M. Verheul

G.X. Hollaar

A.W.P.M. Zimmerman

P.G. van der Horst

Pensioenraad: Verslag, bevindingen en oordeel over 2019

Ook dit verslagjaar heeft de pensioenraad, mede door de beschikbaar gestelde informatie en faciliteiten door het bestuur en het bestuursbureau, zijn taken en bevoegdheden voor de belanghebbenden van Bpf Koopvaardij kunnen uitvoeren.

In 2019 is de pensioenraad tien keer voor overleg bijeengekomen. Daarnaast is er twee keer met het bestuur en de raad van toezicht vergaderd. De pensioenraad heeft afgelopen jaar een aantal kennissessies gehouden. Zo zijn onderwerpen als invulling oordeelsvorming, Strategisch Beleggingskader, verdieping op de kwartaalrapportages vermogensbeheer, toekomst pensioenstelsel, haalbaarheidstoets en de URM methodiek besproken. Verder heeft de pensioenraad een positief advies gegeven op de herbenoeming van de voorzitter van de raad van toezicht per 1 juli 2019.

Oordeel en bevindingen

De pensioenraad geeft hieronder een samenvatting van zijn bevindingen, een oordeel over het beleid van het bestuur en waar van toepassing de aanbevelingen:

Governance

De pensioenraad is van mening dat de governance van het pensioenfonds op orde is en het bestuur de Code Pensioenfondsen toepast. Een van de normen uit de Code wordt niet nageleefd, hier wordt door het bestuur uitleg over gegeven. De pensioenraad beveelt het bestuur aan om zich te blijven inspannen om de diversiteitsnormen te realiseren en om voldoende mensen uit de sector aan te trekken voor zowel het bestuur als de pensioenraad. De pensioenraad constateert dat de bezetting van de pensioenraad per 1 april 2020 vrijwel volledig is.

Openheid door bestuur

Het bestuur is transparant over zijn beleidskeuzes en activiteiten. Via onder meer presentaties krijgt de pensioenraad hierin voldoende inzicht. Met de haalbaarheidstoets is inzichtelijk gemaakt dat het pensioenresultaat van het pensioenfonds binnen de gestelde korte- en lange termijn grenzen blijft. Het bestuur stelt zich bij de overleggen constructief op.

IT-risico's

Ook in 2019 hebben wij mogen constateren dat zowel het bestuur als de raad van toezicht nauwlettend de vorderingen hebben gevolgd van de Nieuwe Pensioen Stroom (NPS). Beide organen hebben dit in het kader van hun verantwoordelijkheden als speerpunt benoemd. Alhoewel de realisatie van NPS tot nu toe tegenvalt en er vertraging is opgetreden vindt de pensioenraad het een goede zaak dat het bestuur de vorderingen van NPS monitort en adviseert aan het bestuur dit ook het komende jaar te blijven doen.

De pensioenraad oordeelt dat de wijze waarop door het bestuur invulling wordt gegeven aan het beheersen van de risico's goed is.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsplan 2020 is gedeeld met en nader toegelicht aan de pensioenraad. Er wordt goed ingespeeld op en gekeken naar de risico/rendement verhoudingen. De pensioenraad ziet dat de ontwikkelingen rondom het thema Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) naar de toekomst toe

een steeds belangrijker rol spelen, en constateert dat het bestuur dit goed heeft opgepakt. De pensioenraad adviseert om deze ontwikkeling door te zetten.

Klachten

De pensioenraad wordt door het bestuur geïnformeerd over de klachten die door belanghebbenden worden ingediend. Uit het klachtenoverzicht over 2019 blijkt dat het aantal klachten net als eerdere jaren zeer beperkt was. De klachten zijn naar het oordeel van de pensioenraad op zorgvuldige wijze behandeld.

Oordeel

De pensioenraad heeft een positief oordeel over het beleid dat het bestuur over 2019 heeft gevoerd.

Aanbevelingen

- De pensioenraad beveelt het bestuur aan om zich te blijven inspannen om de diversiteitsnormen te realiseren en voldoende mensen uit de sector aan te trekken voor zowel het bestuur als de pensioenraad.
- De pensioenraad beveelt het bestuur aan om samen met de sociale partners blijvend en veelvuldig te communiceren over besluiten die genomen worden over de inhoud van de pensioenregeling.
- Het slagen van NPS om hiermee de uitvoering robuust en bestendig te maken en om innovaties en een nieuw stelsel aan te kunnen is essentieel voor Bpf Koopvaardij. Aanbevolen wordt om vinger aan de pols te houden en een fall back scenario achter de hand te houden. Deze aanbeveling blijft wat ons betreft bestaan gedurende het proces van voorbereiding en integratie.
- De pensioenraad adviseert het bestuur om door te gaan met het handhaven van de verplichtstelling.
- De pensioenraad ziet de ontwikkelingen rondom het thema Maatschappelijk Verantwoord Beleggen naar de toekomst toe een steeds belangrijker rol speelt en adviseert het bestuur hiermee door te gaan.
- De pensioenraad adviseert het bestuur aandacht te blijven houden voor de achterban en wat er bij hen speelt.

Den Haag, 13 mei 2020

Namens de pensioenraad van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij

Jelle de Boer,

Plaatsvervangend Voorzitter Pensioenraad

Dirk Lakerveld,

Plaatsvervangend Secretaris Pensioenraad

Reactie van het bestuur op de bevindingen en het oordeel van de pensioenraad

Het bestuur bedankt de pensioenraad voor het positieve oordeel over 2019 en zal ook in 2020 op hetzelfde pad verder gaan.

Rapportage Raad van Toezicht Bpf Koopvaardij over 2019

Inleiding

Deze rapportage bevat de bevindingen van de Raad van Toezicht (hierna: RvT) naar aanleiding van haar onderzoek naar het functioneren van het bestuur van Bpf Koopvaardij over 2019. De RvT heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De RvT is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan de Pensioenraad (hierna: PR), via de PR aan de werkgevers, en in het bestuursverslag. De RvT staat het bestuur met raad ter zijde. Daarnaast heeft de RvT goedkeuringsrechten ten aanzien van een aantal bestuursbesluiten. De RvT volgt bij het uitvoeren van haar taak de toezichtcode van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector.

De RvT heeft voor 2019 een aantal speerpunten opgesteld waarop de RvT zich specifiek heeft gericht.

De RvT heeft in dat kader in dit verslagjaar in het bijzonder aandacht geschonken aan:

- *Kwaliteit van de uitbesteding*, met o.a. NPS, Risk, pensioenbeheer, aandeelhoudersbelang, bestuursbureau, fiduciair beheer en de evaluatie van o.a. het bestuursmodel;
- *Toekomstbestendigheid van het pensioenfonds*, met o.a. doel van het pensioenfonds, de bestuurlijke continuïteit en de interne en externe omgeving;
- *Werking IORP II*, met o.a. de implementatie, toegevoegde waarde (materieel), opgestapeld beleid van de sleutelfunctiehouders, de materiële waarde en de governance.

Belangrijkste waarnemingen en aandachtspunten over 2019

1. De inrichting en het functioneren van de governance in de praktijk

Het jaar 2019 heeft qua governance sterk in het teken gestaan van de implementatie van de IORP II sleutelfuncties. De RvT constateert dat het bestuur dit voortvarend heeft aangepakt. Het bestuur heeft de keuze gemaakt om de sleutelfunctiehouders Risicobeheer en Audit binnen het bestuur te beleggen en heeft ook de bijbehorende escalatie naar de RvT geregeld. De vervullerfunctie Risicobeheer is buiten het fonds belegd door de inhuur van een ervaren en deskundige risicomanager. Voor de vervulling van de audit is gekozen voor het onderbrengen bij de Audit van MN. De sleutelfunctiehouder Audit werkt hierbij samen met de sleutelfunctiehouders van PME en PMT. Dit leidt tot een efficiënte aanpak, waarbij voldoende aandacht is voor de verschillen per fonds. De RvT vraagt aandacht voor de bestuurlijke aspecten, zodat duidelijk wordt vastgelegd dat het plan van aanpak onder verantwoordelijkheid van de sleutelfunctiehouder aan het bestuur wordt voorgelegd ter vaststelling. De sleutelfunctiehouder Audit heeft het afgelopen jaar al invulling gegeven aan zijn rol. Zo ook de sleutelfunctiehouders Risicobeheer en Actuarieel, waarbij de laatste rol bij de waarmerkend actuaris is ondergebracht. Geconstateerd is dat de eerste ervaringen zijn opgedaan met de sleutelfunctiehouders. Een eerste evaluatie zal in 2020 plaatsvinden. De RvT constateert met genoegen dat niet alleen de opzet maar ook de werking van de sleutelfunctiehouders bij het pensioenfonds al ingeregeld zijn.

Dit jaar heeft actualisatie plaatsgevonden van tal van documenten betreffende de governance. Tevens zijn charters opgesteld voor de sleutelfunctiehouders. Ook is het opleidingsplan voor 2020 opgesteld. In het verslagjaar heeft het bestuur na zorgvuldige voorbereiding en na een positief advies van de PR en goedkeuring van de RvT over het beleid, voorzover de RvT daarover gaat, een geactualiseerd

beloningsbeleid vastgesteld. De RvT constateert dat de in 2019 geplande zelfevaluatie door omstandigheden is uitgesteld tot begin 2020.

De voorzitter van de RvT is in 2019 herbenoemd en de raad heeft eind 2019 de jaarlijkse zelfevaluatie gedaan in eigen kring.

2. Het functioneren van het bestuur, inclusief cultuur en gedrag

Zoals eerder aangegeven is aan de implementatie van IORP II veel tijd en aandacht besteed. Zorgvuldige afweging heeft geleid tot de onder 1. genoemde keuzes. In 2019 is ook de continuïteit van het bestuur aan de orde geweest. Heel direct door tijdelijke afwezigheid wegens ziekte van de voorzitter. Deze is goed opgevangen door de plaatsvervangend voorzitter. Dit geeft echter het belang van de continuïteitsdiscussie goed aan. Uit de laatste kwetsbaarheidsanalyse is gebleken dat het pensioenfonds niet als kwetsbaar wordt beschouwd en ook op de middellange termijn bestaansrecht heeft. De bestuurlijke continuïteit is een aandachtspunt dat constant op het netvlies van het bestuur staat. De RvT volgt dit nauwgezet. Ook de herbenoemingen in 2020 zijn in dit kader van belang.

Het afgelopen jaar heeft de RvT aandacht gevraagd voor de bijdrage van de RvT aan het functioneren van het fonds als geheel, mede in het kader van het continuïteitsvraagstuk. De RvT en het bestuur hebben de onderlinge verhoudingen besproken en geherdefinieerd vanuit de onderscheiden rollen. Dit heeft geleid tot nadere werkafspraken. Het successieplan is inmiddels opgesteld. De RvT heeft er vertrouwen in dat met uitvoering van deze afspraken de kwaliteit van de besturing van het pensioenfonds verder geoptimaliseerd zal worden.

De RvT ervaart grote betrokkenheid van het bestuur bij het fonds. Door in de voorleggers de bestuurlijke aspecten nog concreter te belichten kan dat er aan bijdragen dat discussies zich meer richten op de bestuurlijke afwegingen, zonder teveel in details te verzeilen. Ook het meegeven van een 'bestuurlijke vraag' aan de uitvoeringsorganisatie, zoals het bestuur al heeft opgepakt, helpt hierbij. Het vastleggen van de bestuurlijke afwegingen is ook een continu punt van aandacht. Ook hierbij kunnen de voorleggers behulpzaam zijn. De RvT stelt vast dat het bestuur structureel aan het einde van iedere bestuursvergadering aandacht besteedt aan de board room dynamics via een reflectie op de vergadering.

Het stakeholdermanagement is complex wat betreft MN met de uitbestedingsrelatie enerzijds en de aandeelhoudersrelatie anderzijds. Het bestuur is zich bewust van de complexiteit van deze dubbele verhouding en draagt er zorg voor de positie per geval goed te definiëren. De RvT ziet het als aandachtspunt de verschillende relaties met stakeholders vast te leggen in een overzicht naar aard, frequentie en rol. Dit betreft naast MN bijv. ook de relatie met sociale partners, de aangesloten werkgevers, DNB en AFM, de PR en RvT, de waarmede actuaris, sleutelfunctiehouders en de Compliance officer.

3. Balansbeheer en risicomanagement

Het jaar 2019 was op het gebied van balansbeheer en beleggingen aanzienlijk rustiger dan de voorgaande paar jaren, die voor een belangrijk deel in het teken stonden van het on-site onderzoek van DNB naar beleggingen en risicobeheer, en van de ALM-studie. Op grond van de ALM-studie was in 2018 besloten tot een hogere strategische allocatie naar de returnportefeuille, namelijk van 30% naar 40%. In 2019 zijn de eerste stappen gezet voor wat betreft de verhoging van de weging naar de

returnportefeuille. In 2020 zal dit voortgezet worden. De RvT kan zich vinden in deze gefaseerde overgang naar het nieuwe, meer risicovolle strategische beleid, gezien de stand van en situatie op de financiële markten.

In het strategisch beleggingskader is vastgelegd, dat bij een daling van de actuele UFR dekkingsgraad tot onder de 107,5% het pensioenfonds expliciet uitspraak zal doen of het strategisch beleggingsbeleid zal worden voortgezet of dat voor de kortere termijn een ander risicoprofiel noodzakelijk wordt geacht. De RvT had daar in 2018 bij aangegeven, dat eventuele aanpassingen van het strategische beleggingsbeleid wel zeer zorgvuldig onderzocht en onderbouwd moeten worden. Deze eventuele aanpassingen passen weliswaar binnen het bredere strategisch beleggingskader, maar kunnen wel langetermijneffecten hebben. Door de sterke daling van de (lange) rente in de zomermaanden van 2019 leek de situatie van een actuele UFR dekkingsgraad onder de 107,5% zich onverhoopt snel voor te gaan doen. De discussie binnen het bestuur ten aanzien van de bescherming van de dekkingsgraad, bedoeld om een al te scherpe verdere daling van die dekkingsgraad te voorkomen, kwam daardoor in een stroomversnelling, waardoor een aantal in de ogen van de RvT noodzakelijke aandachtspunten onderbelicht dreigden te raken. Mede geholpen door een kentering in de ontwikkeling van de dekkingsgraad, waardoor de urgentie van mogelijke aanpassing van het risicoprofiel verminderd werd, konden uiteindelijk alle aandachtspunten van de RvT mee in overweging worden genomen. Dit heeft geresulteerd in een beleggingsplan 2020 met heldere afspraken over de geleidelijke afbouw van het risicoprofiel bij een actuele UFR dekkingsgraad lager dan 107,5%.

Over geheel 2019 heeft de actuele UFR dekkingsgraad uiteindelijk zelfs een stijging laten zien, en wel van 112,6% naar 113,1%. Door de dip van de actuele UFR dekkingsgraad gedurende het jaar daalde de beleidsdekkingsgraad echter van 113,7% tot 112,2%, die daarmee onder de ultimo 2019 vereiste dekkingsgraad van 112,4% uitkwam, waardoor het pensioenfonds in een reservetekort terecht is gekomen en begin 2020 een herstelplan zal moeten indienen.

In 2019 bleek de matchingportefeuille relatief sterk achter te blijven bij de doelstelling, met als gevolg een negatieve bijdrage aan de dekkingsgraadontwikkeling. De RvT begrijpt dat de resultaten van 2019 niet in isolatie moeten worden bekeken, en dat een meerjarig perspectief van belang is, maar acht het wel raadzaam dat het bestuur evalueert of dergelijke uitslagen van de matchingportefeuille versus de doelstelling van die portefeuille wenselijk zijn en welke consequenties dit eventueel heeft voor de samenstelling van de matchingportefeuille.

Het eerder genoemde DNB-onderzoek had ook betrekking op risicobeheer. Zoals vorig jaar reeds geconstateerd is het risicomanagement mede door opvolging van de aanbevelingen uit dat DNB-onderzoek op een hoger plan gekomen. Er is sprake van een uitgewerkt integraal risicomanagement proces waarbij het three-lines-of-defence-model is geïmplementeerd. Het risicodenken is geïntegreerd in het besluitvormingsproces van het bestuur door middel van risicoparagrafen en risico-opinies. Het pensioenfonds heeft via het bestuursbureau een eigen risicomanager voor de 2e lijn ingehuurd, die in dienst is van MN. Zijn onafhankelijkheid dient periodiek getoetst te worden. Daar ook het bestuursbureau een dienst is die het pensioenfonds van MN afneemt, is deze opzet naar de mening van de RvT een continu punt van aandacht in het kader van de countervailing power richting MN. Daarnaast wordt in belangrijke mate gebruik gemaakt van de risicomanagementfunctie van de uitvoerder MN. Het bestuur zal erop toe moeten zien dat de dienstverlening van MN voldoet aan de wensen van het bestuur en dat risicorapportages en risico-opinies bestuurlijk van aard zijn, en specifiek voor Bpf Koopvaardij.

In het kader van IORP II is vanuit het bestuur een (beoogd) sleutelfunctiehouder risicobeheer benoemd. Op kwartaalbasis levert deze een integraal risicomanagement (IRM) rapportage op, welke door het bestuur besproken wordt alsook aan de RvT wordt toegezonden. De RvT is van mening dat de (beoogd) sleutelfunctiehouder risicobeheer zich serieus van zijn taak kwijt.

De Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) 2019 is in 2019 in samenwerking met de externe compliance officer voorbereid en in december 2019 door het bestuur vastgesteld.

Wat betreft IT risico's baart met name het project NPS van MN zorgen. Deze zorgen zijn in 2019 toegenomen in plaats van afgenomen. Het pensioenfonds is zich hier terdege van bewust en op adequate wijze betrokken bij het project. De toegenomen zorgen betekenen wel dat die betrokkenheid opgeschaald is.

4. Algemene gang van zaken

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de uitvoering van de pensioenregeling bij één uitbestedingspartner, MN Services, ondergebracht. Via contracten zijn o.a. de gemaakte afspraken, de gevraagde performances en de tarieven vastgelegd. Het bestuur wordt door MN via o.a. maand- en kwartaalrapportages op de hoogte gehouden van de performance. Tevens bereidt MN bestuursnotities voor die, via het bestuursbureau en vervolgens via de Portefeuillehouders of het Dagelijks Bestuur, op de bestuurstafel belanden. Deze notities betreffen o.a. voorstellen over wijziging van de pensioenregeling naar aanleiding van (wettelijke) ontwikkelingen in het pensioenveld.

De RvT vindt dat het bestuur met deze inrichting in zijn algemeenheid 'in control' is. Tevens is de RvT van mening dat de fondsdocumentatie op orde is.

De RvT spreekt hierbij zijn waardering uit over de transparante wijze waarop het bestuur de RvT informeert en in staat stelt bij bestuursvergaderingen aanwezig te zijn en te spreken met externe betrokkenen bij het pensioenfonds.

Naleving Code Pensioenfondsen

Het bestuur past de Code Pensioenfondsen toe en doet daarvan verslag aan de hand van de acht thema's die in de Code zijn opgenomen.

De RvT heeft kennisgenomen van het overzicht over de naleving van de Code Pensioenfondsen door het fonds en constateert dat het pensioenfonds de Code naleeft of daar waar er van wordt afgeweken, dit nader toelicht in het jaarverslag.

Pensioenbeleid en juridische zaken

In het najaar van 2019 hebben de sociale partners enkele besluiten genomen met betrekking tot de premie 2020. Deze besluiten zijn genomen na meerdere keren schriftelijk door het bestuur over de relevante cijfers te zijn geïnformeerd. De besluiten zijn zodanig dat met een ongewijzigde premievaststelling ten opzichte van 2019 er voor 2020 géén wijziging van de pensioenregeling nodig is. In 2019 was dit wel nodig. Voor 2020 is naast de premie van 25,9% van het pensioengevend salaris er nog een aanvullend bedrag ad € 6,6 miljoen nodig. Dit bedrag is gedeeltelijk aan het premie-egalisatiedepot en gedeeltelijk aan de AIP-reserve onttrokken.

In de vergadering van 29 november 2019 heeft het bestuur besloten dat het pensioenfonds de besluiten van de sociale partners kan uitvoeren. Voor de AIP-reserve vindt in 2020 een preciezere vaststelling plaats. De uitkomst hiervan bespreekt het pensioenfonds met de sociale partners.

De RvT heeft geconstateerd dat het bestuur het proces om de besluiten van de sociale partners te kunnen uitvoeren zorgvuldig heeft doorlopen.

In 2019 heeft het bestuur het aansluitingsbeleid van het pensioenfonds (verder) geformaliseerd en vastgesteld. Dit aansluitingsbeleid behelst kortweg of en in hoeverre een werkgever zich verplicht dient aan te sluiten bij het pensioenfonds. Ook zijn de (on)mogelijkheden tot een vrijwillige aansluiting alsook een vrijstelling tot de verplichte aansluiting opgenomen.

De RvT vindt het een goede zaak dat het aansluitingsbeleid nu (verder) geformaliseerd en vastgelegd is.

In de pensioenadministratie moeten er weleens herzieningen worden gedaan op de pensioenen van actieven dan wel pensioengerechtigden. Dit kan positieve of negatieve gevolgen op de pensioenen van deze deelnemers c.q. pensioengerechtigden hebben. In 2019 is een beleidskader ontwikkeld hoe het pensioenfonds met de negatieve materiële gevolgen voor de deelnemer of pensioengerechtigde om gaat.

Het belangrijkste doel van dit beleidskader is het realiseren van consistentie in de uitvoering bij herzieningen door de pensioenbeheerder MN.

Dat een dergelijk beleidskader ontwikkeld en vastgelegd is onderschrijft de RvT van harte.

Om het aantal individuele pensioendossiers, waarover het bestuur een besluit moet nemen, terug te dringen heeft het bestuur besloten voor een aantal specifieke situaties mandaat tot afhandeling aan MN te verlenen. Via de kwartaalrapportages houdt MN het bestuur op de hoogte van de uitvoering van deze mandaten.

De RvT vindt de verdere mandatering aan MN een goede ontwikkeling. Het bestuur hoeft nu niet onevenredig veel tijd aan deze individuele dossiers te besteden. Met de terugkoppeling via de kwartaalrapportage kan het bestuur toch voldoende de vinger aan de pols houden.

De beleidsdekkingsgraad is eind 2019 112,2% en de vereiste dekkingsgraad is 112,4%. Op grond van het vastgestelde toeslagenbeleid is er dan voldoende financiële ruimte om toeslag te verlenen. Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2020 de pensioenen met 0,41% te verhogen.

Het bestuur heeft daarentegen ook besloten de toegezegde voorwaardelijke VPL-aanspraken met 11,1% te korten. Oorzaak van de korting is de steeds lagere rente waardoor de VPL-schuld zodanig is gestegen dat het bestuur niet korten in 2020 niet evenwichtig vindt.

De RvT constateert dat het bestuur het proces tot beide besluiten zorgvuldig heeft doorlopen en daarbij de diverse belangen evenwichtig heeft afgewogen.

Missie, visie, strategie

De missie en visie van het pensioenfonds zijn in 2019 niet veranderd t.o.v. de jaren ervoor. De strategie (met bijbehorende risicohouding) ter realisatie van de missie is nog steeds conform datgene dat vastgelegd is in het strategiedocument 2017-2021. De belangrijkste ambities na de evaluatie in december 2018 zijn: verlagen van de kosten voor het pensioen- en vermogensbeheer en samenwerking met andere maritieme pensioenfondsen. Dit laatste heeft nog niet tot resultaten geleid. Jaarlijks vindt er een evaluatie van de strategie plaats.

Over de missie, visie en strategie rapporteert het bestuur jaarlijks in het jaarverslag.

Uitbesteding pensioenbeheer

Het pensioenfonds heeft het pensioenbeheer al jaren uitbesteed bij MN Services. De afspraken hierover zijn contractueel vastgelegd. Via schriftelijke dan wel mondelinge rapportages wordt het bestuur van de performance van de uitbesteding op de hoogte gehouden. Het bestuur is zich onverminderd en in toenemende mate bewust van het belang van het in control zijn met betrekking tot de uitbesteding.

De RvT heeft geconstateerd dat de jaarlijkse evaluatie van de uitbestedingsrelatie voor het pensioenbeheer heeft plaatsgevonden. Dit is in februari 2019 aan de orde geweest. De score was over het geheel nagenoeg hetzelfde als over de laatste jaren. Verbeterpunten zijn 1) het onderdeel “onregelmatigheden” (incidenten, impact en oplossing ervan) als ook 2) het meer proactief meedenken van MN met het bestuur.

De kwaliteit van de rapportages en het onderdeel communicatie zijn punten die verbeterd zijn.

De RvT vindt het, net als het bestuur, belangrijk dat het bestuur scherp blijft op de relatie met de pensioenuitvoerder en dat er gestreefd wordt naar continue verbetering.

Voor zijn toekomstbestendigheid in het kader van het nieuwe pensioenstelsel is het pensioenfonds in belangrijke mate afhankelijk van de uitvoerder. De daarvoor benodigde veranderingen in systemen en processen bij MN blijven al jaren de nodige uitdagingen en vertragingen kennen. De RvT constateert dat het bestuur de juiste rol inneemt richting MN; enerzijds betrokken en vertegenwoordigd, anderzijds met de afstand die hoort bij een gezonde klant-leveranciersrelatie.

Om zich beter voor te bereiden op de toekomst met het nieuwe pensioenstelsel in relatie tot de huidige pensioenuitvoerder acht de RvT het, nog meer dan afgelopen jaar, een belangrijk aandachtspunt voor het bestuur om, voor wat de uitbesteding pensioenbeheer betreft, in 2020 een gedetailleerd “Plan B” uit te werken.

Uitbesteding Vermogensbeheer/fiduciair beheer

De RvT heeft voorts geconstateerd dat ook de jaarlijkse evaluatie van de uitbestedingsrelatie voor het vermogensbeheer heeft plaatsgevonden. Dit is eveneens in februari 2019 aan de orde geweest. De einduitkomst van de daartoe gehanteerde balanced score card is op hoofdlijnen vergelijkbaar met het jaar daarvoor, individuele scores verschillen marginaal. De totale score is ruim voldoende, onderliggend is sprake van hogere en lagere scores. Zo wordt evenals bij de evaluatie vorig jaar de totale score negatief beïnvloed door de relatieve performance. De RvT vindt het belangrijk dat het bestuur scherp blijft op de relatie met de uitvoerder en dat er gestreefd wordt naar continue verbetering.

In augustus 2019 werd de bandbreedte voor de rente-afdekking doorbroken als gevolg van marktbevingen (passieve breach). Het bleek vervolgens voor MN onduidelijk of zij direct moest bijsturen tot binnen de bandbreedte of dit eerst moest afstemmen met het pensioenfonds. Het heeft vervolgens enige tijd geduurd voordat de rente-afdekking bijgestuurd werd. Inmiddels is goed vastgelegd wat in een dergelijke situatie dient te gebeuren.

Een deel van de matchingportefeuille van het pensioenfonds wordt discretionair beheerd. Daarvoor is een bewaarbank (custodian) aangesteld. Deze wordt gemonitord, maar een brede evaluatie van de custodian in vergelijking met andere aanbieders heeft sinds de oorspronkelijke aanstelling nog niet plaatsgevonden. De RvT raadt het bestuur aan een dergelijke evaluatie voor 2020 te agenderen en dit vervolgens periodiek te blijven doen.

In de mandatering van MN zijn diverse restricties meegegeven voor de beheersing van het renterisico. Naar de mening van de RvT behoeven de daarbij gehanteerde begrippen en bandbreedtes inmiddels herijking. De RvT raadt het bestuur aan in 2020 de beheersmaatregelen voor het renterisico te evalueren.

5. Evenwichtige belangenafweging

De evenwichtige belangenafweging heeft bij de beleidsvorming en bij de besluitvorming voldoende aandacht van het bestuur. In de door het bestuur gehanteerde voorleggers wordt, voor zover van toepassing, standaard de invloed van een besluit voor verschillende groepen deelnemers benoemd. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de besluitvorming over de beleggingsmix, de premievaststelling en het toeslagenbesluit. Ook wordt hier in de verslaglegging expliciet aandacht aan besteed.

De RvT is van mening dat het hele bestuur zich naar het belang van het pensioenfonds als geheel richt. Tevens is zij van mening dat bij de relevante bestuursbesluiten evenwichtige belangenafweging voldoende aan de orde komt.

6. Communicatie

Er wordt op een correcte manier uitvoering gegeven aan het communicatiebeleidsplan 2019 – 2021. De communicatie is in overeenstemming met de wettelijke vereisten en gaat een stap verder dan alleen voldoen aan wet- en regelgeving.

Als voorbeeld van dit laatste zijn er in het najaar van 2019 drie pensioenbijeenkomsten, in Dordrecht, Hoofddorp en Zwolle, voor de actieven en pensioengerechtigden gehouden. Tijdens deze bijeenkomsten zijn de aanwezigen via presentaties geïnformeerd over actuele ontwikkelingen bij het pensioenfonds maar ook over nationale pensioenontwikkelingen. Onder andere het Pensioenakkoord is onderwerp van gesprek geweest. Totaal zijn er bij deze bijeenkomsten enige honderden deelnemers aanwezig geweest.

Voor 2020 heeft het bestuur besloten de website alsook de communicatiebulletins PensioenKompas en PensioenPeiling te updaten.

De RvT ziet door beide bovengenoemde punten dat het bestuur voortdurend bezig is de deelnemers te informeren maar ook om de communicatie naar de deelnemers verder te verbeteren en aan te passen.

Na balansdatum:

De wereldwijde uitbraak van het coronavirus heeft grote impact, zowel maatschappelijk als economisch, en daarmee ook op het pensioenfonds. Voor de hiermee gepaard gaande sterk toegenomen onzekerheden inzake de financiële positie van het fonds, verwijzen wij naar pagina 73 in het jaarverslag. De raad wordt door het bestuur en het bestuursbureau goed op de hoogte gehouden over de ontwikkeling van de dekkinggraad, de borging van de continuïteit en de eventuele maatregelen die getroffen worden.

Den Haag, 13 mei 2020

M. J. Hoekstra
Voorzitter

E.E. Hagen

J.A. Kuijsten

Reactie van het bestuur op de aanbevelingen van de raad van toezicht

Het bestuur bedankt de raad van toezicht voor haar inzet in en het positieve verslag over 2019 en zal ook in 2020 rekening houden met de door de raad van toezicht genoemde aandachtspunten.

Bijlage 1: Nevenactiviteiten

Naam	Nevenfunctie	Bezoldiging
Bestuur		
H.J.A.H. Hijlkema	Voorzitter bestuur Bpf. voor de Rijn- en Binnenvaart	Bezoldigd
	Onderlinge Waarborgmaatschappij AZVZ (Bestuurder)	Onbezoldigd
	Vereniging Zee-Risico 1967 (Bestuurder)	Onbezoldigd
	Stichting Scheepvaart (Bestuurder)	Onbezoldigd
	Stichting Sociaal Maritieme Voorzieningen Scheepvaart (Voorzitter)	Onbezoldigd
	Stichting de Beer (Bestuurder)	Onbezoldigd
	Port Welfare Committee (Bestuurslid)	Onbezoldigd
	Stichting Flag of Convenience office the Netherlands (Secretaris/Penningmeester)	Onbezoldigd
	Paritaire Commissies tewerkstelling niet-EU zeevarenden (Werknemerslid)	Onbezoldigd
Stichting De Zee (Bestuurder)	Onbezoldigd	
R. Kloos	Manager HR Marine Anthony Verder Rederijzaken B.V. (t/m januari 2019)	Bezoldigd
	Manager QHSSE bij Fugro (februari t/m juli 2019)	Bezoldigd
	Global Director Fleet Services Fugro (vanaf augustus 2019)	Bezoldigd
	Bestuurder Vereniging Werkgevers in de Handelsvaart	Onbezoldigd
A.W.P.M. Zimmerman	Bestuurslid Vereniging Deelnemers Nedlloyd Pensioenfonds (DNP)	Onbezoldigd
	Lid beleggingscommissie O&O fonds Zeescheepvaart	Onbezoldigd
	Lid beleggingscommissie OWM Zeerisico 1996 U.A.	Onbezoldigd
	Lid beleggingscommissie Vereniging Zeerisico 1967	Onbezoldigd
	Lid beleggingscommissie OWM AZVZ	Onbezoldigd
M.H.W. van Dam	Senior National Secretary Nautilus Int.	Bezoldigd
	Bestuurder Stichting Scheepvaart	Onbezoldigd
	Bestuurder vereniging Zeerisico '67	Onbezoldigd
	Bestuurder NOK	Onbezoldigd
	Bestuurder Huyskensfonds	Onbezoldigd
	Bestuurder OWM AZVZ	Onbezoldigd
	Bestuurder Zeerisico 97	Onbezoldigd
	Bestuurder Maritiem Platform Gepensioneerden	Onbezoldigd
R.M. Eltingh	Manager Compensation & Benefits Department Royal Wagenborg	Bezoldigd
C.C. van der Sluis	Bestuurslid St. Pensioenfonds voor de Woningcorporaties	Bezoldigd
	Bestuurslid St. Pensioenfonds KPN	Bezoldigd
	Visiteur bij enkele pensioenfondsen	Bezoldigd
	Begeleider van enkele verantwoordingsorganen	Bezoldigd
	Extern lid Risicomanagement Commissie Stichting Pensioenfonds APF	Bezoldigd

G.X. Hollaar	Adjunct-directeur Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders	Bezoldigd
	Lid raad van commissarissen Anker Verzekeringen	Bezoldigd
	Lid van raad van commissarissen Anker Insurance Company n.v.	Bezoldigd
	Lid van raad van commissarissen Anker Verzekert b.v.	Bezoldigd
	Voorzitter Stichting De Zee	Onbezoldigd
	Voorzitter Stichting Fonds Sociaal Maritieme Voorzieningen Scheepvaart	Onbezoldigd
	Voorzitter en onderhandelaar Vereniging van Werkgevers in de Handelsvaart	Onbezoldigd
	Tweede onderhandelaar Sociaal Maritiem Werkgeversverbond	Onbezoldigd
	Tweede onderhandelaar Netherlands Maritime Employers' Association	Onbezoldigd
	Tweede onderhandelaar Maritime Employers' Association Neptune	Onbezoldigd
Adviseur Internationale Arbeidsorganisatie (ILO), ILO minimum wage for AB seaman	Onbezoldigd	
M.M. Verheul	Bestuurslid Pensioenfonds Flexsecurity	Bezoldigd
	Lid raad van toezicht Pensioenfonds VLEP	Bezoldigd
	DGA ICC BV	
P.G. van der Horst	DGA Holee Maritime BV	Bezoldigd
	Vice-voorzitter Vereniging van Nederlandse oud-Loodsen	Onbezoldigd
L.M. Verbove-Kuijntjes (Aspirant)	HR Manager P&O NSF BV	Bezoldigd
	Voorzitter commissie van deskundigen Stichting Veilig Haven	Onbezoldigd
Raad van toezicht		
M.J. Hoekstra	Bestuurslid St. Het Nederlandse pensioenfonds	Bezoldigd
	Pensioenfederatie IMVO convenant	Bezoldigd
	Bestuurslid Viip	Onbezoldigd
	Voorzitter Raad van Toezicht Heineken Pensioenfonds	Bezoldigd
	Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds TNO	Bezoldigd
	Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds DSM	Bezoldigd
	Lid klankbordgroep Vitp	Onbezoldigd
	Lid werkgroep Ppo Vitp	Onbezoldigd
E.E. Hagen	Consultant bij BMO Global Asset Management	Bezoldigd
	Lid raad van toezicht St. Bpf. voor de Rijn- en Binnenvaart	Bezoldigd
	Visiteur bij enkele pensioenfonds	Bezoldigd
	Lid auditcommissie Stichting Pensioenfonds Pon	Bezoldigd
	Lid auditcommissie Pfd KLM-Cabinepersoneel	Bezoldigd
	Bestuurslid resp. vereffenaar Stichting Pfd Equens	Bezoldigd
	Lid raad van toezicht Pfd Openbare Bibliotheken	Bezoldigd
	Toehoorder raad van toezicht St. Pensioenfonds PostNL	Bezoldigd
	Lid redactie VBA Journaal	Onbezoldigd
J.A. Kuijsten	n.v.t.	

JAARCIJFERS

**Stichting Bedrijfspensioenfonds
voor de Koopvaardij**

2019

Jaarrekening

BALANS PER 31 DECEMBER (na resultaatbestemming)

		2019	2018
ACTIVA		x € 1.000	x € 1.000
Beleggingen voor risico pensioenfonds			
* Vastgoedbeleggingen	(1)	327.612	283.667
* Aandelen	(2)	629.074	484.364
* Vastrentende waarden	(3)	3.180.908	2.808.805
* Derivaten	(4)	222.678	67.446
* Overige beleggingen	(5)	102.179	164.649
		<hr/>	<hr/>
Totaal beleggingen		4.462.451	3.808.931
Vorderingen uit hoofde van beleggingen	(6)	3.544	19.274
Overige vorderingen en overlopende activa	(7)	8.443	10.692
Overige activa			
* Liquide middelen	(8)	173.585	177.845
		<hr/>	<hr/>
Totaal activa		4.648.023	4.016.742

PASSIVA		2019	2018
		x € 1.000	x € 1.000
Stichtingskapitaal en reserves	(9)		
* Algemene reserve	(10)	49.151	- 15.368
* Algemene reserve prepensioen	(11)	2.496	4.056
* Solvabiliteitsreserve	(12)	471.163	442.884
* Solvabiliteitsreserve prepensioen	(12)	4.498	4.484
* Bestemmingsreserve premie egalisatiedepot	(13)	7.850	2.500
		<hr/>	<hr/>
Totaal stichtingskapitaal en reserves		535.158	438.556
Technische voorzieningen			
* Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	(14)	3.792.977	3.411.883
* Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds - prepensioen	(15)	36.273	34.756
* Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds - AIP	(16)	784	915
* Overige technische voorzieningen	(17)	225	225
		<hr/>	<hr/>
Totaal technische voorzieningen		3.830.259	3.447.779
Langlopende schulden	(18)	28.144	32.848
Verplichtingen uit hoofde van beleggingen	(19)	251.776	94.811
Overige schulden en overlopende passiva	(20)	2.686	2.748
		<hr/>	<hr/>
Totaal passiva		4.648.023	4.016.742

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER HET BOEKJAAR

BATEN		2019	2018
		x € 1.000	x € 1.000
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers) (21)		58.549	62.375
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (22)		555.283	54.774
Overige baten (23)		6.678	148
Totaal baten		620.510	117.297
LASTEN			
Pensioenuitkeringen (24)		133.947	133.960
Pensioenuitvoeringskosten (25)		6.334	5.643
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen (26)			
voor risico pensioenfonds			
* Pensioenopbouw	51.218	44.923	
* Toeslagen (per 1 januari 2020 respectievelijk 2019)	15.563	19.097	
* Rentetoevoeging ¹⁾	- 7.983	- 8.822	
* Onttrekking voor uitkeringen	- 132.862	- 133.612	
* Onttrekking voor uitvoeringskosten	- 4.077	- 4.097	
* Wijziging marktrente	468.014	132.580	
* Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten	- 195	- 418	
* Aanpassing schattingswijziging	-	- 53.966	
* Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-	-	
* Overige mutaties	- 7.198	- 3.112	
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen		382.480	- 7.427
Mutatie overige technische voorzieningen (27)		-	27
Saldo overdrachten van rechten (28)		186	466
Overige lasten (29)		961	800
Totaal lasten		523.908	133.469
Saldo van baten en lasten		96.602	- 16.172
Bestemming saldo boekjaar:			
Algemene reserves ²⁾		64.519	- 67.631
Algemene reserve prepensioen		- 1.560	377
Solvabiliteitsreserve		28.279	48.187
Solvabiliteitsreserve prepensioen		14	395
Bestemmingsreserve premie egalisatiedepot ³⁾		5.350	2.500
		96.602	- 16.172

1) De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,235% (2018: -0,260%). Dit is de 1-jaarsrente per 1 januari 2019. Voor deze rente wordt uitgegaan van de rentetermijnstructuur (RTS) zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank (DNB).

2) Inclusief de overige statutaire reserves.

3) De mutatie van het premie egalisatiedepot via de resultaatbestemming 2019 is inclusief een additionele toevoeging uit het resultaat 2019 en vervolgens een additionele vrijval van 66 duizend Euro ten gunste van de premiedekking 2019, omdat er anders sprake was geweest van een premietekort.

KASSTROOMOVERZICHT

	2019 x € 1.000	2018 x € 1.000
Pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	57.812	54.984
Ontvangsten waardeoverdrachten	1.211	1.671
Betaalde pensioenuitkeringen	- 133.028	- 132.933
Betaalde afkopen	- 945	- 1.076
Betaalde waardeoverdrachten	- 1.350	- 2.137
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	- 7.218	- 6.911
Overige ontvangsten en uitgaven	- 1.356	- 990
	<hr/>	<hr/>
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten	- 84.874	- 87.392
Beleggingsactiviteiten ¹⁾		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	3.172.572	1.509.209
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	86.174	86.833
Aankopen en verstrekkingen van beleggingen	- 3.166.131	- 1.509.985
Betaalde kosten vermogensbeheer	- 3.903	- 5.130
	<hr/>	<hr/>
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten	88.712	80.927
	<hr/>	<hr/>
Netto kasstroom	3.838	- 6.465
Koers- en omrekenverschillen op liquide middelen	2.671	-
	<hr/>	<hr/>
Totale kasstroom	6.509	- 6.465
	<hr/>	<hr/>
De mutatie in geldmiddelen bestaat uit de volgende balansposten:		
Liquide middelen	173.585	177.845
Verplichtingen in rekening-courant aan bancaire instellingen	- 8.964	- 19.733
	<hr/>	<hr/>
Stand per einde boekjaar	164.621	158.112
Stand per einde vorig boekjaar	158.112	164.577
	<hr/>	<hr/>
Mutatie in geldmiddelen	6.509	- 6.465
	<hr/>	<hr/>

1) De kasstromen in verband met beleggingsactiviteiten zijn inclusief de beleggingsstromen voor de VPL- en AIP-verplichting.

ALGEMENE TOELICHTING

Algemeen

Activiteit Het doel van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij, statutair gevestigd en kantoorhoudend aan de Planetenweg 5, 2132 HN te Hoofddorp (hierna 'het fonds'), is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche Koopvaardij aangesloten werkgevers.

Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41199579.

**Overeenstemmings-
verklaring** De jaarrekening is opgesteld op basis van in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving en de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening, zoals deze zijn vermeld in Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW) en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen.

Referenties In de balans en staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Via deze referenties wordt verwezen naar de toelichting op de balans en de staat van baten en lasten.

Verbonden partijen Als verbonden partijen worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, of rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen. Ook statutaire directieleden of andere sleutelfunctionarissen van het fonds en nauwe verwanten zijn verbonden partijen.

Mn Services N.V. De Stichting Mn Services Administratiekantoor, voorheen houder van de prioriteitsaandelen, bezit 95% van het aandelenkapitaal van Mn Services N.V.. De overige 5% is in handen van het fonds.

Er zijn geen transacties van betekenis met verbonden partijen die niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het vereiste inzicht.

*Transacties met
(voormalige) bestuurders* Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten in de staat van baten en lasten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Rentetermijnstructuur Als rekenrente is ultimo 2019 (en 2018) de actuele rentetermijnstructuur gehanteerd zoals gepubliceerd door De Nederlandse Bank (DNB).

Schattingen en veronderstellingen De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Opname van een actief of een verplichting Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta De jaarrekening is opgesteld in Euro's: de functionele en presentatievaluta van het fonds.
Transacties, vorderingen en schulden Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Monetair activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkelingen en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Vergelijking met voorgaand boekjaar De gehanteerde grondslagen van waarderingen en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Grondslagen voor de balans

Algemene waardering De beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen zijn gewaardeerd op reële waarde, tenzij hierna anders is vermeld. Per categorie is aangegeven hoe deze waarde is bepaald. De overige balansposten zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, tenzij anders vermeld. Alle bedragen in de balans luiden in duizenden Euro's.

Beleggingen

Algemeen De beleggingen zijn gerubriceerd naar de aard van de financiële instrumenten.

In de toelichting is de aansluiting op de indeling volgens het strategisch beleggingsbeleid van het fonds weergegeven. Deze laatste indeling is gehanteerd in de kerncijfers en het bestuursverslag. Tenzij anders vermeld worden de beleggingen gewaardeerd tegen de reële waarde, waarbij de reële waarde de boekwaarde benadert.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen, of noteringen afgeleid van de markt. Echter bepaalde instrumenten, zoals vastgoed, participaties in hypotheekfondsen en bepaalde derivaten zijn gewaardeerd door gebruik te maken van waarderingmodellen en -technieken. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen.

Voor financiële instrumenten zoals vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden.

Participaties in beleggingsfondsen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen. Bij gemengde beleggingsfondsen wordt qua waardering aangesloten bij de hoofdcategorie in het desbetreffende fonds, bepaald op basis van reële waarde.

Derivaten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Beleggingen die op contractbasis worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor beleggingen.

Vastgoedbeleggingen Onder de post vastgoedbeleggingen zijn opgenomen:

- * Directe vastgoedbeleggingen;
- * Indirecte vastgoedbeleggingen.

Directe vastgoedbeleggingen De eerste waardering van een vastgoedbelegging vindt plaats tegen de verkrijgingsprijs, inclusief de transactiekosten. Na eerste verwerking vindt de waardering plaats tegen reële waarde. De reële waarde is gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. Er wordt gebruik gemaakt van vijf verschillende gerenommeerde taxatiekantoren, waarbij de gehele vastgoedportefeuille om de drie jaar gerouleerd wordt tussen de taxatiekantoren. De gehele vastgoedportefeuille wordt één keer per (medio) jaar met een desktop review getaxeerd, en eenmaal per (ultimo) jaar volledig getaxeerd (inclusief bezoek van alle objecten). In de tussenliggende kwartalen worden objecten met grote contractmutaties extern getaxeerd. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord. Bij de waardering wordt gebruik gemaakt van de huurkapitalisatiemethode, Discounted Cash Flowmethode (DCF) en de vergelijkingsmethode. De taxaties worden hierbij uitgevoerd door vastgoed gecertificeerde taxateurs. Bij de taxaties is gewerkt volgens de richtlijnen van de Royal Institution of Chartered Surveyors (RICS), Investment Property Databank (van MSCI), International Valuation Standard (IVS) en het Nederlands Register Vastgoed Taxateurs (NRVT). De taxateurs hebben bevestigd dat ze ten behoeve van de taxaties de gevraagde informatie ontvangen hebben en door het Fonds is verklaard dat het Fonds alle relevante informatie aan taxateurs heeft aangeleverd.

Beleggingen in direct vastgoed waarvoor een onvoorwaardelijke verkoopovereenkomst tot stand is gekomen doch die aan het eind van het verslagjaar nog niet geleverd zijn, zijn gewaardeerd tegen de overeengekomen verkoopprijs.

Indirecte vastgoedbeleggingen Niet beursgenoteerde participaties en deelnemingen in vastgoedmaatschappijen zijn gewaardeerd op basis van de door de vermogensbeheerder van dat fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Aandelen Onder de post aandelen zijn verantwoord:
* Niet beursgenoteerde aandelen;
* Participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen.

Niet beursgenoteerde aandelen Onder niet beursgenoteerde aandelen is opgenomen het 5% belang in Mn Services N.V. gevestigd aan de Prinses Beatrixlaan 15 te Den Haag. Hiervoor wordt een specifiek waarderingmodel toegepast op grond van verwachte cash flows die contant zijn gemaakt met een disconteringsvoet van 7,74%.

Participaties in Beleggingsinstellingen Participaties in beleggingsinstellingen worden gewaardeerd tegen de beurskoers op balansdatum. Voor niet aan een beurs genoteerde fondsen betreft het de reële waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van dat fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de reële waarde.

Vastrentende waarden De post vastrentende waarden bestaat uit:
* Obligaties en leningen op schuldbekentenis met een variabele of vaste rente;
* Participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden, waaronder bankleningen;
* Participaties in hypotheekfondsen;
* Deposito's.

Obligaties en leningen op schuldbekentenis Obligaties zijn gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers op balansdatum inclusief de lopende interest ultimo jaar. Leningen op schuldbekentenis zijn gewaardeerd tegen reële waarde op basis van de contante waarde van toekomstige kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen, behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Participaties in Beleggingsinstellingen Participaties in beleggingsinstellingen worden gewaardeerd tegen de beurskoers op balansdatum. Voor niet aan een beurs genoteerde fondsen betreft het de reële waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van dat fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de reële waarde.

Via participaties in beleggingsinstellingen wordt ook belegd in bankleningen. De waardering hiervan betreft de reële waarde die bestaat uit de door de vermogensbeheerder van dat fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde. De beheerder bepaalt deze waarde op basis van marktanalyses (een schattingsmodel met input gegevens van brokers).

Participaties in hypotheekfondsen Participaties in hypotheekfondsen zijn gewaardeerd tegen reële waarde. Voor participaties in hypotheekfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Deposito's Deposito's worden gewaardeerd tegen reële waarde op balansdatum inclusief lopende interest. Deze is gelijk aan de netto contante waarde van de toekomstige kasstromen.

Derivaten Derivaten zijn financiële instrumenten die zijn afgeleid van meer traditionele producten als aandelen en obligaties. De post derivaten bestaat uit:

- * interest rate swaps;
- * valutatermijncontracten.

De ultimo jaar bestaande rechten en verplichtingen worden per derivatencontract gesaldeerd. Positieve posities uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder derivaten. Negatieve posities uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder verplichtingen uit hoofde van de beleggingen.

De nominale waarde van derivaten geeft het bedrag aan waarover het contract is afgesloten. De reële waarde is de waarde als het contract ultimo jaar zou worden verkocht of teruggedraaid. De waarde wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen die worden gevuld met marktconforme parameters. De toekomstige kasstromen van de rentederivaten worden contant gemaakt tegen de eendaags-rentecurve voor het eurogebied, de Euro OverNight Index Average (de EONIA curve). De verwachte kasstromen van de valutaderivaten worden contant gemaakt tegen de relevante yieldcurve van de betrokken valuta.

De credit support annexen (CSA-contracten) hebben betrekking op derivatencontracten. De openstaande vorderingen en verplichtingen van de derivatencontracten worden periodiek per tegenpartij gesaldeerd. Bij een saldo boven de contractueel vastgestelde grens wordt er onderpand gestort aan c.q. ontvangen van de tegenpartij. De ultimo jaar bestaande rechten en verplichtingen worden per tegenpartij gesaldeerd, waarbij een positief saldo per tegenpartij op de debetzijde van de balans terechtkomt (onder vorderingen uit hoofde van beleggingen) en een negatief saldo per tegenpartij op de creditzijde van de balans (onder verplichtingen uit hoofde van beleggingen).

Transactiekosten Transactiekosten bij de verkoop van beleggingen worden verwerkt als onderdeel van de gerealiseerde waardeveranderingen.

Overige beleggingen Onder de overige beleggingen zijn opgenomen:

- * Participaties in hedge funds
- * Infrastructuur

Participaties in hedge funds en infrastructuur worden gewaardeerd tegen netto vermogenswaarde, zijnde een benaderde reële waarde. Deze is gebaseerd op de laatst afgegeven waarde van de fondsmanager. Bij afwezigheid van een ultimo jaaropgave van de fondsmanager maakt de fiduciaire vermogensbeheerder per einde jaar een gefundeerde inschatting op basis van marktanalyse.

Vorderingen uit hoofde van beleggingen De post vorderingen uit hoofde van beleggingen betreft vooral de waarde van onderhanden zijnde beleggingstransacties met een looptijd korter dan 1 jaar die tegen reële waarde gewaardeerd zijn.

Overige vorderingen en overlopende activa De overige vorderingen en overlopende activa omvatten onder meer de te vorderen premiebijdragen op werkgevers. Deze overige vorderingen en overlopende activa zijn bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde en bij vervolgwaaarding gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, onder aftrek van een voorziening voor mogelijk oninbaarheid.

De achtergestelde lening aan de deelneming Mn Services N.V. is gewaardeerd tegen de aflossingswaarde, die gelijk is aan de reële waarde.

- Liquide middelen** Onder de liquide middelen worden opgenomen de kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds en zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.
- Stichtingskapitaal en reserves** De post stichtingskapitaal en reserves is bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen (inclusief de technische voorzieningen en overige voorzieningen) volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.
- Algemene reserve* Deze reserve dient ter opvang van mutaties in de solvabiliteitsreserve, voor financiering van toeslagen en het dekken van andere algemene risico's.
- Jaarlijks wordt, nadat de voorziening pensioenverplichtingen, alle overige technische voorzieningen en alle overige reserves op een voldoende peil zijn gebracht, het resultaat van het fonds ten gunste dan wel ten laste van de algemene reserve gebracht.
- Algemene reserve prepensioen* Deze reserve dient ter opvang van mutaties in de prepensioenregeling, voor financiering van toeslagen en het dekken van algemene risico's ten aanzien van de prepensioenregeling.
- Solvabiliteitsreserve en solvabiliteitsreserve prepensioen* In de jaarrekening wordt aansluiting gezocht bij de uitkomsten van de toereikendheidstoets. De hoogte van beide solvabiliteitsreserves is minimaal gelijk aan nul en maximaal gelijk aan de grens die in het Financieel Toetsingskader is gesteld voor het Vereist Eigen Vermogen. Het totaal van beide solvabiliteitsreserves samen is gelijk aan het Vereist Eigen Vermogen (uitgaande van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie).
- Bestemmingsreserve premie egalisatiepot* De post bestemmingsreserve premie egalisatiepot is gevormd op basis van een besluit van de sociale partners. Deze reserve bestaat uit een positief verschil tussen de feitelijke premie en de gedempte kostendekkende premie, eventueel aangevuld met overig resultaat, en staat ter beschikking van de sociale partners om te gebruiken voor premiedekking. Deze bestemmingsreserve is geen onderdeel van het vermogen ten behoeve van de dekkingsgraad.
- Technische voorziening** De omvang van de technische voorziening wordt gebaseerd op de contante waarde van de verwachte toekomstige uitkeringen. Deze zijn gebaseerd op de ultimo verslagjaar opgebouwde pensioenen van de actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, alsmede de totaal te bereiken pensioenopbouw van arbeidsongeschikte deelnemers met een premievrije pensioenopbouw. De voorwaardelijke toeslagverlening maakt geen onderdeel uit van de pensioenverplichtingen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.
- Het fonds kent twee regelingen waarvan de bijeengebrachte middelen vanwege de aard van die regelingen apart geadmistreerd worden. Het betreft de WAO-gat (AIP) verzekering en de prepensioenregeling. In de balans zijn de voorzieningen pensioenverplichtingen met betrekking tot deze regelingen apart verantwoord.
- Kansstelsels* De sterftেকansen zijn ontleend aan de "Prognosetafel AG 2018" van het Actuarieel Genootschap. Hierop wordt voor zowel mannen als vrouwen tot de leeftijd van 62 jaar en vanaf de leeftijd van 100 jaar een correctiefactor van 100% toegepast. Hierdoor worden de sterftেকansen voor deze groep mannen en vrouwen per saldo dus niet gecorrigeerd. Voor zowel mannen als vrouwen tussen de leeftijd van 62 en 100 jaar worden leeftijdsafhankelijke correctiefactoren toegepast op de sterftেকansen uit de prognosetafel.
- Gehuwdheidsfrequenties* Voor de tarieven van het nabestaandenpensioen zijn gehuwdheidsfrequenties (beter: partnerfrequenties) in acht genomen. De gehuwdheidsfrequentie bedraagt 0,30 op 20-jarige leeftijd, vervolgens per jaar oplopend met 0,05 tot 0,75 op leeftijd 29 en voor 30-jarigen tot en met 66-jarigen gelijk aan 0,825. Op leeftijd 67 jaar is de gehuwdheidsfrequentie op 1 gesteld. Vanaf leeftijd 67 jaar neemt de gehuwdheidsfrequentie vervolgens af met de sterftেকans van de medeverzekerde. Voor deelnemers geboren na 1936 en voor 1950 bedroeg de gehuwdheidsfrequentie op leeftijd 60 jaar 1 en loopt de gehuwdheidsfrequentie vanaf leeftijd 60 jaar af met de sterftেকans van de medeverzekerde. Voor deelnemers geboren voor 1937 bedroeg de gehuwdheidsfrequentie op leeftijd 60 jaar 0,825 en loopt de gehuwdheidsfrequentie vanaf leeftijd 60 jaar af met de sterftেকans van de medeverzekerde. Bij de berekeningen is steeds aangenomen dat de medeverzekerde partner van een mannelijke verzekerde een vrouw is die vier jaar jonger is, terwijl is aangenomen dat een vrouwelijke verzekerde een vier jaar oudere mannelijke medeverzekerde partner heeft.

Invaliditeitspensioenen Voor ingegane invaliditeitspensioenen is de netto voorziening pensioenverplichtingen (VPV) gesteld op de contante waarde van het toegekende invaliditeitspensioen. Bij de vaststelling van de voorziening voor ingegane invaliditeitspensioenen wordt geen rekening gehouden met een revalidatiekans.

Wachttijdvoorziening Jaarlijks wordt 1% van de bruto doorsneepremie gereserveerd in een zogenaamde wachttijdvoorziening (IBNR). Deze voorziening maakt deel uit van de VPV. Indien de wachttijdvoorziening op enig moment meer bedraagt dan drie keer een jaarreservering, ofwel 3% van de bruto doorsneepremie van dat jaar, valt het meerdere vrij ten gunste van het resultaat van het fonds. De ondergrens voor de wachttijdvoorziening is twee keer de jaarreservering, ofwel 2% van de bruto doorsneepremie.

Niet opgevraagde pensioenen Voor het ouderdomspensioen valt de voorziening van een niet opgevraagd ouderdomspensioen 5 jaar na het reguliere ingangsjaar vrij. In 2019 is de voorziening van de niet opgevraagde ouderdomspensioenaanspraken vrijgevallen van deelnemers die in 1949 geboren zijn. Het reglementaire ingangsjaar van deze ouderdomspensioenaanspraken (ingangleeftijd 65 jaar) voor deze groep was 2014. Als desbetreffende deelnemers echter in de toekomst alsnog hun pensioen opvragen wordt het volledige bedrag met terugwerkende kracht tot 2014 uitgekeerd. De bijbehorende voorziening wordt dan weer in de VPV opgenomen. Voor de niet opgevraagde ingegane partnerpensioenen geldt dat, indien een partnerpensioen 5 jaar na overlijden van de deelnemer nog niet is opgevraagd, de desbetreffende voorziening vrijvalt.

Rekenrente De VPV wordt berekend aan de hand van de rentetermijnstructuur zoals die door DNB gepubliceerd wordt.

De pensioenen zijn continu betaalbaar verondersteld. De netto VPV voor het ouderdoms- en nabestaandenpensioen wordt gesteld op de contante waarde van de op de balansdatum verworven tijdsevenredige aanspraken, met inbegrip van de verhogingen per 1 januari na de balansdatum.

Opslagen De voorziening voor niet ingegaan en ingegaan levenslang ouderdomspensioen wordt verhoogd met 0,4% in verband met de reglementaire overlijdensuitkering ter grootte van één maanduitkering bij overlijden na ingang van het ouderdomspensioen.

De netto VPV is met een opslag voor de excassokosten in 2019 gelijk gebleven (2018: 3%).

Ter bepaling van de netto VPV voor niet ingegane wezenpensioenen wordt geen afzonderlijke voorziening vastgesteld. In plaats daarvan wordt het uitgestelde nabestaandenpensioen behorend bij het uitgesteld ouderdomspensioen voor deelnemers jonger dan 67 jaar op 102,0% van zijn waarde gesteld (2018: 102,0%).

Toeslagen De per 1 januari van het volgende jaar toegezegde toeslagen op de aanspraken en pensioenrechten zijn opgenomen in de VPV. Per 1 januari 2020 is er een toeslag verleend van 0,41% (per 1 januari 2019: 0,56%).

Groepering, leeftijdsbepaling Op de balansdatum wordt voor de groepen actieve deelnemers, gewezen deelnemers met uitgestelde rechten en personen voor wie het pensioen is ingegaan, gesplitst per geslacht, de aanspraken samengevoegd voor personen geboren in hetzelfde jaar. Per aldus gevormde categorie wordt de leeftijd gesteld op het verslagjaar minus het geboortjaar plus een half.

Het niet ingegane ouderdomspensioen van deelnemers die hun tijdelijk pensioen ontvangen wordt onder de categorie pensioengerechtigden verantwoord in plaats van onder de categorie actieve en gewezen deelnemers.

Kenmerken pensioenregeling De door het fonds verzekerde pensioenregeling kan worden gekarakteriseerd als een voorwaardelijk geïndexeerde opbouwregeling.

De pensioenregeling voorziet in ouderdomspensioen ten behoeve van deelnemers en gewezen deelnemers en in (het bijzonder) partnerpensioen (weduwen, weduwnaars en wezen) ten behoeve van de nagelaten betrekkingen, waaronder tevens geregistreerd partnerschap en aangemelde partners worden begrepen.

De pensioengrondslag wordt bepaald door het loon te verminderen met een franchise. Er is sprake van een maximum loon. De franchise en het maximum loon worden jaarlijks, per 1 januari, aangepast overeenkomstig de ontwikkelingen van de algemene prijs- en loonontwikkeling.

Overige technische voorzieningen Indien een aangesloten werkgever of werknemer gemoedsbezwaren heeft tegen elke vorm van verzekeren, wordt de betaalde premie op een separate bankrekening geboekt en aangemerkt als spaarsaldo. Premie en rente worden toegevoegd en uitkeringen onttrokken over een periode van minimaal 15 jaar en maximaal 25 jaar. Het rentepercentage wordt vastgesteld op basis van het behaalde rendement uit het jaarverslag over twee boekjaren terug, verminderd met 0,5% administratiekosten. Dit resultaat wordt op 0,25% naar beneden afgerond.

Langlopende schulden Onder de langlopende schulden zijn opgenomen de VPL-verplichting ten aanzien van 15-jaars inkoop en de AIP-verplichting.

VPL De VPL-verplichting ten behoeve van de sociale partners heeft betrekking op actieve deelnemers met voorwaardelijke aanspraken.

Op basis van de overgangsregeling van het Sociaal Akkoord van 2004 heeft het fonds een arbeidsvoorwaardelijke toezegging gedaan, waarbij de toekenning en financiering plaats zal vinden gedurende een periode van 15 jaar. De toezegging zal daadwerkelijk plaatsvinden op de ingangsdatum van het pensioen of aan het einde van deze 15-jaars periode. Om de financiering hiervan gelijkmatiger in de tijd te laten verlopen, is een verplichting opgenomen.

De VPL-verplichting bestaat uit:

- * geheven en ontvangen premie minus het benodigde bedrag voor toekenning, rekening houdend met een opslag ter grootte van het Minimaal Vereist Vermogen;
- * een toevoeging gebaseerd op het netto beleggingsrendement van het fonds.

De VPL-verplichting is gewaardeerd tegen reële waarde, die bestaat uit het saldo van de hierboven vermelde posten. Gezien de aard van deze verplichting is er geen specifieke verschuldigde rentevergoeding opgenomen in de staat van baten en lasten.

In 2019 is de benodigde koopsom (inclusief solvabiliteitsopslag) onttrokken voor onvoorwaardelijke toekenning van de aanspraken voor gerechtigden met geboortjaar 1960 (in 2018: 1958 en 1959). Het besluit tot onvoorwaardelijke toekenning van de aanspraken voor geboortjaar 1960 is in 2019 genomen.

AIP De AIP-verplichting betreft de WIA-hiaatverzekering. Het fonds heeft deze verzekering vanaf 1 januari 2012 in eigen beheer.

De AIP-verplichting bestaat uit:

- * een toevoeging gebaseerd op het netto beleggingsrendement van het fonds;
- * een onttrekking (toevoeging) van het benodigde bedrag in verband met de toename (afname) van de voorziening pensioenverplichtingen;
- * een onttrekking (toevoeging) in verband met de toename (afname) van de solvabiliteitsreserve AIP.

De AIP-verplichting is gewaardeerd tegen reële waarde, die bestaat uit het saldo van de hierboven vermelde posten. Gezien de aard van deze verplichting is er geen specifieke verschuldigde rentevergoeding opgenomen in de staat van baten en lasten.

Verplichtingen uit hoofde van beleggingen De post verplichtingen uit hoofde van beleggingen betreft onder meer de verplichtingen inzake derivaten zoals beschreven onder derivaten.

Overige schulden en overlopende passiva De overige schulden en overlopende passiva omvatten de posten verschuldigd aan externe partijen en zijn bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde en bij vervolgwaardering gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Grondslagen voor de staat van baten en lasten

Algemeen De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de technische voorziening. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat. De baten en lasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

Premiebijdragen (van werkgevers/ werknemers) Hieronder zijn opgenomen de over het boekjaar in rekening gebrachte en te brengen premies en coopsommen.

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen Onder de beleggingsopbrengsten zijn opgenomen de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten, onder aftrek van de kosten van vermogensbeheer.

Directe beleggingsopbrengsten De directe beleggingsopbrengsten hebben betrekking op opbrengsten uit beleggingsfondsen, intrest, dividenden en huren, verminderd met de kosten van vermogensbeheer waaronder de exploitatiekosten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Indirecte beleggingsopbrengsten De indirecte beleggingsopbrengsten hebben betrekking op gerealiseerde en ongerealiseerde waardestijgingen of waardedalingen.

Kosten vermogensbeheer De kosten van vermogensbeheer worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Exploitatiekosten van direct vastgoed zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Overige De overige kosten in verband met beleggingen bestaan uit rebates van beleggingsfondsen en worden toegekend aan de periode ze betrekking hebben.

Overige baten De overige baten zijn opgenomen voor de aan het boekjaar toe te rekenen bedragen.

Pensioenuitkeringen De pensioenuitkeringen betreffen de aan pensioengerechtigden uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten Hieronder zijn opgenomen de aan het boekjaar toe te rekenen werkelijke kosten. Voor pensioenuitvoeringskosten die hun oorsprong in het verleden hebben, maar waarvan de uitgaven pas in de toekomst zullen plaatsvinden, is een reservering getroffen.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen is opgesplitst in een aantal onderdelen. Deze onderdelen worden hieronder toegelicht.

Pensioenopbouw Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale aanspraken ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Toeslagen De toeslagen betreffen het effect van indexering en overige toeslagen op de voorziening.

Rentetoevoeging De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,235% (2018: -0,260%). Dit is de 1-jaarsrente per 1 januari 2019, berekend over de gehele pensioenverplichting. Voor deze rente wordt uitgegaan van de rentetermijnstructuur (RTS) zoals gepubliceerd door DNB.

Onttrekking voor uitkeringen Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder "onttrekking voor uitkeringen" opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen van de verslagperiode.

Onttrekking voor uitvoeringskosten Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de kosten van de verslagperiode.

Wijziging marktrente Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder 'wijziging marktrente'. Ultimo 2018 bedroeg de uit de toen gehanteerde rentetermijnstructuur af te leiden fondsspecifieke gemiddelde interne rekenrente 1,35%. Per einde 2019 was deze gemiddelde interne rekenrente op basis van de per die datum geldende rentetermijnstructuur gedaald naar 0,72%.

Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten Als wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten is opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Aanpassing schattingswijziging De wijziging grondslagen hebben betrekking op incidentele wijzigingen van de regelingen en/of incidentele wijzigingen in actuariële grondslagen en/of methoden.

Overige mutaties De resterende mutaties van de voorziening zijn opgenomen onder overige mutaties.

Mutatie overige technische voorzieningen De post overige technische voorzieningen betreft de mutaties van de voorziening voor gemoedsbezwaarden. Deze is gewaardeerd tegen de reële waarde.

Saldo overdrachten van rechten Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken.

Overige lasten De overige lasten zijn opgenomen voor de aan het boekjaar toe te rekenen bedragen.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode, waarbij onderscheid is gemaakt tussen kasstromen uit pensioen- en beleggingsactiviteiten.

De geldmiddelen bestaan uit de mutatie van de posten Liquide middelen en Schulden bij bancaire instellingen. De mutaties in het kasstroomoverzicht zijn afgeleid uit de staat van baten en lasten en de balansmutaties.

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2019

ACTIVA

BELEGGINGEN VOOR RISICO PENSIOENFONDS

De onderstaande mutaties hebben plaatsgevonden:

Verloop beleggingen 2019 x € 1.000	Stand per 1 januari	Aankopen en investerings	Verkopen en aflossingen	Waarde- mutatie	Overige mutaties *	Stand per 31 december
Vastgoedbeleggingen						
Directe vastgoedbeleggingen	237.726	12.115	- 415	23.745	-	273.171
Indirecte vastgoedbeleggingen	45.941	-	-	8.500	-	54.441
	283.667	12.115	- 415	32.245	-	327.612
Aandelen						
Niet-beursgenoteerde aandelen	2.742	-	-	264	-	3.006
Participaties in beleggingsinstellingen	481.622	9.842	-	134.604	-	626.068
	484.364	9.842	-	134.868	-	629.074
Vastrentende waarden						
Obligaties	1.814.336	999.605	- 1.145.371	118.524	- 8.435	1.778.659
Leningen op schuldbekentenis	417	-	- 68	-11	-	338
Participaties in beleggingsinstellingen	731.191	269.142	-	64.241	-	1.064.574
Participaties in hypotheekfondsen	246.880	45.500	- 18.504	17.689	- 217	291.348
Deposito's	15.981	1.580.713	- 1.550.697	0	- 8	45.989
Repo's ("Repurchase" contracten)	-	394.000	- 394.000	0	-	-
	2.808.805	3.288.960	- 3.108.640	200.443	- 8.660	3.180.908
Derivaten						
Derivaten (gesaldeerd) **	58.435	-	28.913	106.308	287	193.943
Overige beleggingen						
Participaties in hedge funds	76.329	-	- 76.700	2.178	-	1.807
Infrastructuur	88.320	3.224	-	8.828	-	100.372
	164.649	3.224	- 76.700	11.006	-	102.179
Totaal	3.799.920	3.314.141	- 3.156.842	484.870	- 8.373	4.433.716
Derivaten met een negatieve waarde **	9.011					28.735
Totaal beleggingen	3.808.931					4.462.451

* Onder overige mutaties is meegenomen de mutatie in lopende interest en nog te ontvangen dividenden.

** Derivaten (gesaldeerd) betreft het saldo van positieve en negatieve derivatenposities. De positieve posities zijn onderdeel van de balanspost Beleggingen voor risico van het fonds en de negatieve posities zijn gerubriceerd onder de Verplichtingen uit hoofde van beleggingen.

Verloop beleggingen 2018 x € 1.000	Stand per 1 januari	Aankopen en investeringen	Verkopen en aflossingen	Waarde- mutatie	Overige mutaties *	Stand per 31 december
Vastgoedbeleggingen						
Directe beleggingen	236.804	38.162	- 67.822	30.582	-	237.726
Indirecte beleggingen	48.950	-	-	-3.009	-	45.941
	285.754	38.162	- 67.822	27.573	-	283.667
Aandelen						
Niet-beursgenoteerde aandelen	2.799	-	-	-57	-	2.742
Participaties in beleggingsinstellingen	526.525	2.574	- 6.000	-41.477	-	481.622
	529.324	2.574	- 6.000	-41.534	-	484.364
Vastrentende waarden						
Obligaties	1.822.671	800.177	- 807.592	3.135	- 4.055	1.814.336
Leningen op schuldbekentenis	486	-	- 64	-4	- 1	417
Participaties in beleggingsinstellingen	789.344	80.194	- 126.776	-11.571	-	731.191
Participaties in hypotheekfondsen	148.453	102.900	- 8.265	4.090	- 298	246.880
Deposito's	36.973	386.383	- 407.393	-	18	15.981
Repo's ("Repurchase" contracten)	-	69.000	- 69.000	-	-	-
	2.797.927	1.438.654	- 1.419.090	-4.350	- 4.336	2.808.805
Derivaten						
Derivaten (gesaldeerd) **	42.795	33.631	-	-18.320	329	58.435
Overige beleggingen						
Participaties in hedge funds	101.535	-	- 30.392	5.186	-	76.329
Infrastructuur	75.596	3.502	- 1.179	10.401	-	88.320
	177.131	3.502	- 31.571	15.587	-	164.649
Totaal	3.832.931	1.516.523	- 1.524.483	-21.044	- 4.007	3.799.920
Derivaten met een negatieve waarde **	17.938					9.011
Totaal beleggingen	3.850.869					3.808.931

* Onder overige mutaties is meegenomen de mutatie in lopende interest en nog te ontvangen dividenden.

** Derivaten (gesaldeerd) betreft het saldo van positieve en negatieve derivatenposities. De positieve posities zijn onderdeel van de balanspost. Beleggingen voor risico van het fonds en de negatieve posities zijn gerubriceerd onder de Verplichtingen uit hoofde van beleggingen.

Het 'totaal beleggingen' is inclusief 19.804 duizend Euro (2018: 19.812 duizend Euro) in verband met 15-jaars inkoop (VPL) en 8.340 duizend Euro (2018: 13.036 duizend Euro) in verband met AIP. Hiervoor zijn geen specifieke beleggingen uitgezet, zodat deze niet apart weergegeven kunnen worden. Zie ook de toelichting op post 18 Langlopende schulden.

RISICO MARKTWAARDEBEPALING

De beleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde. Niet voor alle beleggingsinstrumenten zijn frequente marktnoteringen beschikbaar. Dat levert een hoger risico op ten aanzien van de benadering van de waardering van een belegging. In de volgende tabel is het totale belegd vermogen van 4.387.804 duizend Euro uitgesplitst naar vier niveaus van waardering. Dit betreft het belegd vermogen, inclusief de vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen en de liquide middelen.

De participaties van het fonds in beleggingsfondsen van MN die beleggen in (indirect) vastgoed, aandelen en vastrentende waarden zijn in onderstaande tabel geplaatst onder andere methode.

Voor de waardering op netto contante waarde van leningen op schuldbekentnissen en derivaten wordt gebruik gemaakt van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen die worden gevuld met marktconforme parameters. Leningen op schuldbekentnissen worden contant gemaakt tegen de relevante yieldcurve met opslagen.

Ten aanzien van onafhankelijke taxaties geldt dat de reële waarde van vastgoed wordt bepaald middels uitgevoerde externe taxaties. Voor ieder object vindt eenmaal per jaar een volledige externe taxatie plaats. In de kwartalen waarin een object niet volledig extern wordt getaxeerd vindt een externe update taxatie plaats.

De beleggingen in infrastructuur, hedgefonds en andere beleggingen via beleggingsfondsen, waaronder de hypotheke, (die bestaan uit participaties in hypothekefondsen) zijn opgenomen onder andere methode. Het uitgangspunt hierbij is dat de waardering door de onderliggende beleggingsfondsen zelf gebeurt. Bij afwezigheid van een ultimo jaaropgave van de fondsmanager maakt de fiduciaire vermogensbeheerder (MN) een gefundeerde inschatting op basis van marktanalyse. Onder andere methode zijn bij vastrentende waarden (beleggingsinstellingen) de bankleningen opgenomen. Deze lopen via de externe manager Babson die de waarde van de bankleningen bepaalt op basis van marktanalyses (een schattingsmodel met input gegevens van brokers). Daarnaast is bij niet beursgenoteerde aandelen de deelneming in Mn Services N.V. vermeld. Hiervoor wordt een specifiek waarderingmodel toegepast op grond van verwachte cash flows.

Voor de waardering van de derivaten wordt gebruik gemaakt van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen die worden gevuld met marktconforme parameters. De toekomstige kasstromen van de rentederivaten worden contant gemaakt tegen de EONIA curve. De verwachte kasstromen van de valutaderivaten worden contant gemaakt tegen de relevante yieldcurve van de betrokken valuta.

Tabel: Marktwaardebepaling (x € 1.000)	ultimo 2019				
	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Netto contante waarde	Andere methode	Totaal
Beleggingscategorieën					
Vastgoedbeleggingen					
Directe vastgoedbeleggingen	-	263.220	-	9.951	273.171
Indirecte vastgoedbeleggingen	-	-	-	54.441	54.441
Aandelen					
Niet-beursgenoteerde aandelen	-	-	-	3.006	3.006
Participaties in beleggingsinstellingen	-	-	-	626.068	626.068
Vastrentende waarden					
Obligaties	1.778.659	-	-	-	1.778.659
Leningen op schuldbekentenis	-	-	338	-	338
Participaties in Beleggingsinstellingen	-	-	-	1.064.574	1.064.574
Participaties in hypotheekfondsen	-	-	-	291.348	291.348
Deposito's	-	-	45.989	-	45.989
Derivaten					
Derivaten (saldo positieve en negatieve posities)	-	-	193.943	-	193.943
Overige beleggingen					
Participaties in hedge funds	-	-	-	1.807	1.807
Infrastructuur	-	-	-	100.372	100.372
Totaal	1.778.659	263.220	240.270	2.151.567	4.433.716
Niet in de beleggingscategorieën meegenomen onderdelen van het belegd vermogen:					
Vorderingen inzake Credit Support Annexen					-
Verplichtingen inzake Credit Support Annexen					-210.758
Kortlopende vorderingen beleggingen					3.544
Kortlopende schulden beleggingen					-3.319
Liquide middelen positief					173.585
Liquide middelen negatief					-8.964
Totaal belegd vermogen					4.387.804

Tabel: Marktwaaarbepaling (x € 1.000)	ultimo 2018				
Beleggingscategorieën	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Netto contante waarde	Andere methode	Totaal
Vastgoedbeleggingen					
Directe vastgoedbeleggingen	-	231.528	-	6.198	237.726
Indirecte vastgoedbeleggingen	-	-	-	45.941	45.941
Aandelen					
Niet-beursgenoteerde aandelen	-	-	-	2.742	2.742
Participaties in beleggingsinstellingen	-	-	-	481.622	481.622
Vastrentende waarden					
Obligaties	1.814.336	-	-	-	1.814.336
Leningen op schuldbekentenis	-	-	417	-	417
Participaties in Beleggingsinstellingen	-	-	-	731.191	731.191
Participaties in hypotheekfondsen	-	-	-	246.880	246.880
Deposito's	-	-	15.981	-	15.981
Derivaten					
Derivaten (saldo positieve en negatieve posities)	-	-	58.435	-	58.435
Overige beleggingen					
Participaties in hedge funds	-	-	-	76.329	76.329
Infrastructuur	-	-	-	88.320	88.320
Totaal	1.814.336	231.528	74.833	1.679.223	3.799.920
Niet in de beleggingscategorieën meegenomen onderdelen van het belegd vermogen:					
Vorderingen inzake Credit Support Annexen					-
Verplichtingen inzake Credit Support Annexen					-62.082
Kortlopende vorderingen beleggingen					19.274
Kortlopende schulden beleggingen					-3.985
Liquide middelen positief					177.845
Liquide middelen negatief					-19.733
Totaal belegd vermogen					3.911.239

	2019	2018
	x € 1.000	x € 1.000
(1) VASTGOEDBELEGGINGEN		
Onder vastgoedbeleggingen zijn per 31 december begrepen:		
Directe vastgoedbeleggingen	273.171	237.726
Indirecte vastgoedbeleggingen	<u>54.441</u>	<u>45.941</u>
Waarde 31 december	<u>327.612</u>	<u>283.667</u>

De waarde van de directe vastgoedbeleggingen zijn inclusief de huurincentive van 4 duizend Euro (2018: 9 duizend Euro).

(2) AANDELEN

De post aandelen bestaat uit:

Niet-beursgenoteerde aandelen	3.006	2.742
Participaties in beleggingsinstellingen aandelen*	<u>626.068</u>	<u>481.622</u>
Waarde 31 december	<u>629.074</u>	<u>484.364</u>

* Participaties in beleggingsinstellingen aandelen betreffen fondsen die beleggen in beursgenoteerde aandelen.

Er worden aandelen uitgeleend door beleggingsinstellingen waarin het fonds participeert. Dit zijn dus géén effecten die rechtstreeks deel uitmaken van de beleggingsportefeuille van het fonds, maar 'pro rata' berekend zijn. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangt de desbetreffende beleggingsinstelling collateral als onderpand. Zie ook de toelichting op kredietrisico in de risicoparagraaf. De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen de beleggingsinstelling herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van de beleggingsinstelling.

Er wordt per 31 december 2019 niet direct belegd in premiebijdragende ondernemingen (2018: ook niet).

De post niet-beursgenoteerde aandelen betreft een 5% belang in Mn Services N.V. gevestigd te Den Haag.

(3) VASTRENTENDE WAARDEN

De post vastrentende waarden bestaat uit:

Obligaties en leningen op schuldbekentenis	1.778.997	1.814.753
Participaties in beleggingsinstellingen	1.064.574	731.191
Participaties in hypotheekfondsen	291.348	246.880
Deposito's	<u>45.989</u>	<u>15.981</u>
Waarde 31 december	<u>3.180.908</u>	<u>2.808.805</u>

Er worden obligaties uitgeleend door beleggingsinstellingen waarin het fonds participeert. Dit zijn dus géén effecten die rechtstreeks deel uitmaken van de beleggingsportefeuille van het fonds, maar 'pro rata' berekend zijn. Het fonds leent dus niet zelf rechtstreeks stukken uit. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangt de desbetreffende beleggingsinstelling collateral als onderpand. De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen de beleggingsinstelling herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van de beleggingsinstelling.

(4) DERIVATEN

De door middel van derivaten verkregen posities zijn in de balans gesplitst weergegeven. De positieve posities uit hoofde van derivatencontracten zijn opgenomen onder de post Derivaten (als onderdeel van de Beleggingen). De negatieve posities zijn opgenomen onder de post Verplichtingen uit hoofde van beleggingen.

Per 31 december betreft het de volgende posities:

Derivaten (4)	222.678	67.446
Verplichtingen inzake derivaten (19)	<u>- 28.735</u>	<u>- 9.011</u>
Saldo positie in derivaten	<u>193.943</u>	<u>58.435</u>

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid maakt het fonds gebruik van financiële derivaten. Derivaten worden in beginsel defensief gebruikt om risico's af te dekken en om flexibel (tijdelijk) te kunnen inspelen op veranderende marktomstandigheden. Voor wat betreft de risicoafdekking worden derivaten specifiek ingezet ten behoeve van afdekking van het renterisico (rente swaps) en afdekking van het valutarisico (valutatetermijncontracten). De omvang waarin deze instrumenten zijn ingezet blijkt uit de volgende tabel.

De met betrekking tot de beleggingsportefeuille door middel van derivaten per saldo verkregen posities op balansdatum zijn als volgt te specificeren naar onderliggende waarde:

Beleggingscategorie en soort instrument (activa en passiva gesaldeerd ¹) x € 1.000	Ultimo 2019			
	Nominale waarde ²	Reële waarde		
		saldo ¹	positief	negatief
<i>Vastrentende waarden</i>				
Renteswaps	1.168.100	194.936	219.009	- 24.073
<i>Valuta</i>				
Valutaderivaten	467.341	- 993	3.669	- 4.662
Totaal derivaten (per saldo)		193.943	222.678	- 28.735

Beleggingscategorie en soort instrument (activa en passiva gesaldeerd ¹) x € 1.000	Ultimo 2018			
	Nominale waarde ²	Reële waarde		
		saldo ¹	positief	negatief
<i>Vastrentende waarden</i>				
Renteswaps	1.002.800	57.620	64.870	-7.250
<i>Valuta</i>				
Valutaderivaten	601.916	815	2.576	-1.761
Totaal derivaten (per saldo)		58.435	67.446	-9.011

¹) Het betreft saldo posities van activa en passiva en dus niet de exposure (die in totaal is verantwoord onder Derivaten respectievelijk Verplichtingen uit hoofde van beleggingen).

²) De nominale waarde geeft het absolute bedrag aan waarover het contract is afgesloten. De reële waarde is de waarde als het contract ultimo jaar zou worden verkocht of teruggedraaid.

	2019 x € 1.000	2018 x € 1.000
(5) OVERIGE BELEGGINGEN		
Onder de overige beleggingen zijn per 31 december begrepen:		
Participaties in Hedge funds	1.807	76.329
Infrastructuur	100.372	88.320
Waarde 31 december	102.179	164.649

Participaties in Hedge funds worden geliquideerd in mei 2020, derhalve zijn deze in 2019 afgebouwd.

TOTAAL BELEGGINGEN

Relatie jaarrekening en beleggingsbeleid

De beleggingscategorieën zoals opgenomen in de jaarrekening wijken af van de categorieën zoals die worden gehanteerd in het beleggingsbeleid van het fonds. In de jaarrekening worden de beleggingen gepresenteerd naar de aard van de financiële instrumenten. In het bestuursverslag worden de beleggingscategorieën gepresenteerd conform de wijze waarop het (strategisch) beleggingsbeleid wordt vormgegeven. Het betreft vooral de toerekening van de derivaten en vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen. Uit het volgende overzicht blijkt de aansluiting tussen de jaarrekening enerzijds en het beleggingsbeleid anderzijds:

Post x € 1.000	Jaarrekening	Beleggingsbeleid ultimo 2019				
		Totaal	Matching	Return Portefeuille		
				Vastrentende waarden	Vastrentende waarden	Aandelen
Vastgoedbeleggingen	327.612	-	-	-	327.612	-
Aandelen	629.074	-	-	629.074	-	-
Vastrentende waarden	3.180.908	2.484.945	695.963	-	-	-
Derivaten	222.678	222.678	-	-	-	-
Overige beleggingen	102.179	-	-	-	-	102.179
Vorderingen*	3.544	3.218	-	251	75	-
Verplichtingen*	- 251.776	- 250.317	-	-	- 1.459	-
Liquide middelen **	173.585	173.585	-	-	-	-
Totaal	4.387.804	2.634.109	695.963	629.325	326.228	102.179
Portefeuillesamenstelling ultimo 2019		60,0%	15,9%	14,3%	7,5%	2,3%

* Vorderingen respectievelijk verplichtingen uit hoofde van beleggingen. De verplichtingen zijn inclusief negatieve posities uit hoofde van derivatencontracten ad 28.735 duizend Euro (2018: 9.011 duizend Euro) en de verplichtingen aan bancaire instellingen ad 8.964 duizend Euro (2018: 19.733 duizend Euro).

** De liquide middelen bestaan uit directe vorderingen op bancaire instellingen.

	2019	2018
	x € 1.000	x € 1.000
(6) VORDERINGEN UIT HOOFDE VAN BELEGGINGEN		
Onder de post vorderingen uit hoofde van beleggingen zijn per 31 december opgenomen:		
Kortlopende vorderingen	3.544	19.274
Totaal	3.544	19.274

Alle vorderingen uit hoofde van beleggingen hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

(7) OVERIGE VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

Onder de post overige vorderingen en overlopende activa zijn per 31 december begrepen:

Langlopende vorderingen	750	-
Te vorderen premiebijdragen op werkgevers	7.542	9.557
Overige overlopende activa	151	1.135
Totaal	8.443	10.692

De overige vorderingen en overlopende activa, met uitzondering van de langlopende vordering, hebben een resterende looptijd korter dan een jaar. De eerste waarde benadert de reële waarde gegeven het kortlopende karakter van de vorderingen en overlopende activa, en het feit dat waar nodig een voorziening voor oninbaarheid is gevormd.

*** Langlopende vorderingen**

De langlopende vorderingen per 31 december betreffen:

Achtergestelde lening aan deelneming Mn Services N.V.	750	-
Totaal	750	-

De achtergestelde converteerbare lening aan de deelneming Mn Services N.V. heeft een eeuwigdurende looptijd. Er zijn geen tussentijdse aflossingen vastgelegd. De rente bedraagt 3,5% en dient jaarlijks aan het eind van het kalenderjaar te worden voldaan.

*** Te vorderen premiebijdragen op werkgevers**

De samenstelling per 31 december is als volgt:

Te vorderen premiebijdragen	1.398	1.903
Nog te verrekenen premiebijdragen	6.324	7.944
	7.722	9.847
Voorziening voor oninbare vorderingen	- 180	- 290
Bedrag van de vorderingen na aftrek van de voorziening	7.542	9.557

Het verloop van de voorziening voor oninbare vorderingen is als volgt:

Voorziening 1 januari	- 290	- 310
Afboekingen	267	19
Mutatie via resultaat	- 157	1
Voorziening 31 december	-180	-290

De mutatie via resultaat betreft de benodigde onttrekking of dotatie die nodig is om de voorziening voor oninbare vorderingen te muteren naar de benodigde eindstand.

*** Overige overlopende activa**

Per 31 december bestaan de overige overlopende activa uit:

Vooruitbetaald pensioenuitvoerder	26	580
Nog te verrekenen uitkeringen	52	117
Diverse vorderingen en overlopende activa	73	438
Totaal	151	1.135

(8) LIQUIDE MIDDELEN

De liquide middelen ad 173,6 miljoen Euro (2018: 177,8 miljoen Euro) betreffen posities in rekening-courant bij bancaire instellingen. De schulden in rekening-courant aan bancaire instellingen zijn verantwoord onder de verplichtingen uit hoofde van beleggingen. Het saldo van liquide middelen (actief) en schulden bij bancaire instellingen bedraagt 164,6 miljoen Euro (2018: 158,1 miljoen Euro). De liquide middelen staan ter vrije besteding van het fonds.

Ultimo 2019 heeft het fonds bij ING Bank N.V. een (intraday-) kredietfaciliteit van 15 miljoen Euro. Hiervan werd ultimo 2019 en 2018 geen gebruik gemaakt.

PASSIVA

(9) STICHTINGSKAPITAAL EN RESERVES

Het stichtingskapitaal bedraagt 545 Euro en uitgedrukt in duizenden Euro is het niet zichtbaar in de jaarrekening.

Vermogen

Het aanwezige eigen vermogen bestaat uit het totaal van de algemene reserves en de solvabiliteitsreserves.

Ultimo 2019 bedraagt het totale vermogen van het fonds 4.365 miljoen Euro (2018: 3.886 miljoen Euro). Het fonds heeft een bestemmingsreserve premie egalisatiedepot waarvan de waarde geen onderdeel van het vermogen ten behoeve van de dekkinggraad is. Op basis van het vermogen en de technische voorzieningen kan de dekkinggraad als volgt worden berekend:

	2019	2018
	x € 1.000	x € 1.000
Totale vermogen	4.365.417	3.886.335
Af: Bestemmingsreserve premie egalisatiedepot	7.850	2.500
Vermogen ten behoeve van de dekkinggraad	4.357.567	3.883.835
Totaal technische voorzieningen	3.830.259	3.447.779
Dekkinggraad	113,8%	112,6%
Solvabiliteit		
Aanwezig eigen vermogen ten behoeve van dekkinggraad	527.308	436.056
Minimaal vereist eigen vermogen	159.062	147.515
Vereist eigen vermogen	475.661	447.368
Minimaal vereist vermogen (in percentage)	104,2%	104,3%
Vereist vermogen (in percentage)	112,4%	113,0%

Voor de berekening van het vereiste vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model.

De beleidsdekkinggraad per 31 december 2019 bedraagt 112,2% (2018: 113,7%). De beleidsdekkinggraad is vastgesteld als het voortschrijdende gemiddelde van de dekkinggraden van de 12 maandeinden over de periode januari tot en met december.

Uit bovenstaande gegevens blijkt dat het eigen vermogen ultimo boekjaar 1,4%-punt hoger is dan vereist. De solvabiliteit van het fonds op grond van de beleidsdekkinggraad ultimo boekjaar is niet toereikend (0,2%-punt lager). Daarom heeft het fonds een herstelplan als bedoeld in artikel 138 en 140 van de Pensioenwet opgesteld, dat op 27 maart 2020 is ingediend bij de toezichthouder.

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten lasten over 2019 is opgenomen onder de staat van baten en lasten. Dit voorstel is verwerkt in de balans.

	2019	2018
	x € 1.000	x € 1.000

(10) ALGEMENE RESERVE

Het verloop van de algemene reserve is als volgt:

Beginstand	- 15.368	52.263
Resultaatbestemming	<u>64.519</u>	<u>- 67.631</u>
Totaal	<u>49.151</u>	<u>- 15.368</u>

Het saldo van baten en lasten bedraagt 96.602 duizend Euro (bate). Per saldo is 26.733 duizend Euro toegevoegd aan de specifieke algemene reserve prepensioen en aan de solvabiliteitsreserves en 5.350 duizend Euro aan de bestemmingsreserve (ten behoeve van premie egalisatie). Het resterende saldo van 64.519 duizend Euro is via de resultaatbestemming toegevoegd aan de algemene reserve.

(11) ALGEMENE RESERVE PREPENSOIEN

Het verloop van de algemene reserve prepensioen is als volgt:

Beginstand	4.056	3.679
Mutatie: bestemming saldo van baten en lasten	<u>- 1.560</u>	<u>377</u>
Totaal	<u>2.496</u>	<u>4.056</u>

(12) SOLVABILITEITSRESERVES

Het totale vereist vermogen van 476 duizend Euro (2018: 447 duizend Euro) is als volgt over twee solvabiliteitsreserves gesplitst:

* **Solvabiliteitsreserve (algemeen)**

Het verloop van de solvabiliteitsreserve is als volgt:

Beginstand	442.884	394.697
Mutatie: bestemming saldo van baten en lasten	<u>28.279</u>	<u>48.187</u>
Totaal	<u>471.163</u>	<u>442.884</u>

* **Solvabiliteitsreserve prepensioen**

Het verloop van de solvabiliteitsreserve prepensioen is als volgt:

Beginstand	4.484	4.089
Mutatie: bestemming saldo van baten en lasten	<u>14</u>	<u>395</u>
Totaal	<u>4.498</u>	<u>4.484</u>

(13) BESTEMMINGSRESERVE PREMIE EGALISATIEDEPOT

Het verloop van de bestemmingsreserve is als volgt:

Beginstand	2.500	-
Toevoeging op basis van feitelijke premie	-	2.500
Toevoeging op basis van overige resultaat	66	-
Toevoeging ten laste van de AIP-verplichting	<u>6.600</u>	<u>-</u>
Toevoeging via bestemming saldo van baten en lasten	<u>6.666</u>	<u>2.500</u>
Subtotaal	9.166	2.500
Vrijval ten gunste van premiedekking - regulier	- 1.250	-
Vrijval ten gunste van premiedekking - additioneel	<u>- 66</u>	<u>-</u>
Vrijval via bestemming van baten en lasten	<u>- 1.316</u>	<u>-</u>
Totaal	<u>7.850</u>	<u>2.500</u>

In 2019 is in totaal 1.316 duizend Euro vrijgevallen ten gunste van de premiedekking 2019 (zie post 21).

(14) VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO VAN HET PENSIOENFONDS

De technische voorzieningen zijn in 2019 toegenomen met 382 miljoen Euro (2018: afgenomen met 7 miljoen Euro). De samenstelling en de ontwikkeling van de voorziening is als volgt nader toe te lichten.

De voorziening pensioenverplichtingen kan per 31 december als volgt worden gespecificeerd naar groep van deelnemers:

	2019		2018	
	aantal	bedrag x € 1.000	aantal	bedrag x € 1.000
Actieve deelnemers	5.232	1.002.560	5.394	845.730
Pensioengerechtigden	29.505	1.912.878	30.258	1.830.411
Gewezen deelnemers	19.046	767.064	18.575	636.367
Subtotaal (exclusief kostenopslag)		3.682.502		3.312.508
Kostenopslag (3,0%)		110.475		99.375
Totaal	53.783	3.792.977	54.227	3.411.883

Per 31 december 2019 is de voorziening pensioenverplichtingen berekend uitgaande van de door DNB gepubliceerde renteterminstructuur. De daarvan afgeleide marktrente bedraagt ultimo 2019 0,72% (2018: 1,35%).

	2019		2018	
		x € 1.000		x € 1.000
De ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen in het verslagjaar kan als volgt worden gespecificeerd:				
Stand 1 januari		3.411.883		3.418.532
Pensioenopbouw	51.158		44.919	
Toeslagen (per 1 januari 2020 respectievelijk 2019)	15.410		18.898	
Rentetoevoeging	- 7.901		- 8.729	
Onttrekking voor uitkeringen	- 131.198		- 132.234	
Onttrekking voor uitvoeringskosten	- 4.006		- 4.036	
Wijziging marktrente	464.611		131.570	
Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten	- 165		- 369	
Aanpassing schattingswijziging	-		- 53.893	
Overige mutaties	- 6.815		- 2.775	
Mutatie van de voorziening		381.094		-6.649
Voorziening 31 december		3.792.977		3.411.883

De overige mutaties zijn inclusief 2.865 duizend Euro (2018: 7.653 duizend Euro) ten behoeve van onvoorwaardelijke aanspraken in verband met VPL.

De regeling is kort beschreven in de Algemene toelichting. De belangrijkste posten van de mutatie van de voorziening pensioenverplichting zijn toegelicht bij post 26 van de Staat van Baten en Lasten.

(15) VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO VAN HET PENSIOENFONDS - PREPENSIOEN

De ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen prepensioen kan als volgt worden gespecificeerd:

Stand 1 januari		34.756		35.253
Pensioenopbouw	60		4	
Toeslagen (per 1 januari 2020 respectievelijk 2019)	150		194	
Rentetoevoeging	- 80		- 90	
Onttrekking voor uitkeringen	- 1.540		- 1.245	
Onttrekking voor uitvoeringskosten	- 67		- 57	
Wijziging marktrente	3.378		996	
Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten	- 30		- 49	
Aanpassing schattingswijziging	-		- 73	
Overige mutaties	- 354		- 177	
Mutatie van de voorziening		1.517		-497
Voorziening 31 december		36.273		34.756

	2019 x € 1.000	2018 x € 1.000
(16) VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO VAN HET PENSIOENFONDS - AIP		
De ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen AIP kan als volgt worden gespecificeerd:		
Stand 1 januari	915	1.196
Toeslagen (per 1 januari 2020 respectievelijk 2019)	3	5
Rentetoevoeging	- 2	- 3
Onttrekking voor uitkeringen	- 124	- 133
Onttrekking voor uitvoeringskosten	- 4	- 4
Wijziging marktrente	25	14
Overige mutaties	- 29	- 160
Mutatie van de voorziening	-131	-281
Voorziening 31 december	784	915

(17) OVERIGE TECHNISCHE VOORZIENINGEN

Spaarfonds gemoedsbezwaren

De ontwikkeling van het spaarfonds gemoedsbezwaarden kan als volgt worden gespecificeerd:

Stand 1 januari	225	198
Toevoeging premie werkgevers	-	27
Mutatie van de voorziening	-	27
Voorziening 31 december	225	225

(18) LANGLOPENDE SCHULDEN

De post langlopende schulden bestaat volledig uit de verplichting in verband met VPL (15-jaars inkoop) en de verplichting in verband met AIP:

VPL-verplichting	19.804	19.812
AIP-verplichting	8.340	13.036
Totaal	28.144	32.848

VPL-verplichting

Het verloop van de VPL-verplichting is als volgt:

Beginstand	19.812	27.136
Onttrekking wegens inkoop onvoorwaardelijke aanspraken	- 2.865	- 7.653
Toevoeging netto beleggingsrendement	2.857	329
Mutatie VPL-verplichting	-8	- 7.324
Totaal	19.804	19.812

De VPL-verplichting wordt door het fonds jaarlijks naar de situatie per eind oktober getoetst op toereikendheid. Naar aanleiding daarvan heeft het bestuur besloten om per 1 januari 2020 de voorwaardelijk toegezegde VPL-aanspraken te verlagen met 11,1%.

De onttrekking wegens inkoop komt ten gunste van de premiebijdragen en dient als dekking van de toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen. De toevoeging van het netto beleggingsrendement van 2.857 duizend Euro is 14,42% van de VPL-verplichting per 1 januari 2019 na aftrek van de in 2019 benodigde inkoop voor onvoorwaardelijke aanspraken. In 2019 en 2018 is er niet specifiek premie gegeven voor voorwaardelijke toegezegde aanspraken.

	2019	2018
	x € 1.000	x € 1.000
<i>AIP-verplichting</i>		
Het verloop van de AIP-verplichting is als volgt:		
Beginstand	13.036	12.686
Mutatie wegens inkoop onvoorwaardelijke aanspraken	3	145
Mutatie wegens solvabiliteitsopslag AIP	22	20
Toevoeging netto beleggingsrendement	1.879	185
Onttrekking ten gunste van premie-egalisatiepot	<u>- 6.600</u>	<u>-</u>
Mutatie AIP-verplichting	-4.696	350
Totaal	<u>8.340</u>	<u>13.036</u>

De onttrekking wegens inkoop komt ten gunste van de premiebijdragen en dient als dekking van de toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen. De toevoeging van het netto beleggingsrendement van 1.879 duizend Euro is 14,42% van de AIP-verplichting per 1 januari 2019. In 2019 en 2018 is er niet specifiek premie geheven voor AIP.

Aan de AIP-verplichting is ultimo 2019 eenmalig 6.600 duizend euro onttrokken ten gunste van het premie-egalisatiepot. Deze vrijval is in de staat van Baten en Lasten verantwoord via de post Overige baten (23).

(19) VERPLICHTINGEN UIT HOOFDE VAN BELEGGINGEN

Onder de post verplichtingen uit hoofde van beleggingen zijn per 31 december opgenomen:

Verplichtingen uit hoofde van Credit Support Annexen (CSA)	210.758	62.082
Verplichtingen inzake derivaten	28.735	9.011
Verplichtingen in rekening-courant aan bancaire instellingen	8.964	19.733
Kortlopende schulden beleggingen	<u>3.319</u>	<u>3.985</u>
Totaal	<u>251.776</u>	<u>94.811</u>

De post verplichtingen uit hoofde van CSA betreft ontvangen cash collateral (zekerheden).

Er worden stukken uitgeleend (aandelen en obligaties) door beleggingsinstellingen waarin het fonds participeert. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de desbetreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. Het onderpand heeft gemiddeld een waarde van 103,1% van de uitgeleende stukken. Het aandeel van het fonds in de waarde van het ontvangen onderpand ultimo 2019 was circa 33 miljoen Euro (2018: 85 miljoen Euro). De collateral via stukken is niet in de balans opgenomen.

De rekening-courant positie met bancaire instellingen staat tegenover de liquide middelen (post 8).

Alle verplichtingen uit hoofde van beleggingen hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

(20) OVERIGE SCHULDEN EN OVERLOPENDE PASSIVA

Onder de post overige schulden en overlopende passiva zijn per 31 december opgenomen:

Verschuldigde loonheffing	2.299	2.390
Nog toe te kennen rechten inzake waardeoverdrachten	47	-
Overige nog te betalen kosten	<u>340</u>	<u>358</u>
Totaal	<u>2.686</u>	<u>2.748</u>

Alle overige schulden en overlopende passiva zijn kortlopende schulden en hebben een resterende looptijd korter dan een jaar. De eerste waarde benadert de boekwaarde vanwege het kortlopende karakter van de schulden.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN ACTIVA

Verstreckte kredietfaciliteit

Het fonds heeft in 2019 aan deelneming MN Services N.V. (MN) een kredietfaciliteit verstrekt van 1,1 miljoen Euro. De kredietfaciliteit loopt tot en met 31 december 2024. Er zijn geen beperkingen gesteld aan opnamen en aflossingen door MN. Per 31 december 2019 (2018: idem) werd er geen gebruik gemaakt van deze faciliteit. MN vergoedt een bereidstellingsprovisie ter grootte van 50 basispunten per kalenderjaar over het niet opgenomen deel.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VERPLICHTINGEN

Investeringsverplichtingen

Ultimo 2019 staat voor 17,3 miljoen Euro aan toekomstige verplichtingen uit in verband met vastgoedbeleggingen (2018: 10,9 miljoen Euro).

Het fonds heeft een verplichting van 242 miljoen Euro afgegeven inzake het Nederlandse Hypothekenfonds. Eind 2019 is hiervan 213 miljoen Euro opgenomen (ultimo 2018: 167 miljoen Euro). De verwachting is dat de resterende verplichting van 29 miljoen Euro in de komende jaren wordt opgevraagd.

Uitlenen effecten (via beleggingsinstellingen)

Ultimo 2019 was er 33 miljoen Euro aan effecten uitgeleend (2018: 85 miljoen Euro) via beleggingsinstellingen waarin het fonds participeert. Dit zijn dus géén effecten die rechtstreeks deel uitmaken van de beleggingsportefeuille van het fonds, maar 'pro rata' berekend zijn. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de desbetreffende beleggingsinstelling collateral als onderpand. De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen de beleggingsinstelling herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van de beleggingsinstelling.

Uitvoeringsovereenkomsten

*** Administratiekosten MN**

Voor het voeren van de administratie van het fonds is een administratieovereenkomst met Mn Services N.V. afgesloten. De overeenkomst is aangegaan voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van twee jaar. De jaarlijkse kosten variëren, maar bedragen circa 4 miljoen Euro (exclusief btw en projecten).

*** Vermogensbeheer MN**

Met de vermogensbeheerder Mn Services Vermogensbeheer B.V. is een fiduciaire beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd aangegaan en die kan per direct beëindigd worden door middel van een aangetekende brief. De jaarlijkse kosten variëren maar bedragen circa 7 miljoen Euro. Naast het beheer door Mn Services Vermogensbeheer B.V. wordt de hypotheekportefeuille beheerd door Syntrus Achmea Real Estate & Finance.

RISICOPARAGRAAF

In het bestuursverslag is ingegaan op de risicobereidheid ten aanzien van strategische en operationele risico's en op het beleid ter beheersing van de risico's. Onderstaand wordt meer kwantitatieve informatie betreffende de risico's weergegeven.

BELEID EN RISICIBEHEER

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten zijn:

- * Beleggingsbeleid
- * Premiebeleid
- * Herverzekeringsbeleid
- * Toeslagverleningsbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie geeft inzicht in de pensioenverplichtingen en verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's. Op grond van de analyses stelt het bestuur het strategisch beleid vast. Dat strategisch beleid betreft het beleggingsbeleid, premiebeleid en toeslagbeleid.

Het strategisch beleid wordt jaarlijks en indien nodig meer frequent door het bestuur gebruikt voor het vaststellen van de beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid.

SOLVABILITEITSRISICO

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Voldoende vermogen houdt niet alleen in dat het vermogen ten minste gelijk is aan de verplichtingen. Er moet ook sprake zijn van een toereikende algemene reserve voor het opvangen van tegenvallers. Die tegenvallers kunnen te maken hebben met de ontwikkeling van de rente en de koersen op de financiële markten, maar ook met actuariële zaken (zoals de levensverwachting van deelnemers) of de inflatie (bij oplopende inflatie nemen de kosten toe om de pensioenen waardevast te houden).

In het Besluit Financieel Toetsingskader pensioenfondsen (FTK) is in artikel 12 gesteld dat een fonds een vereist eigen vermogen berekend volgens een standaardmodel waarin rekening wordt gehouden met risico's voor de gehele balans (activa en passiva). Een fonds wijkt af van het standaardmodel als het risicoprofiel van het fonds niet voldoende aansluit op de uitgangspunten van het standaardmodel.

Het pensioenfonds past het standaardmodel toe. Via deze 'standaardmethode' toetst het pensioenfonds of er voldoende vermogen aanwezig is om beschermd te zijn tegen de hierboven vermelde risico's. In de standaardmethode wordt elk risico omgerekend naar een bepaalde vermogens eis. De combinatie van deze factoren geeft de vereiste solvabiliteit. Omdat de risico's onderling gecorreleerd zijn - sommige risico's zullen zich naar verwachting tegelijkertijd manifesteren terwijl andere risico's dat nu juist niet doen - vindt nog een aftrek vanwege diversificatie plaats.

Op grond van het standaardmodel bepaalt het fonds het geldende vereiste eigen vermogen. Het toepassen van het standaardmodel leidt tot een adequate inschatting van het totale risicoprofiel van het fonds. Het fonds bepaalt het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix op balansdatum. Bij toepassing van het standaardmodel heeft het fonds ultimo 2019 op basis van de strategische beleggingsmix een vereist vermogen van 12,4% van de voorziening pensioenverplichtingen (2018: 13,0%) nodig.

De volgende tabel laat de uitkomsten van het standaardmodel per risicofactor zien.

Vereist vermogen (x € 1.000)		
Risicofactor	Solvabiliteit (na iteratie)	
	ultimo 2019	ultimo 2018
Technische voorzieningen: volgens jaarrekening (a)	3.830.259	3.447.779
S1 Renterisico (inclusief inflatie)	35.427	71.816
S2 Aandelen- en vastgoedrisico	276.261	254.208
S3 Valutarisico	107.197	83.973
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	226.670	199.064
S6 Verzekeringstechnisch risico	94.227	83.645
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheer risico	7.430	6.271
Subtotaal van alle risico's	747.212	698.977
Diversificatie-effect	-271.551	-251.609
Vereist eigen vermogen (b)	475.661	447.368
Solvabiliteitseis (c = b / a)	12,4%	13,0%
Vereist vermogen (art. 132 Pensioenwet) (d = a + b)	4.305.920	3.895.147
Aanwezige vermogen (e)	4.357.567	3.883.835
Surplus (f = e - d)	51.647	-11.312

Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

Het aanwezige vermogen bestaat uit het stichtingskapitaal en de (niet bekleemde) reserves. Zie ook de toelichting op de balanspost Algemene reserve.

Eind 2019 is het aanwezige vermogen 51.647 duizend Euro hoger dan het vereist vermogen (2018: 11.312 duizend Euro lager). Per eind 2019 is de beleidsdekkingsgraad 112,2% en dus lager dan de vereiste dekkingsgraad van 112,4%. Het fonds heeft hierdoor geen toereikende solvabiliteit en heeft in het eerste kwartaal 2020 een herstelplan opgesteld, dat op 27 maart 2020 is ingediend bij de toezichthouder.

RENTERISICO (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Het fonds hanteert een dynamisch beleid ten aanzien van de renteafdekking. De strategische norm is 65%. Maar de renteafdekking wordt bepaald op basis van een gedefinieerde staffel waarbij de norm wordt gerelateerd aan de hoogte van de 20-jaars swaprente. De renteafdekking van het fonds per 31 december 2019 is 64,4% op basis van de actuele rentetermijnstructuur (2018: 65,4%).

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duratie. Het betreft de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Duratie (x € 1.000)	Ultimo 2019		Ultimo 2018	
	Waarde*	Duratie	Waarde	Duratie
Duratie van de vastrentende waarde (voor derivaten)	2.488.733	4,4	2.431.244	5,7
Duratie van de vastrentende waarde (na derivaten)	2.488.733	11,0	2.431.244	10,2
Duratie van de (nominale) pensioenverplichtingen	3.830.034	17,7	3.447.554	16,7

* Betreft vastrentende waarden uit de matchingportefeuille ten behoeve van het afdekken van het rente-effect in de technische voorziening. De vergelijkende cijfers zijn aangepast.

Bovenstaande tabel laat zien dat de duratie van vastrentende waarde na derivaten lager is dan de duratie van de pensioenverplichtingen, namelijk 11 versus 17,7 jaar. Dit betekent dat de beleggingen minder gevoelig zijn voor renteverandering dan de pensioenverplichtingen. Bij een rentestijging daalt de waarde van de verplichting procentueel harder dan de beleggingen en bij een rentedaling stijgt de verplichting harder.

Het verschil in rentegevoeligheid tussen de beleggingen en de verplichtingen kan ook zichtbaar worden gemaakt door de invloed op de dekkingsgraad van een renteschok van 100 basispunten (= één procentpunt):

Rente schok	1% daling	Stand 31/12/2019	1% stijging
Vermogen t.b.v. dekkingsgraad (x € 1.000)	4.907,4	4.357,6	3.944,5
Technische voorzieningen (x € 1.000)	4.491,9	3.830,3	3.298,8
Dekkingsgraad	109,3%	113,8%	119,6%

Naast de overlay-portefeuille met rentederivaten vormt de portefeuille langlopende staatsleningen een belangrijk onderdeel van de matchingportefeuille. De matchingportefeuille heeft als doel de ontwikkeling van de verplichtingen als gevolg van rentebewegingen te volgen. Daarom is de looptijd van de portefeuille zoveel mogelijk aangepast aan de looptijd van de verplichtingen. De beschikbaarheid van staatsleningen is voldoende tot een looptijd van circa 30 jaar. Staatsleningen met een looptijd van 30 jaar zijn ook geschikt om verplichtingen die langer lopen dan 30 jaar af te dekken. Dat komt door de hoge correlatie van de rente op de lange looptijden.

Afhankelijk van het niveau van de marktrente hanteert het fonds een beleid, zoals opgenomen in het beleggingsplan, om het renterisico van een deel van de verplichtingen af te dekken. Bij een stijging van de rente wordt een groter deel van de verplichtingen afgedekt.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

Looptijd (x € 1.000)	Ultimo 2019		Ultimo 2018	
	Waarde	%	Waarde	%
Resterende looptijd 0 tot 3 jaar	883.697	28	590.745	21
Resterende looptijd 3 tot 5 jaar	363.682	11	385.879	14
Resterende looptijd 5 tot 10 jaar	656.051	21	525.817	19
Resterende looptijd 10 tot 20 jaar	814.460	26	781.657	28
Resterende looptijd langer dan 20 jaar	463.018	14	524.707	18
Totaal	3.180.908	100	2.808.805	100

AANDELEN- EN VASTGOEDRISICO (S2)

Het aandelen- en vastgoedrisico (marktrisico) is het risico dat de waarde van deze zakelijke waarden verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen zoals vastgelegd in het beleggingsplan. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerd door vermogensbeheerders in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overall-marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Marktrisico heeft betrekking op winsten en verliezen die kunnen ontstaan door ongunstige marktbevingen die samenhangen met de handel in, of het aanhouden van, een positie in financiële instrumenten. Het marktrisico wordt voornamelijk gemitigeerd door het diversificeren van de beleggingsportefeuille ofwel het spreiden van de beleggingen over sectoren en regio's.

De onderstaande tabel geeft de spreiding weer van de aandelen- en vastgoedportefeuille van het fonds naar sectoren:

Sectorverdeling aandelen & vastgoed (x € 1.000)	Ultimo 2019		Ultimo 2018	
	Waarde	%	Waarde	%
Financiële instellingen	137.236	14	107.601	14
Handel- en industriële bedrijven	60.437	6	46.882	6
Nutsbedrijven	37.802	4	33.300	4
Vastgoed	327.612	34	283.667	37
Andere instellingen	393.599	42	296.581	39
Totaal	956.686	100	768.031	100

Het totaal aan aandelen en vastgoed in de beleggingsportefeuille ultimo 2019 is circa 21% (2018: 20%). De samenstelling wijkt in 2019 1%-punt af met 2018.

De onderstaande tabel geeft weer de spreiding van de aandelenportefeuille van het fonds naar regio's:

Regionale verdeling aandelen (x € 1.000)		
Regio	Ultimo 2019	Ultimo 2018
Aandelen Europa	223.034	173.675
Aandelen Noord Amerika	191.888	139.815
Aandelen Verre Oosten	49.894	40.298
Aandelen Opkomende Markten	164.258	130.576
Totaal	629.074	484.364

De volgende tabel geeft de spreiding van de vastgoedportefeuille naar direct en indirect en naar binnen- en buitenland weer:

Verdeling vastgoed (x € 1.000)	Ultimo 2019	Ultimo 2018
Direct/indirect		
Direct vastgoed	273.171	237.726
Indirect vastgoed	54.441	45.941
Totaal	327.612	283.667
Binnen-/ buitenland		
Nederland	284.907	250.510
Europa (exclusief Nederland)	42.705	33.157
Totaal	327.612	283.667

Uit de onderstaande tabel blijkt de spreiding van de direct vastgoedportefeuille naar sectoren:

Sectorverdeling vastgoed (x € 1.000)	Ultimo 2019		Ultimo 2018	
	Waarde	%	Waarde	%
Woningen	237.687	72	214.086	75
Winkels	22.690	7	21.835	8
Kantoren	1.655	1	1.785	1
Overige	65.580	20	45.961	16
Totaal	327.612	100	283.667	100

In het standaard risicomodel wordt een standaardschok gebruikt om de benodigde buffer voor het aandelen- en vastgoedrisico (inclusief hedge funds) te bepalen. De schok wordt hieronder weergegeven waarbij geen rekening gehouden wordt met correlatie-effecten tussen verschillende onderdelen in S2:

Standaardschok aandelen en vastgoed (x € 1.000)	Ultimo 2019		Ultimo 2018	
	Waarde	%	Waarde	%
Aandelen	217.058	6	167.491	5
Vastgoed	42.830	1	37.979	1
Hedge funds	42.074	1	66.622	2

De schok op aandelen (inclusief beursgenoteerd vastgoed) bedraagt 30% tot 40% van de waarde (gemiddeld 33,0%) en voor vastgoed 15%. De schok voor Hedge funds en niet-beursgenoteerde aandelen zoals infrastructuur bedraagt 40%.

VALUTARISICO (S3)

Het valutarisico betreft het risico dat de waarde van de beleggingen en verplichtingen vermindert als gevolg van veranderingen in vreemde valutakoersen. Aangezien de pensioenverplichtingen van het fonds in Euro luiden en een aanzienlijk deel van de beleggingsportefeuille in vreemde valuta, loopt het fonds valutarisico. De voor het fonds belangrijkste valuta zijn de Amerikaanse Dollar, het Britse Pond en de Japanse Yen.

Het strategisch beleid van het fonds is om valutapositities in het Britse Pond en de Japanse Yen voor 90% af te dekken. Voor de Amerikaanse Dollar wordt in de matchingportefeuille 100% en in de returnportefeuille 75% afgedekt.

Het totaalbedrag dat buiten de Euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar circa 26% (1.091.366 duizend Euro) van de beleggingsportefeuille. In totaal is 15% van de totale beleggingen buiten de Euro niet afgedekt. Per einde boekjaar is de marktwaarde van de uitstaande valutaderivaten 993 duizend Euro negatief (2018: 815 duizend Euro positief). Het valutarisico, met de positie voor en na afdekking door valutaderivaten, is ultimo 2019 als volgt weer te geven:

Valuta-afdekking 2019 (x € 1.000)	voor	afdekking valutaderivaten	na (netto positie)	%	reële waarde valutaderivaten
Euro	3.131.817	467.341	3.599.158	85	-993
Amerikaanse Dollar	593.882	-379.421	214.461	5	-
Zweedse Kroon	13.667	-	13.667	-	-
Noorse Kroon	2.834	-	2.834	-	-
Britse Pond	88.780	-87.920	860	-	-
Japanse Yen	3.773	-	3.773	-	-
Overige	388.430	-	388.430	10	-
Totaal	4.223.183	-	4.223.183	100	-993

Vanaf 2019 is het totale vermogen in de tabel valuta- afdekking exclusief verplichtingen in rekening-courant aan bancaire instellingen (8.964 duizend Euro). De vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast (19.733 duizend Euro).

De valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is ultimo 2018 als volgt weer te geven:

Valuta-afdekking 2018 (x € 1.000)	voor	afdekking valutaderivaten	na (netto positie)	%	reële waarde valutaderivaten
Euro	2.753.590	593.375	3.346.965	89	815
Amerikaanse Dollar	665.092	-495.396	169.696	5	-
Zweedse Kroon	10.678	-	10.678	-	-
Noorse Kroon	2.667	-	2.667	-	-
Britse Pond	71.609	-73.564	-1.955	-	-
Japanse Yen	26.445	-24.415	2.030	-	-
Overige	223.046	-	223.046	6	-
Totaal	3.753.127	-	3.753.127	100	815

De slotkoersen van de belangrijkste valuta zijn:

Valutakoersen	Ultimo 2019	Ultimo 2018
	slotkoers	slotkoers
EUR/GBP	0,84735	0,89755
EUR/JPY	121,98770	125,4200
EUR/USD	1,12250	1,14315

In het standaard risicomodel wordt een standaardschok gebruikt om de benodigde buffer voor het valutarisico te bepalen. De standaardschok voor valuta is gebaseerd op een 20% daling op de feitelijke portefeuille voor ontwikkelde valuta en 35% voor opkomende valuta. De schok wordt hieronder weergegeven:

Standaardschok valuta (x € 1.000)	Ultimo 2019		Ultimo 2018	
	Waarde	%	Waarde	%
Valuta	122	110,6	69	110,7

GRONDSTOFFENRISICO (S4)

Grondstoffen ofwel commodity's vormen een beleggingscategorie waarin veelal via index futures en swaps wordt geïnvesteerd in energie (olie), metalen, edelmetalen en agro producten. Het grondstoffenrisico betreft het risico op fluctuaties in grondstofprijzen. De beleggingen in grondstoffen zijn in 2019 en 2018 nihil.

KREDIETRISICO (S5)

Kredietrisico is het risico op financiële verliezen doordat een tegenpartij in gebreke blijft om aan haar verplichtingen te voldoen, bijvoorbeeld als gevolg van faillissement of betalingsonmacht. Dit kunnen verplichtingen zijn tot het betalen van rente, maar het kan ook om de terugbetaling van de uitgeleende bedragen zelf gaan. Het kredietrisico wordt primair beperkt door te beleggen in bedrijven of staten met een hoge kredietwaardigheid.

Het kredietrisico wordt gemitigeerd door spreiding van de vastrentende waarden naar regio en sector.

In onderstaande tabel is de verdeling naar kredietwaardigheid weergegeven zoals deze door internationale rating agencies wordt toegekend. Het betreft de portefeuille vastrentende waarden die als volgt naar rating is gesplitst:

Rating S&P en Moody's (x € 1.000)	Ultimo 2019		Ultimo 2018	
	Waarde	%	Waarde	%
AAA	826.727	26	932.354	33
AA	747.672	24	729.406	26
A	516.841	16	436.800	16
BBB	618.286	19	416.546	15
Lager dan BBB	413.565	13	231.915	8
Geen rating	57.817	2	61.784	2
Totaal	3.180.908	100	2.808.805	100

Onder geen rating is onder andere de hypotheekportefeuille opgenomen. De hypotheekportefeuille heeft geen officiële rating.

De samenstelling van de vastrentende waarden kan als volgt worden samengevat:

Samenstelling van de vastrentende waarden (x € 1.000)			
Soort	Ultimo 2019		Ultimo 2018
	Credit spread	Waarde	Waarde
Langlopend Europese staatsobligaties	-0,2%	975.365	1.254.023
Bedrijfsobligaties	0,5%	428.179	406.674
Non Euro staatsobligaties	0,0%	-	-
Vastrentend-hoogrentend EU obligaties	2,6%	60.544	25.525
Vastrentend-hoogrentend US obligaties	3,1%	56.817	34.015
Obligaties opkomende markten	3,2%	380.499	133.333
Kortlopende staatsobligaties	-0,3%	559.699	314.675
Bankleningen	4,1%	138.535	131.644
Bedrijfsobligaties USD	0,6%	242.617	245.638
Subtotaal obligaties en beleggingsinstellingen		2.842.255	2.545.527
Zakelijke hypotheke	3,7%	56.758	74.980
Overige hypotheke	1,0%	235.568	171.900
Subtotaal hypotheke		292.326	246.880
Leningen op schuldbekentenis	0,4%	338	417
Deposito's		45.989	15.981
Totaal		3.180.908	2.808.805

De creditspread is een maatstaf voor kredietrisico en geeft de opslag aan die de markt vraagt boven de risicovrije rente. Hoe hoger deze opslag, hoe hoger de markt het kredietrisico op een partij beoordeelt en hoe hoger de vergoeding (de spread) is die de markt wil ontvangen voor het nemen van dit kredietrisico. De credit spread is bepaald ten opzichte van de relevante swapcurves in de desbetreffende valuta van de obligatie.

De durations en credit spreads van Europese staatsobligaties, langlopende obligaties en bedrijfsobligaties zijn specifiek bepaald voor deze beleggingsfondsen. Voor alle overige vastrentende waarden (overige beleggingsfondsen en discretionaire portefeuilles) zijn deze gegevens op basis van benchmarks vastgesteld.

De langlopende Europese staatsobligaties zijn uitgegeven door landen. Obligaties kunnen luiden in verschillende Europese valuta. In de loop van 2019 is de portefeuille niet-euro staatsobligaties afgebouwd.

De Emerging Markets obligaties zijn uitgegeven door landen in opkomende regio's zoals Latijns Amerika, Azië, Pacific en Afrika.

De vastrentend-hoogrentende portefeuilles bestaan uit hoogrentende obligaties uitgegeven door het bedrijfsleven. De hoogrentende obligaties hebben over het algemeen een lagere rating dan "Investment grade".

De bankleningen zijn, in tegenstelling tot bedrijfsobligaties, leningen aan bedrijven met duidelijke convenanten en/of onderpand. Vanwege het onderpand zijn bankleningen vergeleken met een 'gewone' obligatie van hetzelfde bedrijf minder risicovol aangezien bankleningen hoger in de kapitaalstructuur staan. Dit geeft bankleningen een betere uitgangspositie in het geval van faillissement of herstructurering ten opzichte van andere schuldeisers en met name aandeelhouders.

Deposito's en kortlopende staatsobligaties worden aangehouden om tijdelijke overtollige liquide middelen kortstondig uit te zetten.

Voor wat betreft de hypotheekportefeuille wordt het kredietrisico zoveel mogelijk beperkt door het zwaartepunt van de portefeuilleconstructie te leggen op hypotheke met een Nationale Hypotheek Garantie (NHG) en met een Loan To Value (LTV) van maximaal 90%. De marktwaarde is 236 miljoen Euro (2018: 172 miljoen Euro). Dat bestaat voor 233 miljoen Euro uit verstrekte leningen (2018: 170 miljoen Euro) en voor 3 miljoen Euro (vooral) uit liquiditeiten (2018: 2 miljoen Euro).

Ultimo 2019 heeft het pensioenfonds voor in totaal 213 miljoen Euro (2018: 167 miljoen Euro) gestort in het Nederlands Hypotheken Fonds. Dit fonds heeft ultimo 2019 hypothecaire geldleningen verstrekt. Van de verstrekte hypothecaire geldleningen is voor 213 miljoen Euro (2018: 161 miljoen Euro) aan het pensioenfonds toegewezen. Een eventueel verschil is vooralsnog als liquiditeiten en nog uit te geven hypothecaire geldleningen aangehouden door het hypotheekfonds.

De verdeling van 213 miljoen Euro naar looptijd NHG en LTV ultimo 2019 is in de volgende tabel gespecificeerd:

Samenstelling Hypothecaire leningen in het Nederlands Hypotheken Fonds (x € 1.000)						
Looptijd	Ultimo 2019					
	NHG	LTV <60%	LTV <60%-80%	LTV <80%-90%	LTV >90%	Totaal segment
Variabel	213	1.065	426	639	-	2.343
5 jaar	213	639	213	213	-	1.278
10 jaar	5.323	3.406	5.535	5.961	1.135	21.360
15 jaar	1.916	8.516	7.026	2.981	-	20.439
20 jaar	39.599	12.774	41.516	18.522	7.096	119.507
25 jaar	3.406	10.006	3.194	2.129	-	18.735
30 jaar	15.968	4.897	4.045	3.619	709	29.238
Totaal	66.638	41.303	61.955	34.064	8.940	212.900

Ultimo 2018 is de samenstelling als volgt:

Samenstelling Hypothecaire leningen in het Nederlands Hypotheken Fonds (x € 1.000)						
Looptijd	Ultimo 2018					
	NHG	LTV <60%	LTV <60%-80%	LTV <80%-90%	LTV >90%	Totaal segment
Variabel	-	2.500	1.000	1.000	-	4.500
5 jaar	-	500	500	200	-	1.200
10 jaar	1.800	3.100	3.000	5.800	2.500	16.200
15 jaar	1.200	8.400	5.600	4.000	200	19.400
20 jaar	6.800	10.200	39.100	19.600	10.900	86.600
25 jaar	1.600	9.600	3.100	2.000	500	16.800
30 jaar	3.500	4.500	4.300	4.300	-	16.600
Totaal	14.900	38.800	56.600	36.900	14.100	161.300

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor het reduceren van beleggingsrisico's. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden. Het fonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien wordt de kredietwaardigheid van tegenpartijen dagelijks gemonitord door Mn Services Vermogensbeheer BV. Het kredietrisico op derivaten wordt beperkt door zogeheten 'collateral management', waarbij liquide middelen of ontvangen/uitgeleende stukken worden gebruikt als onderpand ter bescherming tegen het kredietrisico.

Derivaten versus Collateral (CSA) (x € 1.000)	ultimo 2019		ultimo 2018	
Derivatenposities	222.678		67.446	
Verplichtingen inzake derivaten	-28.735		-9.011	
Totale derivatenpositie		193.943		58.435
Totaal uitgegeven liquide middelen	-		-	
Totaal ontvangen liquide middelen*	-210.758		-62.082	
Totaal uitgegeven obligaties	5.165		6.387	
Totaal ontvangen obligaties	-		-	
Totaal gegeven zekerheden		-205.593		-55.695
Resteert		-11.650		2.740

* Het betreft uitgeleende onderpanden.

De collateral via cash is verantwoord op de balans via post 19 en het vergelijkend cijfer is hierop aangepast.

Er worden stukken uitgeleend (aandelen en obligaties) door beleggingsinstellingen waarin het fonds participeert. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de desbetreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. Het onderpand heeft gemiddeld een waarde van 103,1% van de uitgeleende stukken. Het aandeel van het fonds in de waarde van het ontvangen onderpand ultimo 2019 was circa 33 miljoen Euro (2018: 85 miljoen Euro). De collateral via stukken is niet in de balans opgenomen.

In het standaard risicomodel wordt een standaardschok gebruikt om de benodigde buffer voor het kredietrisico te bepalen.

De standaardschok is gebaseerd op een stijging van de kredietopslag voor elke lening in de feitelijke portefeuille. Afhankelijk van de credit rating bedraagt de opslag tussen de 0% en 5,3%. De schok wordt hieronder weergegeven:

Standaardschok krediet (x € 1.000)	Ultimo 2019		Ultimo 2018	
	Waarde	%	Waarde	%
Krediet	241	107,5	179	107,5

VERZEKERINGSTECHNISCHE RISICO'S (S6, ACTUARIËLE RISICO'S)

Het verzekeringstechnisch risico bestaat uit risico's van negatieve resultaten op de verzekeringstechnische (actuariële) grondslagen die worden gebruikt voor de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven), arbeidsongeschiktheid en toeslag.

Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Door toepassing van de AG-prognosetabel 2018 waarin een verwachte verbetering van de overlevingskansen is begrepen met adequate fondsspecifieke correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico voor een belangrijk deel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk meer nabestaandenpensioen moet toekennen dan waarvoor door het fonds voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit van deelnemers en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen. Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen deze risicopremie en de werkelijke lasten wordt verwerkt via het resultaat van het fonds. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en is tevens afhankelijk van de hoogte van de dekkinggraad van het fonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

Omdat pensioenen veelal worden uitgekeerd vanaf de 67-jarige leeftijd is in de onderstaande tabel de ontwikkeling opgenomen van de verwachte gemiddelde levensduur voor een 67-jarige:

Actuariële grondslagen - verwachte levensduur				
67-jarige	2019	2018	2017	2016
mannen	85,7	85,6	85,7	85,5
vrouwen	88,4	88,3	88,7	88,5

LIQUIDITEITSRISICO (S7)

Onder liquiditeitsrisico wordt verstaan het risico dat er op enig moment onvoldoende liquide middelen in het fonds aanwezig zijn om aan de korte termijn verplichtingen te voldoen.

Het liquiditeitsrisico wordt door het fonds beheerst door in het beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Voor de korte termijn maakt het fonds gebruik van een liquiditeitsprognose waarbij rekening wordt gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Een van de liquiditeitsbehoeften van het fonds komt voort uit het doen van pensioenuitkeringen. Aangezien het saldo van de premie-inkomsten en de pensioenuitkeringen negatief is (de betaalde uitkeringen zijn hoger dan de ontvangen premies), is er maandelijks een netto uitstroom van liquide middelen. Deze netto uitstroom is goed voorspelbaar en vormt daardoor een relatief beperkt risico. In de liquiditeitsprognose wordt van te voren geanticipeerd op komende onttrekkingen uit het belegd vermogen.

Een andere liquiditeitsbehoefte vloeit voort uit het gebruik van derivaten. Bij een ongunstige marktbeveging kan hieruit een liquiditeitsbehoefte ontstaan in de vorm van het storten van onderpand. Dit risico is deels gemitigeerd doordat er naast kasmiddelen ook obligaties als onderpand kunnen dienen. Daarnaast heeft het fonds een beleid ingeregeld om te waarborgen dat er voldoende middelen aanwezig zijn om aan de onderpandverplichtingen te voldoen. Tot slot zijn er in de portefeuille voldoende liquide beleggingen aanwezig (onder andere staatsobligaties) die omgezet kunnen worden in liquiditeiten.

Uit het bovenstaande blijkt dat er geen verhoogd liquiditeitsrisico aanwezig is. In de solvabiliteitstoets worden hier dan ook geen additionele buffers voor aangehouden.

In totaal is 16% van de totale beleggingen illiquide (2018: 18%). Het betreft een deel van de vastrentende waarden (participaties in hypotheekfondsen, onderhandse leningen) en zakelijke waarden (hedge funds, infrastructuur, vastgoed, aandelen en de deelneming in MN Services NV).

CONCENTRATIERISICO (S8)

Concentraties van risico's kunnen zich voordoen als gevolg van risico's ten opzichte van een debiteur of ten opzichte van een groep debiteuren met zodanig vergelijkbare kenmerken dat hun mogelijkheden om aan hun verplichtingen te voldoen naar verwachting op vergelijkbare wijze worden beïnvloed door veranderingen in economische of andere omstandigheden. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het fonds gebruik van diversificatie over landen, regio's, sectoren en tegenpartijen. Hierover zijn afspraken contractueel vastgelegd met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan. Hierdoor worden de concentratierisico's in voldoende mate beheerst in het reguliere beleggingsproces. Ten aanzien van de beleggingen zijn strikte risicorestricties gesteld in de vorm van limieten welke dagelijks worden bewaakt door Mn Services Vermogensbeheer BV. Vandaar dat er geen additionele buffers worden aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Ultimo 2019 zijn in de beleggingsportefeuille de volgende posten met een omvang groter dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

Grote posten				
Debiteur	Ultimo 2019		Ultimo 2018	
	waarde x € 1.000	in percentage van balanstotaal	waarde x € 1.000	in percentage van balanstotaal
<u>Vastrentende waarden:</u>				
Nederlandse staat	420.557	9,0	420.372	10,5
Duitse staat	166.185	3,6	334.189	8,3
Belgische staat	427.577	9,2	340.257	8,5
Oostenrijkse staat	103.932	2,2	168.508	4,2
Finse staat	92.438	2,0	116.603	2,9
Ierse staat	105.516	2,3	91.433	2,3
	1.316.205	28,3	1.471.362	36,7

OPERATIONEEL RISICO (S9)

Een operationeel risico is een risico dat samenhangt met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting of procesuitvoering. Voorbeelden van operationele risico's zijn: verwerking, uitkering/betaling/settlement, informatie, productontwikkeling, kosten, personeel, fraudegevoeligheid en preacceptatie/transactie.

In tegenstelling tot sommige risico's die een pensioenfonds bewust wil lopen (zoals marktrisico) hebben operationele risico's alleen een negatieve impact op het bereiken van de doelstellingen. Vandaar dat operationele risico's zo veel mogelijk beperkt worden, tenzij een verdergaande reductie onevenredig veel inspanning en kosten met zich meeneemt.

In de beleidsregels uitbesteding pensioenfondsen staan voorwaarden omschreven waar een pensioenfonds aan moet voldoen bij de uitbesteding van zijn bedrijfsprocessen. Voor het fonds zijn de beleidsregels van toepassing omdat zowel de pensioenadministratie als het vermogensbeheer zijn uitbesteed. De beleidsregels schrijven onder meer voor dat het fonds het beleid vaststelt met betrekking tot de beheersing van risico's van uitbesteding. Hiertoe is het uitbestedingsbeleid vastgelegd via afspraken met de uitvoerder.

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerder en pensioenuitvoerder. Dat gebeurt onder andere door middel van performancerapportages, SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages). Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen additionele buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

ACTIEF BEHEER RISICO (S10)

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die door portefeuillemanagers worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van een tracking error. Deze tracking error meet de mate van afwijking tussen het rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille. Een lage tracking error impliceert dat het rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert daarmee een hogere mate van actief risico. Een portefeuille wordt als actief aangemerkt als deze een tracking error groter dan 1% heeft.

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER HET BOEKJAAR 2019

BATEN			2019	2018
			x € 1.000	x € 1.000
(21) PREMIEBIJDRAGEN (VAN WERKGEVERS EN WERKNEMERS)				
De post premiebijdragen risico pensioenfonds bestaan uit:				
	<i>werknemersdeel</i>	<i>werkgeversdeel</i>		
Verplichte verzekering	27.737	27.737	55.474	54.695
Prepensioen	40	41	81	2
Voortgezette verzekering	66	67	133	158
Gemoedsbezwaren	-	- 1	- 1	12
Subtotaal feitelijke premie	27.843	27.844	55.687	54.867
Bij: Inkoop VPL-aanspraken			2.865	7.653
Bij: Inkoop AIP-aanspraken			- 3	- 145
Totaal			58.549	62.375

De feitelijke premie is exclusief het effect van premie egalisatie. Op basis van afspraken met de sociale partners is eind 2019 van de over 2019 gefactureerde premie geen bedrag toegevoegd aan de bestemmingsreserve premie egalisatiedepot (2018: 2.500 duizend Euro). Wel is er in 2019 vanuit deze bestemmingsreserve 1.316 duizend Euro vrijgevallen ten gunste van de premiedekking (2018: nihil), waarvan 1.250 duizend Euro regulier en 66 duizend Euro additioneel (zie ook de toelichting bij "Feitelijke versus (gedempte) kostendekkende premie").

In de post premiebijdragen 2019 is voor een bedrag van 1.198 duizend Euro (bate) aan premiebijdragen uit voorgaande jaren opgenomen (2018: 273 duizend Euro).

In 2019 is specifiek voor VPL en AIP geen premie geheven. De langlopende schuld in verband met de VPL-verplichting is voor 2.865 duizend Euro aangewend ter financiering van de onvoorwaardelijke aanspraken die in de voorziening pensioenverplichtingen zijn opgenomen (2018: 7.653 duizend Euro). Voor de AIP-verplichting is dat -/- 3 duizend duizend Euro (2018: -/-145 duizend Euro). In 2018 betreft het eenmalig de inkoop van twee in plaatst van één jaar "onvoorwaardelijke" geworden aanspraken (VPL en AIP), omdat de toezegging per 1 januari 2019 ook al in de verplichting is opgenomen. Exclusief het effect van de inkoop VPL-aanspraken en AIP-aanspraken bedraagt de feitelijke premie 55.687 duizend Euro (2018: 54.867 duizend Euro).

Kostendekkende premie

Het fonds hanteert in het beleid een gedempte kostendekkende premie. Over 2019 bedraagt deze (gedempte) kostendekkende premie 57.003 duizend Euro. De feitelijke premie over 2019 bedraagt 55.687 duizend Euro, exclusief het effect van premie egalisatie.

De premie op basis van de actuele DNB RTS per 31 december is bepaald op basis van de grondslagen en de renteterminstructuur aan het begin van het boekjaar. De kostendekkendheid van de premie is met ingang van boekjaar 2016 gebaseerd op het twaalfmaands gemiddelde van de door DNB gepubliceerde RTS per 30 september van het voorafgaande boekjaar. Voor wat betreft de kostendekkende premie 2019 is dat het twaalfmaands gemiddelde van de RTS per 30 september 2018. De kostendekkendheid van de premie over 2018 is gebaseerd op het twaalfmaands gemiddelde van de RTS per 30 september 2017. De uitkomst op grond van deze (gemiddelde) RTS per 30 september is als gedempte premie aangemerkt.

De kostendekkende premie kan achteraf als volgt worden becijferd:

Kostendekkende premie x € 1.000	(gem.) RTS 30 september		DNB RTS per 31 december	
	2019	2018	2019	2018
Totale lasten pensioenopbouw	48.961	45.234	51.300	44.924
Kostenopslag	1.726	1.701	1.726	1.701
Solvabiliteitsopslag	6.316	5.157	6.669	5.166
Totaal	57.003	52.092	59.695	51.791

In de totale lasten pensioenopbouw zijn opgenomen de jaarinkoop en de risicopremies. De solvabiliteitsopslag zorgt ervoor dat door de inkoop van nieuwe aanspraken de dekkingsgraad niet verwatert, maar op het benodigde peil blijft. Deze solvabiliteitsopslag hangt af van het vereiste vermogen en bedraagt voor het fonds primo 2019 13,0% (primo 2018: 11,5%). Per 30 september 2018 bedraagt de solvabiliteitsopslag 12,9% en per 30 september 2017 was dat 11,5%.

Feitelijke versus (gedempte) kostendekkende premie

Premie x € 1.000	(gem.) RTS 30 september		DNB RTS per 31 december	
	2019	2018	2019	2018
Feitelijke premie	55.687	54.867	55.687	54.867
Mutatie premie egalisedepot:				
- regulier	1.250	- 2.500	1.250	- 2.500
- additioneel [1]	66	-	66	-
Verschuldigde premie [2]	57.003	52.367	57.003	52.367
Kostendekkende premie	57.003	52.092	59.695	51.791
Saldo	- [1]	275	- 2.692	576

[1] Ultimo 2019 is er een additionele vrijval van 66 duizend euro uit het premie egalisedepot. Zonder de extra vrijval was er een premietekort van 66 duizend euro geweest.

[2] Het subtotaal met de verschuldigde premie betreft de premie voor de toets op de kostendekkende premie.

De feitelijke premie ter dekking van pensioenopbouw (57.003 duizend Euro) is gelijk aan de gedempte kostendekkende premie (57.003 duizend Euro), maar lager dan de kostendekkende premie op basis van de DNB RTS per 31 december (59.695 duizend Euro). De premiebijdragen van werkgevers en werknemers worden gebaseerd op de RTS per 30 september en hebben in 2019 geen bijdrage geleverd aan de vereiste solvabiliteitspositie van het fonds (2018: 275 duizend Euro positief).

(22) BELEGGINGSRESULTATEN VOOR RISICO PENSIOENFONDS

De beleggingsresultaten (op de fondsportefeuille) kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Beleggingscategorie x € 1.000	2019				
	Direct resultaat	Indirect resultaat	Kosten	Overige baten	Totaalresultaat
Vastgoedbeleggingen	9.901	32.245	- 1.293	-	40.853
Aandelen	3.858	134.868	- 184	-	138.542
Vastrentende waarden	50.773	203.114	- 2.332	-	251.555
Derivaten	10.045	106.308	- 65	-	116.288
Overige beleggingen	3.224	11.006	- 29	-	14.201
Subtotaal	77.801	487.541	- 3.903	-	561.439
Toerekening algemene kosten aan beleggingsresultaat					- 1.420
Netto rendement toegerekend aan de VPL-verplichting					- 2.857
Netto rendement toegerekend aan de AIP-verplichting					- 1.879
Totaal					555.283

Beleggingscategorie x € 1.000	2018				
	Direct resultaat	Indirect resultaat	Kosten	Overige baten	Totaalresultaat
Vastgoedbeleggingen	10.005	27.573	- 1.354	-	36.224
Aandelen	2.597	- 41.534	- 301	-	- 39.238
Vastrentende waarden	59.296	- 4.350	- 3.331	-	51.615
Derivaten	9.784	- 18.320	- 42	-	- 8.578
Overige beleggingen	1.144	15.587	- 102	-	16.629
Subtotaal	82.826	- 21.044	- 5.130	-	56.652
Toerekening algemene kosten aan beleggingsresultaat					- 1.364
Netto rendement toegerekend aan de VPL-verplichting					- 329
Netto rendement toegerekend aan de AIP-verplichting					- 185
Totaal					54.774

Onder de beleggingskosten zijn begrepen de "directe beheerkosten" waarvoor facturen zijn ontvangen. Tevens is een reservering getroffen voor de kosten die betrekking hebben op 2019, maar waarvoor nog geen facturen zijn ontvangen. Tenslotte is een deel van de algemene kosten toegerekend aan de beleggingskosten.

De kosten die vermogensbeheerders direct ten laste van beleggingsinstellingen hebben gebracht zijn niet apart als kosten verantwoord, maar wel begrepen in het indirect resultaat. Dit verklaart het verschil met de in het bestuursverslag verantwoord (deels geschatte en deels berekende) kosten van vermogensbeheer.

Onder Overige baten worden de rebates op de MN Beleggingsfondsen verantwoord. Dit dient ter compensatie van de (bruto) beheervergoedingen in de MN Beleggingsfondsen die in het indirect rendement verantwoord zijn.

De kosten van vermogensbeheer over 2019 kunnen als volgt worden uitgesplitst:

Beleggingscategorie x € 1.000	2019				
	Beheer- kosten	Performance gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Overige kosten	Totaal
Vastgoedbeleggingen	1.197	-	-	-	1.197
Aandelen	-	-	-	-	-
Vastrentende waarden	1.335	-	-	-	1.335
Overige beleggingen	-	-	-	- 643	- 643
Fiduciair kosten	2.014	-	-	-	2.014
Kosten bewaarloon	-	-	-	-	-
Totaal	4.546	-	-	- 643	3.903

De kosten van vermogensbeheer over 2018 kunnen als volgt worden uitgesplitst:

Beleggingscategorie x € 1.000	2018				
	Beheer- kosten	Performance gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Overige kosten	Totaal
Vastgoedbeleggingen	1.178	-	-	-	1.178
Aandelen	-	-	-	-	-
Vastrentende waarden	1.500	-	-	-	1.500
Overige beleggingen	371	-	-	- 17	354
Fiduciair kosten	2.013	-	-	-	2.013
Kosten bewaarloon	-	-	-	85	85
Totaal	5.062	-	-	68	5.130

In de uitsplitsing van kosten vermogensbeheer zijn de fiduciaire kosten en de kosten bewaarloon separaat gepresenteerd.

De transactiekosten 2019 zijn nihil (2018: nihil) omdat er geen transactiekosten zijn gefactureerd aan het fonds. De transactiekosten zijn indirecte kosten, dat wil zeggen niet direct gefactureerd aan het fonds, en deze kosten zijn niet opgenomen in bovenstaande tabel.

Relatie jaarrekening en beleggingsbeleid

In de jaarrekening zijn de beleggingen gerubriceerd naar de aard van de financiële instrumenten. De beleggingsresultaten worden op overeenkomstige manier verantwoord. In de kerncijfers en het bestuursverslag worden de beleggingscategorieën en de resultaten daarop gepresenteerd conform de wijze waarop het (strategisch) beleggingsbeleid wordt vormgegeven. Uit het volgende overzicht blijkt de aansluiting tussen de jaarrekening enerzijds en het beleggingsbeleid anderzijds.

Post x € 1.000	Jaarrekening	Beleggingsbeleid 2019			
	Totaal	Vastrentende waarden	Aandelen	Vastgoed- beleggingen	Overige beleggingen
Vastgoedbeleggingen	40.853	-	-	40.853	-
Aandelen	138.542	-	138.542	-	-
Vastrentende waarden	251.555	251.555	-	-	-
Derivaten	116.288	130.268	- 9.345	- 586	- 4.049
Overige beleggingen	14.201	-	-	-	14.201
Totaal	561.439	381.823	129.197	40.267	10.152

In geval beleggingsinstrumenten in meerdere beleidscategorieën voorkomen, worden de beleggingsresultaten pro-rata toegerekend op basis van de eindejaarsverdeling. Beleggingskosten worden toebedeeld aan de beleidscategorieën voor zover van toepassing. Niet aan beleggingsinstrumenten toe te rekenen kosten worden pro-rata toegerekend op basis van de eindejaarsverdeling.

	2019 x € 1.000	2018 x € 1.000
(23) OVERIGE BATEN		
De post overige baten bestaat uit:		
Vrijval AIP-verplichting	6.600	-
Mutatie solvabiliteitsopslag AIP	- 22	- 20
Overige	<u>100</u>	<u>168</u>
Totaal	<u>6.678</u>	<u>148</u>

De vrijval AIP-verplichting in 2019 van 6.600 duizend euro is via de resultaatbestemming toegevoegd aan het premie-egalisedepot.

LASTEN

	2019	2018
	x € 1.000	x € 1.000
(24) PENSIOENUITKERINGEN		
De post uitkeringen is als volgt opgebouwd:		
Ouderdomspensioen	100.050	100.632
Partnerpensioen	30.879	30.460
Prepensioen	1.513	1.299
Wezenpensioen	190	164
Invalideitpensioen	141	143
Overige	229	186
Subtotaal uitkeringen	133.002	132.884
Afkoopsommen	945	1.076
Totaal	133.947	133.960

De post "Overige" betreft vooral slotuitkeringen die worden uitgekeerd aan de nabestaanden in de maand na overlijden.

(25) PENSIOENUITVOERINGSKOSTEN

De post pensioenuitvoeringskosten is als volgt opgebouwd:

Administratiekosten pensioenregeling	5.438	4.745
Advies- en actuariskosten	437	460
Accountantskosten	63	68
Bestuurskosten	1.452	1.463
Overige kosten	364	348
Totale algemene kosten	2.316	2.339
Aan beleggingsresultaat toegerekende kosten	- 1.420	- 1.441
Subtotaal	896	898
Totaal	6.334	5.643

Administratiekosten pensioenregeling

De kosten van de pensioenuitvoering ad 6.334 duizend Euro (2018: 5.643 duizend Euro) zijn exclusief de beleggingskosten. De uitvoering van het vermogensbeheer en de pensioenregeling is net als voorgaande jaren uitbesteed.

Algemene kosten

De algemene kosten hebben deels betrekking op vermogensbeheer. De algemene kosten die direct betrekking hebben op vermogensbeheer zijn in de jaarrekening toegerekend aan de beleggingskosten. Van de niet direct toewijsbare algemene kosten is in de jaarrekening 75% toegerekend aan de beleggingskosten. Van de totale algemene kosten (2.316 duizend Euro) is daardoor 1.420 duizend Euro (2018: 1.441 duizend Euro) toegerekend aan de beleggingskosten (post 22). Daarnaast was in 2018 van de administratiekosten een bate van 77 duizend Euro toegerekend aan de beleggingskosten. Daardoor was bij post 22 in totaal 1.364 duizend euro aan toegerekende kosten verantwoord.

Bezoldiging

Onder de bestuurskosten is onder andere opgenomen de bezoldiging van de bestuurders. Deze bezoldiging is als volgt te specificeren:

Bezoldiging x € 1.000	Vacatie 2019	Vacatie 2018
Bestuur	378	388
Verantwoordingsorgaan	44	42
Raad van Toezicht	55	53
Totaal	477	483

Het fonds heeft een bestuursbureau, maar heeft daartoe in 2019 en 2018 zelf geen personeel in dienst.

De onafhankelijke accountant is Ernst & Young Accountants LLP. Op grond van artikel 382a Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW) is de vermelding van de honoraria van de onafhankelijke accountant als volgt (vóór toerekening aan de beleggingskosten):

Soort honorarium x € 1.000	2019			2018		
	EY- Accountants LLP	Overig	Totaal	EY- Accountants LLP	Overig	Totaal
Onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten	63	-	63	68	-	68
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-	-	-	-
Totaal	63	-	63	68	-	68

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij het fonds zijn uitgevoerd door Ernst & Young Accountants LLP. Deze honoraria hebben betrekking op het onderzoek van de jaarrekening en andere controlewerkzaamheden over het boekjaar 2019, ongeacht of de werkzaamheden reeds gedurende het boekjaar zijn verricht.

(26) MUTATIE VOORZIENING PENSIOENVERPLICHTINGEN VOOR RISICO PENSIOENFONDS

In 2019 is de voorziening pensioenverplichtingen met 382 miljoen Euro toegenomen (2018: 7 miljoen Euro afgenomen). De mutatie onderdelen van de voorziening pensioenverplichtingen zijn weergegeven bij de toelichting op de balanspost voorziening voor pensioenverplichtingen (post 15). De volgende mutaties in de voorziening pensioenverplichting kunnen als volgt nog aanvullend worden opgesplitst:

Wijziging marktrente

De gewijzigde marktrente heeft een grote invloed op de mutatie van de voorziening. Het gaat hierbij om de omrekening van de rentetermijnstructuur primo verslagjaar naar de rentetermijnstructuur ultimo verslagjaar. Voor wat betreft 2019 betreft het de omrekening van een benaderde rekenrente van 1,35% naar 0,72% ad 468,0 miljoen Euro (last). In 2018 betrof de omrekening van 132,6 miljoen Euro (last), exclusief het effect van de schattingswijziging (zie ook de toelichting op post 14).

	2019 x € 1.000	2018 x € 1.000
Pensioenopbouw		
Pensioenopbouw basisregeling	51.158	44.919
Pensioenopbouw prepensioenregeling	<u>60</u>	<u>4</u>
Totaal	<u>51.218</u>	<u>44.923</u>

Toeslagen (per 1 januari 2020 respectievelijk 2019)

De VPV wordt ultimo jaar in principe verhoogd met de toeslagen die primo het volgende boekjaar zijn toegekend. De toeslagen worden toegepast als en voor zover de middelen van het pensioenfonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten. Het bestuur neemt hierover jaarlijks een besluit. Gezien de financiële positie van het pensioenfonds in 2019 heeft het bestuur besloten om de aanspraken en pensioenrechten van enerzijds actieven en anderzijds niet-actieven en pensioengerechtigden per 1 januari 2020 te verhogen met 0,41% (per 1 januari 2019: 0,56%). Dit zorgt voor een toename van de VPV met 15.563 duizend Euro (2018: 19.097 duizend Euro).

Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten

Inkomende waardeoverdrachten individueel	1.311	1.664
Uitgaande waardeoverdrachten individueel	<u>- 1.506</u>	<u>- 2.082</u>
Totaal	<u>- 195</u>	<u>- 418</u>

(27) MUTATIE OVERIGE TECHNISCHE VOORZIENINGEN

Onder de overige technische voorziening zijn de volgende mutaties opgenomen:

Spaarfonds gemoedsbezwaarden	<u>-</u>	<u>27</u>
Totaal	<u>-</u>	<u>27</u>

(28) SALDO OVERDRACHTEN VAN RECHTEN

Onder het saldo overdracht van rechten is opgenomen:

Inkomende waardeoverdrachten individueel	- 1.211	- 1.671
Uitgaande waardeoverdrachten individueel	<u>1.397</u>	<u>2.137</u>
	<u>186</u>	<u>466</u>

(29) OVERIGE LASTEN

Onder de overige lasten zijn opgenomen:

Mutatie van de voorziening voor oninbare vorderingen	157	- 1
Bankrente	713	790
Andere lasten	<u>91</u>	<u>11</u>
Totaal	<u>961</u>	<u>800</u>

GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

De huidige Covid-19 uitbraak heeft een grote impact op de wereldwijde economie en op de financiële situatie van het fonds. Meer specifiek heeft het impact op de waarde van de beleggingsportefeuille en daardoor op de dekkingsgraad. Het fonds en uitvoerder MN houden de ontwikkelingen en financiële gevolgen goed in de gaten en staan in nauw contact met elkaar. Werkgevers kunnen mogelijk ook geraakt worden door de Covid-19 uitbraak en kunnen daardoor in liquiditeitsproblemen komen. Werkgevers kunnen bij het fonds een verzoek om uitstel van betaling indienen. Het fonds beoordeelt verzoeken tot uitstel van betaling per individuele onderneming. De liquiditeitspositie van het fonds is vooralsnog voldoende om de pensioenuitkeringen te voldoen.

Het is lastig om op dit moment een inschatting te geven van de financiële gevolgen van de Covid-19 uitbraak op de pensioenaanspraken en pensioenrechten van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden van het fonds. De dekkingsgraad van het fonds daalde sinds de Covid-19 uitbraak. Het is nog onzeker wat de gevolgen hiervan zijn voor de deelnemers op het relevante meetmoment ultimo 2020.

De operationele activiteiten van het fonds, waaronder pensioenuitvoering en vermogensbeheer, worden tijdens de Covid-19 uitbraak voortgezet. Het fonds en MN zijn goed voorbereid op de aangescherpte maatregelen opgelegd door het RIVM. Daar waar mogelijk wordt vanuit huis gewerkt. Een initiatief is gaande om pensioenuitvoering en vermogensbeheer aangemerkt te krijgen als vitaal werk voor de samenleving, zodat ook bij een mogelijke "lockdown" de continuïteit van deze werkzaamheden is gewaarborgd.

ACTUARIËLE ANALYSE

	2019	2018
	x € 1.000	x € 1.000
De actuariële resultaten over het verslagjaar kunnen als volgt worden gespecificeerd:		
<i>Resultaat op premie</i>	3.977	8.243
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen	555.283	54.774
Rentetoevoeging	7.983	8.822
Wijziging markttrente	<u>- 468.014</u>	<u>- 132.580</u>
<i>Resultaat op beleggingen</i>	95.252	- 68.984
<i>Resultaat op toeslagen</i>	- 15.563	- 19.097
<i>Resultaat op sterfte</i>	7.438	5.102
<i>Resultaat op arbeidsongeschiktheid</i>	- 3	755
<i>Resultaat op kosten</i>	- 531	155
Werkelijke uitkeringen	- 133.002	- 132.884
Onttrekking voor uitkeringen	<u>132.006</u>	<u>132.550</u>
<i>Resultaat op uitkeringen</i>	- 996	- 334
<i>Resultaat op waardeoverdrachten</i>	9	- 48
<i>Wijziging grondslagen</i>	-	53.966
<i>Overige resultaten</i>	7.019	4.070
Saldo van baten en lasten	<u>96.602</u>	<u>- 16.172</u>

Het resultaat op premie van 3.977 duizend Euro is inclusief het effect van de vrijval van de bestemmingsreserve ten behoeve van premie egalisatie van 1.316 duizend Euro (2018: nihil). In 2018 is ten laste van het resultaat op premie van 8.243 duizend Euro toegevoegd aan het premie egalisatiedepot: 2.500 duizend euro. Inclusief dat effect was het resultaat op premie 5.743 duizend Euro (2018).

De wijziging markttrente in 2019 van -/- 468.014 duizend Euro bestaat volledig uit de wijziging van de RTS in 2019 van 1,35% naar 0,72%. De wijziging markttrente in 2018 van -/- 132.580 duizend Euro bestaat volledig uit de wijziging van de RTS in 2018 van 1,48% naar 1,35%.

Het resultaat op toeslagen over 2019 van -/- 15.563 duizend Euro betreft de indexering van de aanspraken en pensioenrechten per 1 januari 2020 met 0,41%. Per 1 januari 2019 was deze indexering 0,56%.

Den Haag, 13 mei 2020

R. Kloos
Voorzitter

H.J.A.H. Hijlkema
Plaatsvervangend voorzitter

M.H.W. van Dam

C.C. van der Sluis

R.M. Eltingh

M.M. Verheul

G.X. Hollaar

A.W.P.M. Zimmerman

P.G. van der Horst

Overige gegevens

Appendix A

ACTUARIËLE VERKLARING

Opdracht

Door Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij te Amsterdam is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Omdat Mercer (Nederland) B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Mercer (Nederland) B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 7,7 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1,1 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangevane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangevane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn. In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amstelveen, 13 mei 2020

Drs. K. Kusters-van Meurs AAG

verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij te Hoofddorp gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 21 miljoen
Toegepaste benchmark	0,5% van het pensioenvermogen per 31 december 2019, zijnde het totaal (afgerond) van de technische voorzieningen en het stichtingskapitaal en reserves met uitzondering van de bestemmingsreserve premie egalisatiedepot.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien sprake is van een herstelsituatie waarbij de beleidsdekkingsgraad per jaareinde dichtbij de kritieke grens ligt van de vereiste dekkingsgraad, hebben wij een percentage van 0,5% gehanteerd. Het gehanteerde percentage was in het voorgaand jaar 0,75% van het pensioenvermogen omdat de beleidsdekkingsgraad toen niet dichtbij een kritieke grens lag. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is verder niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht en het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 1 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Koopvaardij kent een aantal activiteiten, welke grotendeels zijn uitbesteed aan een externe serviceorganisatie. De financiële informatie van het geheel van deze activiteiten is opgenomen in de jaarrekening van de stichting.

De controle heeft zich met name gericht op de significante activiteiten:

- vermogensbeheer;
- pensioenbeheer;
- actuariaat;
- financiële administratie;
- bestuur en toezicht.

Wij hebben gebruik gemaakt van een andere accountant bij de controle van de activiteiten inzake vermogensbeheer, pensioenbeheer, actuariaat en financiële administratie en de daaruit voortkomende financiële informatie, welke is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening van de stichting. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van deze activiteiten, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij de significante activiteiten, gecombineerd met zelfstandig verrichte werkzaamheden op het totaalniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van het geheel verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken. Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad

Risico	<p>De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.</p> <p>De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting (9) van de jaarrekening.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.</p>
Onze controle-aanpak	<p>Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2019 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaire gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuariële rapport van de certificerend actuaire en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.</p> <p>Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maanddekkingsgraden:</p> <ul style="list-style-type: none">• Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Voor 2019 zijn geen key items geïdentificeerd.• Daarnaast heeft de certificerend actuaire een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaire.
Belangrijke observaties	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019.</p>

Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen

Risico	<p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen.</p> <p>De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij (onafhankelijke) taxaties en netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreffen dit de posities in directe vastgoedbeleggingen en derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name hypotheekfondsen, indirecte vastgoedbeleggingen en infrastructuur kennen eveneens inherent relatief veel waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de</p>
--------	---

	<p>meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen en marktontwikkelingen tot aan balansdatum.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in de algemene toelichting onder de grondslagen voor de balans onder de beleggingen en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting op de balans per 31 december 2019 onder beleggingen voor risico pensioenfonds. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2019 € 273 miljoen is belegd in directe vastgoedbeleggingen, € 291 miljoen in hypotheekfondsen, € 193 miljoen (per saldo) in derivaten, € 54 miljoen in indirecte vastgoedbeleggingen en € 100 miljoen in infrastructuur. Dit betreft 20% van de totale beleggingen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.</p>
Onze controle-aanpak	<p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2019.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor de posities in direct vastgoed hebben wij de interne beheersingsmaatregelen van het taxatieproces onderzocht en met gebruikmaking van onafhankelijke vastgoedspecialisten voor een selectie van objecten de onafhankelijke taxaties en daarbij gehanteerde uitgangspunten getoetst op basis van marktgegevens (bandbreedtes). • Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen (hypotheekfondsen, indirecte vastgoedbeleggingen en infrastructuur) hebben wij de waardering geverifieerd aan de hand van de gecontroleerde jaarrekening/opgave 2019 en vastgesteld of de gekozen waarderingsgrondslag en de belangrijkste uitgangspunten daarbij aansluiten op de grondslagen van de stichting zelf. • Voor de posities in derivaten hebben wij de interne beheersmaatregelen van het waarderingsproces onderzocht en met gebruikmaking van onafhankelijke waarderingsexperts de waarderingsmodellen van derivaten getoetst en de daarbij gehanteerde uitgangspunten getoetst. <p>Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen onderzocht.</p>
Belangrijke observaties	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2019 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.</p>
Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
Risico	<p>De technische voorzieningen, waaronder de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds, betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag, namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte door middel van fondsspecifieke leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op de sterftekansen bij de stichting. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen beschreven in de algemene toelichting onder technische voorziening en een nadere toelichting opgenomen in de toelichtingen op de balans per 31 december 2019 onder (14) tot en met (17).</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd of toegelicht zijn.</p>

<p>Onze controle-aanpak</p>	<p>Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van de stichting. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2019. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, met toepassing van de voor de stichting geldende leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op de sterftekansen, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.</p> <p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2019.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire en met gebruikmaking van onze eigen actuariële specialist gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. <p>Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen onderzocht.</p>
<p>Belangrijke observaties</p>	<p>Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2019 of de toelichting van de technische voorzieningen.</p>

Benadrukking van de gevolgen van de Corona uitbraak voor het pensioenfonds

De ontwikkelingen rondom het Corona (Covid-19) virus hebben grote invloed op de gezondheid van mensen en onze samenleving en daarbij ook op de operationele en financiële prestaties van organisaties en de beoordeling van de mogelijkheid om de continuïteit te handhaven. De jaarrekening en onze controleverklaring daarbij zijn gebaseerd op de condities op het moment dat deze zijn opgemaakt. De situatie verandert van dag tot dag. Ook de stichting heeft te maken met de gevolgen zoals uiteen zijn gezet in het bestuursverslag in de sectie toekomstparagraaf en in de toelichting op de jaarrekening ten aanzien van de gebeurtenissen na balansdatum. Wij vestigen de aandacht op deze uiteenzettingen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag inclusief de Algemene ontwikkelingen, Beleggingen, Risicoparagraaf, Transparantie van de kosten en de Toekomstparagraaf;
- de overige gegevens;
- andere informatie, bestaande uit de Karakteristieken, Pensioenraad: verslag, bevindingen en oordeel, Rapportage 2019 Raad van Toezicht en Bijlage 1: Nevenactiviteiten.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn

van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controle van de jaarrekening als geheel. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de verschillende activiteiten van het pensioenfonds. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de activiteiten geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 13 mei 2020

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. J. Niewold RA